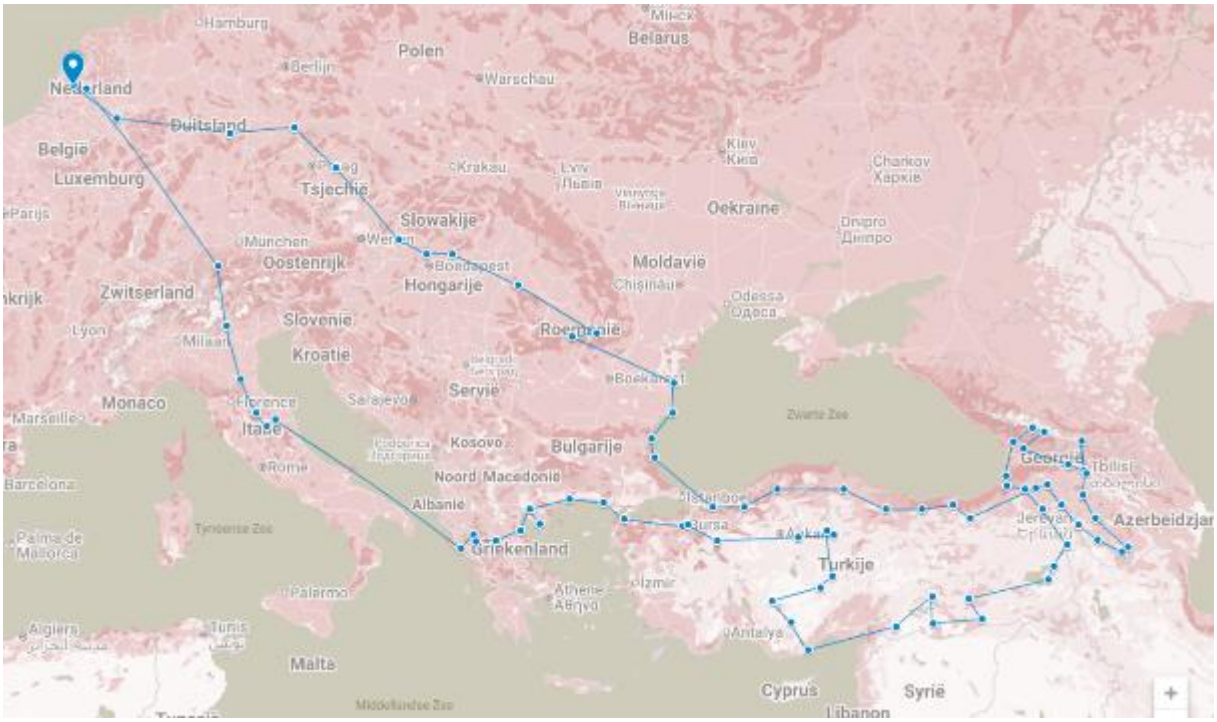
GRAND TOUR IMAGINER VII

Turkije, Georgië en Armenië

mei – september 2026

Inhoud

Samenvatting 2

De eerste etappe: Italië 5

Veenendaal, Vils, Rovereto, Castel San Pietro Terme, Cittá di Castello, Assisi, Esanatoglia 5

12 – 22 mei 2026 5

Dwars door Noord-Griekenland 12

Igoumentisa, Ioánnina, Meteora, Paralia Panteleimonos, Nea Moudania, Thessaloniki, Nea Karvali, Alexandroupolis 23 mei – 7 juni 2026 12

Groen Turkije 30

Daylan, Dağyenice, Bursa, Cumalıkızık, Takmak, Kırıkkale, Çatallı 7 – 14 juni 2026 30

Stenen, rotsen en ballonnen 42

Böğazkale, Göreme, Güzelyurt 14 - 20 juni 2026 42

Bakermat van de beschaving 53

Konya, Karaman, Taşucu, Gaziantep, Sanlıurfa, Demrut dağı, Mardin 20 – 28 juni 2026 53

Koerden, hoogvlakte en bergen 67

Diyarbakır, Van, Doğubeyazit, Kars, Kocabey, Borçka, 28 juni – 7 juli 2026 67

Georgië: koeien, prins en Kaukasus 80
Batumi, Zugdidi, Mestia, Ushguli 7 juli -13 juli 2026 80
Georgië – op het tweede gezicht 90
Martvili, Gori, Stepansminda, Tbilisi 14 – 21 juli 2026 90
Armenië 105
Haghpat, Gavar, Khndzoresk, Tatev, Arpi, Yerevan, Gyumri, 22 juli – 2 augustus 2026 105
Terug naar Turkije 124
Vardzia, Hanak, Bayburt, Maçka, Pinarlar, Niksar 2- 9 augustus 2026 124
Zigzaggend door de bergen 139
Vezirköprü, Safranbolu, Çamlıpınar Göleti, Kazakburun, 9 – 13 augustus 2026 139
Vakantie in Bulgarije en Roemenië 150
Tsarevo, Nesebar, Kamen Bryag, Mamaia-Sat, Transfăşgărăşan, Braşov, Vadu Crişului 13 – 24 augustus 2026 150
Botten, vakken en héél veel campers 161
Gyöngyös (H), Zebenégy (H), Galanta (SL), Kutna-Hora (CZ), Dresden (D), Hohenfelden (D), Düsseldorf (D) 24 – 31 augustus 2026 161

Samenvatting

De eerste etappe: Italië
De eerste etappe van deze reis. De eerste dagen is: motregen, regen, plenzen. Voor de zon moeten we ver Italië inrijden. Tot ten zuiden van Bologna. Dan pas vertragen we. Verhaal met o.a. een baron, franciscanen, zoetwaterbron en Campingchef. We maakten video's over Assisi en Cacciano.

Dwars door Noord-Griekenland
Voor het tweede deel van de reis gaan we dwars door Noord-Griekenland. Ruim 800 kilometer. We rijden door groene bergen, bezoeken kloosters, luieren aan stranden en fietsen door steden. Verhaal over o.a. vrachtwagenchauffeurs, overstekende schildpadden, onbereikbare plekken. En we maakte een filmpje over kloosterlandschappen.

Groen Turkije
Voor de derde etappe rijden we Turkije in. We verbazen onze over het groene karakter van het landschap, flats in grote én kleine steden, logisch dat picknicken zo populair is.
Verhaal over onder meer Turkse identiteit, slapend toeristendorp en (on)geloof. Een video over Turkije van boven op drie afstanden.

Stenen, rotsen en ballonnen

We reizen nu samen met zeven andere camperaars. We zien het verre verleden in stenen en onder de grond. Kijken naar de grillige rotsen vanuit de lucht en op de fiets.
Verhaal met o.a. een oude theepot, een aleviet en een grotkerk.
We maakten een video over Hattusa en Cappadocia.

Bakermat van de beschaving

In Turkije gaat de beschaving ver terug. Al reizend naar het Zuidoosten zien we er veel van. Tegelijkertijd zien we ook het huidige Turkije. Agrarisch wereldspeler en fanatiek bouwer. En dealen we met een stijgende temperatuur.
Verhaal gaat ook over derwisj-dansers, een heilige visvijver en intolerantie. En we maakten een filmpje over kloof en zinkgaten in Silifke en over Nemrut Dagi – grafheuvel op grote hoogte.

Koerden, hoogvlakte en bergen

Zuid en Oost-Turkije wonen veel Koerden, we spreken enkelen. De hitte neemt toe, wij stijgen naar 1500 – 2000 meter waar het koeler is. Prachtige landschappen, historische plekken wisselen elkaar af. Wie zien een zomerdorp op 2500 meter hoogte.
Je leest over o.a. waterschildpadden, voormalige Armeense hoofdstad en de slag bij Sur. En kunt ons filmpje bekijken over toerisme bij een waterval.

Georgië: koeien, prins en Kaukasus

Georgië. Zodra we de grens oversteken merken we een andere cultuur. Het is er groener, loslopende koeien, en ook hier zijn mensen nieuwsgierig waar we vandaan komen. We eten met een prins terwijl een prinses ons toezingt. De bergen zijn prachtig, de wegen een uitdaging. Dus schrijven we over wegkwaliteit, pech en bloedwraak. En we maakten een video over het rijden door de Kaukasus.

Georgië: op het tweede gezicht

We zien de relatie met Rusland, vroeger en nu. Proeven de Georgische keuken. Gaan even onze eigen gang en stappen eindelijk op de fiets. Verhaal met aandacht voor een ingepakt klooster, dumplings en de dagelijkse demonstratie.

Armenië

Tien dagen rondtoeren in een land kleiner dan Nederland. Vol met bergen en kloven, christelijke kloosters en één grote stad. Verhaal over onder meer een aerial tramway, rare bollen en een pijnlijk verleden. En we maakten drie filmpjes: Armenië onderweg, grottenstad Khndzoresk en een Armeense folk dance.

Terug in Turkije

Na 50 dagen loopt de reis ten einde. We zwaaien onze reisgenoten uit op de grens en trekken ons eigen plan. We rijden 1000 km door een grote variatie aan landschappen. Overdag koel door de motor-airco, 's nachts door berglucht. En we ontmoeten weer mooie mensen. Lees over mijn beren-angst, een kaboutervrouwtje en tunnels. En nog een video over de Georgische grottenstad Vardzia

Zigzaggend door de bergen in Turkije

We rijden door de bergen, evenwijdig aan de Zwarte Zee. Veel zigzaggen door mooie landschappen. We passeren grote steden en bezoeken twee kleintjes. Na 2500 km rijden we Turkije uit. Dit verhaal gaat o.a. over vergane glorie, Ottomaanse huizen en grensfrustratie.

Vakantie in Bulgarije en Roemenië

We zoeken verkoeling aan de Zwarte Zee. Aan de kust van Bulgarije en Roemenië. Dit voelt meer als vakantie. Net als beren zien, een prachtige bergweg rijden en met vrienden afspreken. Dit gaat ook over een ghosttown, skypekinderen en file op een bergpas.

Botten, vakken en héél veel campers

Tolwegen vermijdend rijden we door Hongarije, Slowakije en Tsjechië. Slapend aan de Donau en de Elbe. Langzaam acclimatiserend richting Nederland. De temperatuur daalt geleidelijk, het supermarkt assortiment groeit. We snuffelen aan deze landen - zeker geschikt voor een volgende reis, ooit. En we zien een brandweeroefening, een kroonluchter van botten en een hele mooie Frankia.

De eerste etappe: Italië

Veenendaal, Vils, Rovereto, Castel San Pietro Terme, Cittá di Castello, Assisi, Esanatoglia
12 – 22 mei 2026

Nog snel tetanus en hepatitisprikken halen bij de GGD in Utrecht en we kunnen vertrekken. Ze zijn niet strikt noodzakelijk maar raadzaam voor de reis die we willen maken. Ze hadden ons ook graag tegen hondsdolheid ingeënt, maar dat vonden wij niet nodig. Wil René is geen honden-, noch katten-liefhebber. Dus de kans dat ze in de buurt komen, is buitengewoon klein.

De eerste stop is Veenendaal waar we kunnen overnachten op de parkeerplaats van een restaurant. Daar eten we met Wil René zijn zussen en zwagers. Gezellig, en eigenlijk eten we net te veel. Voor het eerst sinds ik me kan heugen, krijgt Wil René zijn ijsje niet op. En dat is echt bijzonder. Zo eet hij twee ijsjes van Ko Drost op, voordat ik de mijne op heb. Het formaat van dit dessert is dan ook enorm.

We worden vroeg wakker en rijden om half acht al naar het Zuiden vergezeld door een lekker zonnetje. Nu voel ik pas dat we aan een nieuwe reis beginnen.

Dat zonnetje verdwijnt in Duitsland achter de wolken en laat zich pas rond acht ‘s avonds zien als het de besneeuwde bergen van Oostenrijk oplicht. Ja we hebben maar liefst 750 km gereden. Met de nodige files. Het hemelvaartweekend begint morgen, extra veel mensen onderweg – en dat waren wij vergeten. We rijden om beurten en stoppen alleen voor koffie, tanken, lunch en besluiten zelfs onderweg te koken. Het is immers tot half negen licht en aangezien de temperatuur niet boven de 11 graden komt, is doorrijden aantrekkelijker dan stoppen.

We zoeken een plek om te overnachten in de buurt van de Weissensee of net over de grens bij Oostenrijk. Simpel, niks bijzonders. Nou als er 25 tot 40 euro voor over hebben. Daar krijg je dan een plek voor, zonder voorzieningen, alleen een hek. Een gewilde regio, blijkbaar. Ik zie nog een truckersplek bij een benzinepomp voor 6 euro. Dat vind ik dan nog wel redelijk. Alleen als we daar gaan kijken, is er nog een plek naast vrachtwagen met levende varkens!! We rijden een stukje verder. Wil René heeft gelezen dat mensen wel eens overnachten op een verlaten bouwterrein in Reutte, een dorp verderop in Oostenrijk. Het bouwterrein blijkt inderdaad verlaten maar niet leeg. Er staan tientallen nieuwe auto’s zonder nummerplaat gestald. Daar passen wij wel naast.

Hemelvaartsdag is een zeiknatte dag. Het regent echt de hele dag en daarmee is er geen uitzicht. De wolken hangen laag. Om de tolwegen te vermijden, rijden we via Nauders Italië binnen. Op 1500 meter valt er geen regen maar natte sneeuw. Zo jammer dat we geen uitzicht hebben. Aan de Italiaanse kant is het nog natter. Ik heb medelijden met de vele fietsers die met volle bepakking door de bergen fietsen. Die hadden waarschijnlijk half mei aangenamer weer verwacht. Ik ook. Hier lijkt hemelvaart niet voor iedereen een vrije dag, althans de wegwerkzaamheden gaan gewoon door, en dus zijn de files nog talrijker. De lucht is zo donker dat het wel avond lijkt en met de vele regen en plassen is het pittig rijden in het Italiaanse verkeer. Rond vijf uur zijn we het zat en vinden een camperplaats met warme douche. Morgen verder tot we de zon vinden.

We rijden de Dolomieten uit en bereiken de Po-vlakte. In de regen. We rijden tot Bologna en nog

altijd geen zon alleen maar regen. Zelfs na 1300 kilometer geen zon. Grrr. Als het even droog is lopen we naar de supermarkt. In het dorp zie ik een auto rijden met een enorm bloemstuk op z'n dak. Hij stopt bij de kerk en ik zie dat het een schilderij is met een dikke lijst met bloemen. Een groep oude mannen tillen het gevaarte van het dak. De pastoor met pet kijkt toe. Hij lijkt zo uit een oude Italiaanse film zijn weggelopen.

's Nachts hoost het gigantisch maar de ochtend is droog. We wandelen door het park waar onze camper naast staat. We zien mensen met flessen zeulen.

Er is hier een bron. Het dorp heet dan ook Castel San Pietro Terme. Het bord naast de bron geeft aan dat je maximaal 20 liter per persoon mag tappen. Ik vraag aan een vrouw die staat te tappen, dat ze toch wel kraanwater hebben? "Dat klopt maar het is niet zo lekker als dit." Ze geeft me een flesje water om te proeven. "Er zit geen chloor in." "Precies", zegt ze en vult verder haar andere flessen. Ik durf niet te vertellen dat het water uit de kraan in Nederland net zo proeft.

We rijden weer een stukje verder naar het Zuiden de Apennijnen in. Inmiddels is de lucht opengebroken en zie ik een blauwe lucht met witte wolken. Jawel de zon schijnt en onderweg

spettert het hier en daar nog. Het stuwmeer dat we passeren is vol, bomen staan in het water. Goed nieuws voor Toscane en Umbrië die deze zomer voldoende water hebben. De weg staat op poten boven de rivier die tussen bergen meandert. Kilometers dendert de camper over gaten, waar brugvoegen zouden moeten zitten. De wegen hebben hier sowieso veel gaten. Dus ik oefen om ze zoveel mogelijk te vermijden, voor later deze reis.

Vannacht slapen we op een camping, en als de voorspellingen kloppen, hebben we de komende dagen zon. De camping is sinds gisteren open. Vanwege de vele regen en het natte voorjaar zijn alleen de bovenste twee terrassen beschikbaar. Helaas zijn het zwembad en het restaurant nog niet open. Geef niks, zo warm is het nou ook nog niet.

De voorspellingen kloppen deels. Het is afwisselend bewolkt en zonnig. Het belangrijkste is: het is droog. Naast de camping ligt een oud park. Tussen de bomen verschijnt een groot statig huis dat er goed bij ligt én onbewoond is. Er staat een groot informatiebord – in het Italiaans. De woorden viaggio di studio (studiereis), maffia en Montessori triggeren me. Met een vertaal-app achterhaal ik het verhaal. Hier

woonde baron Leopoldo Franchetti en zijn vrouw Alice Hallgarten ruim 150 jaar geleden. Franchetti

reisde na zijn studie Rechten naar Zuid-Italië om een beter beeld te krijgen over sociale en economische vraagstukken. Op Sicilië raakt hij onder de indruk over de perfecte zorg voor citrusbomen. Totdat blijkt dat de Maffia deze beheert en iedereen die zich tegen misstanden verzet, vermoordt of intimideert. Vooral de moord op een jongeman die een aantal kleuterscholen heeft opgezet, laat diepe indruk achter. Want de maffia wilde ongeschoolde en daarmee makkelijk te manipuleren werkers. Eenmaal terug publiceert hij hierover en gaat hij de politiek in. Met zijn vrouw organiseren ze later in dit statige gebouw gratis onderwijs voor kinderen van arbeiders, stimuleren innovatie in landbouw èn onderwijs. Daar krijgt Maria Montessori de ruimte om haar pedagogische methode te ontwikkelen. Na Franchetti's dood wordt het park en huis ondergebracht in een pedagogische stichting, die nog altijd bestaat[1]. Met andere ogen wandel ik verder door het park Villa Montesca.

Cittá di Castello is het stadje waar we op uitkijken. Zo'n 200 meter lager. We fietsen de helling naar beneden, die we met de camper maar even niet inreden. Het waarschuwingsbord: helling 17%, was genoeg om de volgende afslag te pakken. Die slingerweg, die drie keer langer is, pakken we straks op de terugweg naar boven wel. Veel minder steil.

We zijn inderdaad snel beneden. Het is een charmant oud stadje waar vandaag, toepasselijk, de Distinguished Gentlemens Ride[2] is. Vintage motorrijders zamelen geld in voor prostaatkanker. Onderweg daarheen, fietsen we het stadhuisplein in het centrum op waar een antiek en curiosamarkt is. Altijd leuk om rond te dwalen, terwijl een verkoper een oude pick-up met Duitse 78-toeren plaat demonstreert.

[1] https://www.montesca.eu/2.0/
[2] https://gentlemensride.com

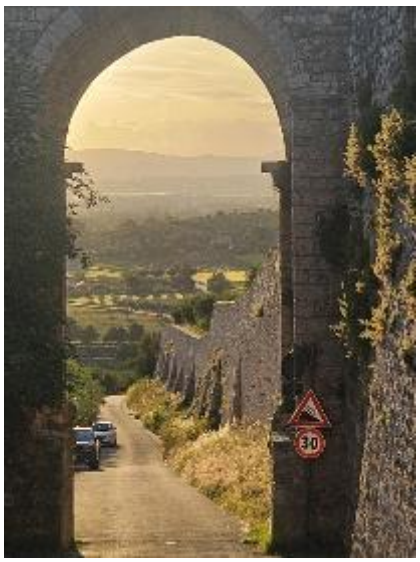

Als contrast bezoeken we in een 16e-eeuws palazzo waar een tentoonstelling van Alberto Burri[3] te zien is. De enorme werken zijn abstract. Maar enkele werken boeien me. Vooral de miniaturen.

Na zo'n dag cultuur is een boek lezen op de camping waar je vooral vogels hoort een fijne afwisseling. Ik ben me een beetje aan het inlezen voor de reis naar Turkije, Georgië en Armenië. Eerst over de verre geschiedenis van Turkije, dan een roman over het leven in Oost-Turkije in de jaren 50 en nu begonnen aan het boek waarin correspondent Lucas Waagmeester[4] schrijft over zijn jaren in Turkije (2014-2020). Die eerste hoofdstukken schokken me. Ik weet wel dat Turkije geen modelstaat is, dat Erdogan en zijn partij niet altijd de democratische weg kiezen en opponenten het daar zwaar hebben. Hij verhaalt over de wijze waarop de Turkse regering omgaat met Koerden en de onmogelijkheid voor journalisten om daarover te berichten of als je dat toch doet, het land wordt uitgezet. Wij reizen straks voor al in Zuidoost en Oost-Turkije. Het gebied waar de meeste Koerden wonen[5]. Benieuwd wat ik daar straks van ga merken. Ik merk dat het enthousiasme om wat Turks te leren, afgenomen is.

Voordat we in Turkije zijn bezoeken we eerst nog Assisi, de Italiaanse stad waar alles draait rond de katholieke heilige: Franciscus. Het is een bedevaartsoord en staat vol kerken en kloosters. Je kunt de hele dag biechten en missen volgen. Ik behoor tot die andere groep: toeristen die door de nauwe straatjes wandelen. Maar voordat ik in die smalle straatjes loop, ploeg ik eerst een steile helling omhoog met een rugzak waarin een

[3] https://nl.wikipedia.org/wiki/Alberto_Burri

[4] Op drift: De ontwrichting van Turkije, Lucas Waagmeester.

[5] Koerden vormen ongeveer 15% tot 20% van de Turkse bevolking (12 tot 16 miljoen personen). Ze wonen hoofdzakelijk in het oosten en zuidoosten van Turkije. https://nl.wikipedia.org/wiki/Koerden

drone zit. Ik had wel gelezen dat het een steile klim was vanaf de camperplaats, maar och het was maar 20 minuten… Nou dat valt tegen. Ik doe er zeker 30 minuten over en uitgerekend vandaag schijnt de zon flink, en gaat de wind achter de stadsmuren schuil. Na een half uur ben ik door de poort en wandelen de eerste Franciscaanse monniken al voorbij. Die 100 meter hoogte betaalt zich wel uit met een prachtig uitzicht. Op een terras in de schaduw besluit ik mijn plannen aan te passen. In mijn overmoed, dacht ik naar een uitzichtpunt te lopen, dat nog 100 meter hoger en een half uur verder ligt. Ik hou het bij 30 meter en 10 minuten

wandelen en met de drone evenaren we dat uitzicht wel – denk ik. Het andere plan was, om morgenochtend de Franciscusbasiliek te bekijken. Nog een keer die helling van 10% omhoog – ik dacht het niet. De kerk is tot 19 uur open, dus lopen we naar het andere eind van de stad. Ik herinner me nog de beelden van een ingestorte kerk, dat was in 1997.[6] Het dak en de fresco's uit de middeleeuwen zijn al vele

[6] https://share.google/sd0VYlfHqu1bqTmcV

jaren hersteld, en zijn mooi om te zien. Ik hoor Slavische talen, Spaans maar vooral Italiaans om me heen gesproken door de vele middelbare scholieren die op schoolreisje zijn – vermoed ik. Dan is de energie op en ploffen we neer in een pizzeria. Als we rond half acht afdalen, is het licht prachtig. Wil René stuurt de drone nog een keer de lucht in. Vanavond vroeg naar bed. Video van Assisi.

De reis gaat verder richting de kust waar we over twee dagen de boot nemen naar Griekenland. We stoppen eerst in een heel klein dorp met muurschilderingen. Mooie pauzeplek die ons in de bergen van Umbrië voert. Het dorpje is nauwelijks op de kaart te vinden en ook pas bij de afslag richting het dorp zie ik als eerste een bord – Murals. En daaronder klein de plaatsnaam Cacciano. Bij het enige café van het dorp is een plek waar we kunnen staan en waar info over de muurschilderingen te krijgen is. Al sinds 2007 is er jaarlijks een schilder-tentoonstelling. De eerste 10 jaar waren het gewone doeken, sinds 2017 zijn de dorpsgevels de doeken voor kunstenaars. Tot onze verbazing zijn er in die 9 jaar al meer dan 60 gemaakt. Van kinderschilderingen tot prachtige gevelgrootte murals. Behalve wij, wandelen er nog drie Aziatische bezoekers rond. De paar bewoners die ik zie, zijn allemaal 60 plus en naast het café annex vergaderzaal is er alleen nog een kerk. Veel huizen staan te koop. De murals genereren in ieder geval inkomen voor het café en misschien aandacht van toekomstige dorpsgenoten?

Camping La Luna is de laatste camping die we in Italië aandoen. Het blijkt gerund te worden door een Nederlands koppel. We worden enthousiast onthaald. Of we dan ook donderdagavond zin hebben om mee te doen met Camping Chefs. “Iedereen maakt iets klaar, dat zetten we op een buffet en dan eten we met de campinggasten aan een lange tafel.” Gezellig, we doen mee. Italië is in deze periode nog zo prachtig groen en in dat is op deze camping volop aanwezig. We zoeken een plekje

onder bomen want de zomer lijkt nu echt begonnen. De beelden die we in Assisi en Cacciano hebben gemaakt verwerken we tot filmpjes. Zie …. En terwijl daar mee bezig zijn, vraagt Inke, de campingeigenaresse, of we een drone-foto kunnen maken van het nieuwe zwembad. Tuurlijk. Ze zijn sinds twee jaar de trotse eigenaar van deze camping. Terwijl we filmen besluiten we er ook maar een filmpje van te maken. Het eten is lekker en het campinggezelschap is heel gezellig. We kunnen twee nachten blijven want vandaag rijden we naar de haven Ancona. Vanavond en morgen varen we naar de volgende etappe: Griekenland.

Dwars door Noord-Griekenland

Igoumentisa, Ioánnina, Meteora, Paralia Panteleimonos, Nea Moudania, Thessaloniki, Nea Karvali, Alexandroupolis 23 mei – 7 juni 2026

Voordat we naar de haven rijden, ruilen we eerst de Italiaanse gasfles om voor een volle. Dat is minder makkelijk dan in Spanje waar veel mensen koken en stoken met gasflessen. We zoeken op internet naar *bombola del gas*. Het eerste adres blijkt een pomp te zijn waar je LPG kunt tanken. No, no bomboli. Het tweede adres blijkt een distributeur te zijn van verschillende merken gas voor bedrijven maar verkoopt geen flessen – in ieder geval niet aan ons. Maar volgens de distributeur is er een paar kilometer terug, een bedrijf dat zeker flessen verkoopt. Het bedrijf van Pirani Giuseppe ligt midden in het stadje Jesi en volgens de site leveren ze verwarmingsapparatuur. We proberen het gewoon. Zigzaggend door het stadje, rijden we een doodlopend straatje in. Ik zie lange gasflessen staan die ze gebruiken om te lassen. Twijfelend vragen we naar bombola del gas - camper. Si, en de man gebaart dat we door de poort het terrein moeten oprijden. In een schuurtje staan inderdaad dezelfde flessen als die wij hebben.

In de haven rijden we achter andere campers aan naar een parkeerterrein tussen twee grote veerboten. Hier staan kriskras door elkaar: vrachtauto’s, auto’s motoren, auto’s met aanhangers en dus ook campers. Om half zeven begint er wat te bewegen. Auto’s moeten draaien, wij moeten achteruitsteken, motoren moeten zich klaarmaken en mogen dan 15 minuten in de zonovergoten

parkeerplaats wachten. Kortom chaos. Als het terrein bijna leeg is, mogen wij de boot oprijden. We staan net in een baan geparkeerd met 10 cm voor ons een andere camper, als een grote vrachtwagen met een stevige snelheid de baan naast ons oprijdt. 1 cm van de spiegel vandaan. Die gasten kunnen we rijden, zeg. We staan letterlijk ingesloten, midden in de boot. We pakken slaap- en vermaakspullen in tassen en zoeken de weg naar onze hut. Het kleinste formaat hut dat we tot nu toe hebben gehad. Geen twee bedden naast elkaar maar een stapelbed. Geen TV, wel een douche.

Hoewel het schip 180 mtr is kunnen we er nauwelijks wandelen. Veel gangborden zijn afgesloten. Er is een restaurant/kiosk op de 5° etage en een dak met een paar bankjes. Allebei zuchten we: deze reis gaat een lange reis worden – een lange 24 uur. In de hut kijken we een film op onze tablet. Weer twee uur voorbij.

De boot is uitverkocht dus zitten we met zo'n 930 passagiers en 2,2 km aan (vracht)wagens in hetzelfde schuitje. Die passagiers zijn vooral oude vrachtwagenchauffeurs en grijze toeristen, zoals

wij. Ik spreek met een Griekse chauffeur die in 1997 toevallig chauffeur werd doordat een vriend door een ongeluk met zijn vrachtwagen niet verder kon. Een andere huren in Duitsland bleek onmogelijk te zijn, hij kreeg geen groene kaart (verzekering). Dus regelde deze man in Griekenland een vrachtwagen en zorgde dat lading op plaats van bestemming kwam. En sindsdien is hij vrachtwagenchauffeur. En deze bootreis heeft hij al ontelbare keren gemaakt. Aan de tafels wordt bijgepraat, sterke verhalen vertelt en gelachen. Deze boot is duidelijk een ontmoetingsplek voor (eenzame) chauffeurs.

Vier Nederlanders doden de tijd met een bordspel – de mannen tegen de vrouwen. De twee stellen gaan een rondreis maken door Griekenland. Voor één stel is het hun huwelijksreis (hij is 76 en zij 70). Moet er niet aan denken dat je dat dan met een ander stel doet. Dat zelf al 44 jaar getrouwd is. "Ja, we worden wel een beetje misselijk van dat eindeloze schatje, liefje. Maar dat slijt vast snel." Na een week zullen we ze opnieuw treffen, althans het langgetrouwde stel. Ze reizen dan alleen want ze hebben ruzie gehad met het pasgetrouwde koppel. Hij bleek een bazig type te zijn en toen ze daar wat van zeiden, was het bonje.

Op het dek raak ik aan de praat met een huisjesbezitter op Corfu. Deze Nederlander is vier jaar geleden met zijn vriendin naar het eiland verhuisd. Zijn zoon van 23 woont nu in zijn flat. Op mijn vraag of hij Grieks spreekt, schudt hij zijn hoofd. "Nee, ik heb geen talenknobbel. Wel geprobeerd maar de woorden blijven niet hangen." En hij wil hier niet definitief gaan wonen. Ouderen gaan terug naar Nederland. De zorg is hier slecht. Als je in het ziekenhuis komt te liggen, moet je familie je wassen, je eten regelen. En je Nederlandse pensioen wordt gekort. Maar voorlopig heeft hij het erg

naar zijn zin op Corfu. Hij zit in de bouw en werkt vooral met Albanezen en die spreken wel een beetje Engels. Nee, hij werkt niet met Grieken. Daar kun je niet van op aan. Ze beloven je dat ze morgen een badkamer komen tegelen. Dan vraag je of ze echt komen. “Ja, morgen kom ik. En dan komen ze niet. Kom je ze ‘s avonds tegen in de kroeg en vraag je waar ze waren? Dan zeggen ze gewoon: vergeten, maar morgen kom ik echt. En dan zijn er weer niet. Nee, die Albanezen komen, ze komen op tijd en werken hard. Afspraak is afspraak. Ze zijn er ook 7 dagen per week, alleen met feestdagen gaan ze wel eens terug. Ze werken voor hun gezin en onderhouden vaak nog ouders en andere familieleden. Ze werken zo hard dat ze waarschijnlijk snel versleten zijn.” Zijn vriendin stuurt een appje met een foto van de boot die ze vanuit hun huis voorbij ziet varen. Hij wijst ons de plek aan waar hij woont (rode cirkel). Over 5 uur ziet hij haar pas. De veerboten uit Italië stoppen niet op Corfu.

Tegen die tijd hebben wij al boodschappen gedaan – met vertaalapp want van dat Grieks kun je echt niks maken. Naar een camping gereden en daar zitten we op het terras van het restaurant achter een bord Moussaka, uitkijkend over een baai. De bootreis ging uiteindelijk toch sneller ging dan we gisterenavond dachten.

Vanaf de kust rijden we de bergen in. We komen nauwelijks auto’s tegen – wat fijn is want dan kan ik makkelijker gaten vermijden. Ik stop voor een prachtig uitzicht. Het is groener dan ik verwacht had.

Dit is het gebied van de Zagori. Een herdersvolk dat door de steile bergen daar lang ongemoeid kon wonen, terwijl de Grieken 500 jaar lang bezet werden door de Ottomanen (Turken). Pas 400 jaar later vielen ze ook onder de bezetting. Dat maakt dat de dorpen er anders uitzien en met UNESCO label ook zo blijven. Dus geen wit gepleisterde muren met rode daken. Ze mogen alleen oude huizen

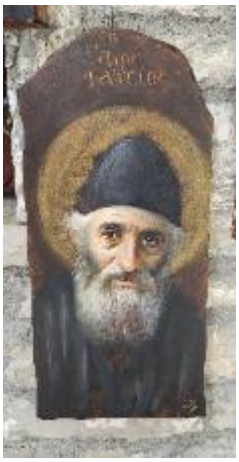
vervangen en dan alleen in dezelfde stijl. We bezoeken een van die dorpen: Monodendri. Vooral ook omdat er een voormalig klooster is dat op de rand van een kloof staat.

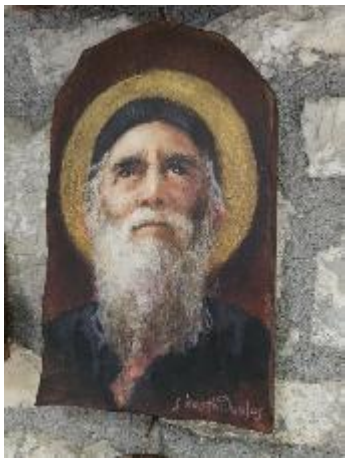

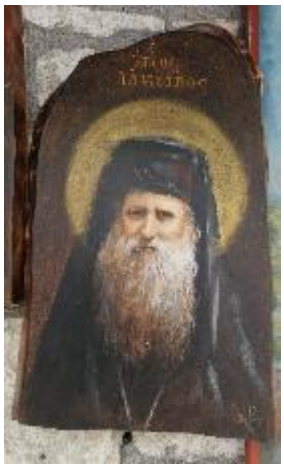
Niet alleen de huizen zijn met natuursteen gebouwd ook de wegen zijn nog origineel. Keien vormen een oneffen pad, alleen de hoofdweg heeft asfalt. Die paden lopen echt zwaar. Ook de weg naar het klooster heeft dezelfde rotstenen. Het uitzicht maakt heel veel goed.

Het verlaten klooster is niet leeg. Een van de kamertjes is een souvenirwinkel waar je handgeschilderde iconen, gebedsnoeren en dergelijke kunt kopen. Een paar portretten vind ik mooi.

Helemaal aan het einde van het klooster is er een fantastisch uitzicht in de Vikoskloof. Die in het guinessbook of records staat als diepste kloof ter wereld. Onzin natuurlijk. Ze hebben beetje gegoocheld met parameters.[7]

[7] https://nl.wikipedia.org/wiki/Vikoskloof

Zagora is niet alleen UNESCO maar ook een natuurgebied. Dus helaas, dubbel verboden voor de drone.

Rijden door dit bergachtige gebied is niet alleen verrassend groen, maar ik word ook verrast door dieren: ik rij voorbij een (dode) slang, rem voor een schildpad die oversteekt, ontwijk een dode eekhoorn en we duimen dat de koeien die langs de weg staan, niet plotseling oversteken aangezien er hier geen hekken zijn. Er ligt een mus langs de weg. Het is niet zo warm dat die van een dak gevallen is. Een dode rat in het dorp. Zwerfhonden en katten lopen langs de weg. Als we stoppen dan komen ze schooien.

Op de camping zijn waakzame ganzen met jongen, een aalscholver droogt zijn veren en de futen zwemmen in het meer. Al fietsend langs dat meer zien we zelfs een pelikaan. En in de schemer zingen nachtegalen.

Ioánnina heet de stad waar we langs het meer kamperen. Het is het terrein van de roeivereniging. We zien de skiffs in de hal staan en over het meer zoeven. Het kamperen lijkt een bijzaak te zijn: toiletten en douches zijn oud en vervallen. We mogen gaan staan waar we willen, voor 30 euro per nacht. Tja locatie, locatie, locatie en gebrek aan concurrentie. Alternatief zou een zandplaat zijn in de volle zon zonder voorzieningen. Hier staan we onder de bomen. En het douchewater is heet.

Op de kaart kijkend, kunnen we rond het meer fietsen: zo'n 26 km. Al weten we niet wat de kwaliteit en de drukte zal zijn. De asfaltwegen zijn rustig qua verkeer, en de zandpaden zo ongelijk dat we met liefde wat extra kilometers fietsen over asfalt. Het meer is maar af en toe te zien. Het riet blokkeert het zicht. Van boven bekeken lijken de rieteilanden ze wel een topografische kaart. Dat uitzicht hebben we van een nonnenklooster. Er is een donker kerkje vol met fresco's, iconen en kandelaars.

Een binnenplein met veel rozen. Verder is het klooster ontoegankelijk. In een ooghoek zie ik een non voorbij schuifelen in een zwart habijt. (foto van internet gebruikt).

Het rondje rond het meer eindigt in de stad waar we een bezoek brengen aan het folklore museum Epirus (een gebied dat in vroegere tijden een deel van Griekenland (o.a. Zagora) en Albanië omvatte). Het is kleine tentoonstelling met veel klederdracht van de verschillende volkeren en enkele ingerichte stijlkamers die het leven in verschillende periodes laat zien. We zijn de eerste bezoekers vandaag en aangezien het over een half uur dicht gaat ook de enige. Het museumpje ligt te ver van het toeristisch centrum, een ommuurde wijk met een kasteelruïne, moskee omgebouwd tot museum en aangevuld met een zilvermuseum. We fietsen door de uiteraard smalle straatjes en langs toeristenwinkels.

Een van de top 3 van Griekse bezienswaardigheden staat in Noord-Griekenland: de kloosters van Meteora. We mijden de tolwegen daarnaartoe. Dat levert behalve een langere reistijd ook een mooiere route. We komen nauwelijks verkeer tegen. Tot we moeten afremmen voor een kudde schapen. Daar zien we een hele rij campers, die blijkbaar in colonne rijden. Dat lijkt me een nachtmerrie. Pas als we voorbijrijden, zien we de Aziatische bestuurders die een grote kaart op de zijkant van de camper hebben. Mogelijk dat ze de zijderoute volgen vanuit China.

We zigzaggen de bergen in en bereiken een pas van 1700 meter. Het gebied is verlaten, de aangekondigde post van sneeuwschuivers is al heel lang verlaten net als de cafés op de route. Dat zien we vaker als er tolwegen in de buurt liggen. Weer prachtige vergezichten die soms schuilgaan achter de gele bloeiende brem.

Dan verschijnt het landschap dat in alle reisfolders over Griekenland te zien is. De rotsen met daarop kloosters. Ik heb er één uitgezocht om te gaan bekijken. Het is rond 12 uur en zoals verwacht staan er overal langs de weg auto's en touringcars. Zoek dan maar eens een parkeerplek voor een camper. Aan het einde van de weg is het een chaos van komende en vertrekkende bussen. Wil René ziet een touringcar net vertrekken, en parkeert snel onze camper. We staan nu vlak bij een ander klooster waar mensen eenvoudig kunnen omdat er een brug is. Dat klooster gaat over driekwartier dicht. Ik

sta in dubio. Het klooster dat ik heb uitgezocht is vanaf deze plek 40 minuten lopen en omdat het bovenop de rots ligt, gaat het eerst 100 meter naar beneden en 50 meter trappen naar boven. Het is waarschijnlijk wel rustiger. Anderzijds is het bloedheet (32 graden). Ik eet een boterham en laat de balans doorslaan naar het klooster met de trappen. Rugzak op, wandelstok en water mee, pet op en jurk aan. Want er zijn kledingvoorschriften: Geen korte broek voor mannen, rok/jurk voor vrouwen en de schouders bedekt. De wandeling valt reuze mee. Het is korter dan de planner aangaf. Bovendien is de trap uitgehakt in de rots en zodoende is daar schaduw. Het uitzicht is adembenemend, het klooster zelf is klein en niet bijzonder.

De terugweg doe ik op mijn dooie gemak, stap voor stap. Wil René loopt voorruit en haalt de camper vast op. Het zweet parelt van mijn voorhoofd maar ik heb het toch maar gedaan! We rijden naar een

camping in het dal. Een paar bochten verderop is een uitzichtspunt waar ook de andere kloosters te zien zijn. Ik klauter op rotsen en het is werkelijk ADEMBENEMEND. Ook in dit gebied kan Wil René geen drone de lucht insturen. Dus ik maak filmpjes met mijn mobiel. Daar maken we straks wel een filmpje van. Wil René heeft ondertussen een parkeerplek gevonden en kijkt waar ik ben. Dan roept hij me terug. “Ik krijg buikpijn als ik je zo zie staan zonder hek met de diepte beneden je.” Ik sta meer dan een meter van de rand maar a la. Ook als er een muur zou staan waar ik overheen kijk, zou ik een hand voelen die me terugtrekt. Zo werkt hoogtevrees dus.

Op de camping vinden we een plek in de schaduw– net naast een moerbeiboom die enthousiast zijn donkerpaarse vruchten naar beneden laat vallen (ze lijken op bramen). We springen op de fiets om avondeten en water in te slaan. De rotsen torenen boven ons uit. Ik moet mijn best doen om op de weg te blijven kijken.

De volgende dag protesteert mijn lijf. Geen spierpijn zoals verwacht maar knallende koppijn die ondanks de pijnstillers niet wenst te wijken. Vandaag rij ik dus niet. Wil René rijdt een best saai route. Voor het eerst zie ik een geel, droog landschap. Een landschap zoals ik eigenlijk bij Griekenland verwacht had. Wederom kiezen we voor tolvrij, en dit keer mislukt dat. Onze routeplanner voor campers wil ons een route laten rijden die ruim een uur langer duurt. Eigenwijs volg Google maps tot we een hoogtebord zien van 2,80 m. Tja wij zijn 3 meter. Dan toch maar een stukje tolweg.

We rijden in een kustplaats een camping op waar we worden direct doorverwezen naar het strand. We kunnen nog uit vier plekken kiezen. En ja met wat bomen want ook vandaag is het 32 graden. Mijn koppijn is hardnekkig en ik hang de rest van de dag in een stoel met een koelelement. Ik kruip vroeg mijn bed in. Alle ramen staan open, een ventilator zorgt voor een beetje verkoeling. Het is donker buiten maar desondanks is het nog 26 graden.

Om ons heen zijn er nog veel andere campings. Vaak nog gesloten. Ze hebben voornamelijk vaste plekken in een lange rij, allemaal met dezelfde inrichting: een caravan met voortent of huisje, betegeld terras, tuinhek ervoor en over de hele plaats een zeil. Her en der zien we mensen bezig om het campingseizoen te beginnen. Net als de strandtenten. Strandstoelen worden afgespoten, parasols in de grond verankerd, nieuwe menu's geprint. Het seizoen begint overmorgen, op 1 juni.

Bij een kleine strandtent met schaduw van een boom spreek ik met de uitbaatster van het terras. Inmiddels weet ik hoe ik dank je zegt in Grieks (efcharistó) en ja = nè. En sinds vandaag vergeet ik het woord nee ook nooit meer: Óchi. Lachend vertel ik haar dat Orgie in Nederland seks met veel mensen is…. Grieks is lastig omdat ik niet alle letters ken en het klinkt in mijn oren meer Slavisch. Ze schrijven gelukkig veel ook met

Latijnse letters en veel in het Engels. Boodschappen doen we ook echt met een vertaal-app. Onderweg is het soms raden wat er op een bord staat.

Vanaf het strand zien we tot onze verrassing besneeuwde toppen. In Griekenland, in mei! We kijken naar de Olympus (2918m), daar waar de goden wonen, althans in de oude Griekse verhalen. Het is zo'n contrast als je aan het strand zit met 30 graden met besneeuwde bergen achter je…

Eind van de middag fietsen we naar een dorp verderop via een oude spoortunnel. Scheelt 80 meter stijgen. Het grappige is dat ze van de ingang van die spoortunnel een café hebben gemaakt. De uitbaadster van het terras van vanochtend, heeft verteld dat ze je gewoon door moeten laten. Dus

wandelen we met onze fietsen tussen de tafels en stoelen door en waarachtig achterin zit de ingang van de tunnel (oranje pijl op de foto). Er gaat zelfs een licht branden. Het oude trein tracé loopt vlak langs de zee. De bielsen zijn vervangen door kiezels die soms wel heel losliggen. Met een elektrische fiets lukt het, een beetje slippend, het dorp te bereiken dat vele malen toeristischer is dan het gehucht van de camping. Daar eten we aan het strand Souvlaki.

Eigenlijk wil ik graag Thessaloniki zien. Het is echter Pinksteren – topdrukte in de stad, vermoed ik. Thessaloniki kent geen campings noch formele camperplekken. We zouden kunnen parkeren bij de IKEA en dan 12 km terug naar de stad fietsen. Met deze hitte lijkt ons dat geen goed plan. Ik heb daarom een camping ten Zuiden van de stad geregeld voor het weekend. Daar gaan we wel uitzoeken hoe we de stad kunnen zien.

De weg rond Thessaloniki staat vol met files. Het alternatief van de routeplanner is dwars door de stad. Gelukkig het is de beurt van Wil René om te rijden want hier komen auto's van een zijweg zonder invoegstrook, bijna stilstaand, de driebaansweg op waar 90 km wordt gereden. Bij de haven wordt die weg smaller, drukken auto's zich ertussen. Rechts én links worden we ingehaald, aan beide kanten staan auto's geparkeerd. Motoren laveren daar weer tussen. Stapvoets persen we ons in een zijweg die 2-baans is, zie ik, maar met drie auto's naast elkaar schuiven we erin.

We kamperen aan het begin van één van de drie landtongen ten zuiden van Thessaloniki. Van mensen hoorden we dat die erg mooi zijn, idyllische stranden en leuke vissersplaatsjes. De kleine camping heeft een strand, klein winkeltje en restaurant. Verder ligt het in de middle of nowhere. Links en recht wat hotels en huisjes, voor ons de zee, achter ons de grote weg. Ik ben niet lyrisch. Al is de zonsondergang prachtig.

We gaan op de fiets de landtong Kassandra bekijken, op zoek naar die leuke vissersplaatjes. Daarvoor moeten we een kanaal oversteken naar het schiereiland. We zoeken waar we met de fiets de brug over kunnen. Dat kan dus niet. Er is een 4-baans brug waar auto's 70 km per uur mogen rijden. De oprit ligt een 1 km verderop waar er zelfs 100 km/u gereden mag worden en een vluchtstrook ontbreekt. Kortom de idylle van de schiereilanden is voor een volgende reis. We vermaken ons op de camping weer met schilderen en lezen.

Ondertussen hebben wij bedacht hoe we Thessaloniki gaan bezoeken. Bij het station in het centrum is een bewaakte en betaalde parkeerplaats. Om er te komen heeft onze route-app wel weer een bijzondere route uitgestippeld. Wederom om een file te vermijden, worden we dwars door te stad gestuurd. Het levert verbaasde blikken op van wijkbewoners en tegenliggers. Zien we in ieder geval al wat van de niet toeristische buurten. Op de parkeerplaats is plek en we mogen er ook overnachten. We laden de fietsen af en wagen ons in het Griekse stadsverkeer. Een uitdaging is het asfalt: een

lappendeken is met bulten, gaten en verdiepte putdeksels. Een andere is het laden en lossen van auto's en bussen op de rechterbaan van de brede avenues. Hierdoor

moeten we om de auto's laveren tussen het verkeer van de twee baan. Zeker taxi's halen ons krap in. Toch is het heerlijk om zo de stad te bekijken. We fietsen langs de zee. Er passeert een rode Ferrari die onder grote belangstelling een plein oprijdt. Daar staan meer dure auto's geparkeerd. Over een uur start de rally van de Mod Ball die over een week eindigt in Monaco tijdens het Formule 1 weekend. Prijskaartje voor deelname is ruim 5000 euro per persoon[8]!

Thessaloniki is een relaxte, studenten stad met een eeuwenlange geschiedenis. Gezien de snel stijgende temperaturen beperken ons tot een bezoekje aan de kleine kopie van de Hagia Sofia (die in Istanbul staat en inmiddels de Blauwe Moskee heet). Mochten we daar niet komen, dan heeft Wil René die alvast gezien. Nou kleiner is die zeker

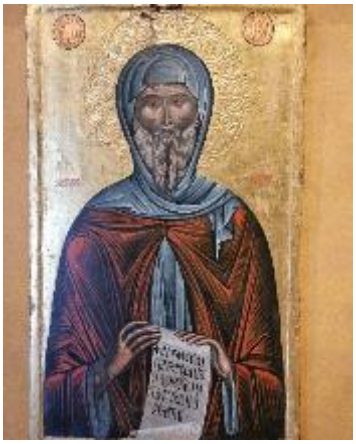
[8] www.modball.com

en veel minder mooi. Al put ik uit mijn herinneringen van 40 jaar terug. Er loopt een hoogblonde dame binnen die naar de eerste icoon loopt en het glas twee zoenen geeft. Een kruisje slaat en vervolgens naar een ander icoon loopt die ze ook zoent en een derde ook. Ik vraag aan de jongen die souvenirs verkoopt in de kerk waarom ze de schilderijen zoent. “Het is een gewoonte: je kunt het beschouwen als begroeten, het tonen van respect. We zoenen vrienden ook twee keer op de wangen.”

We wandelen door de stad, lunchen en in de middag kijken we rond in het byzantijnse museum. Ik weet heel weinig van dat rijk dat volgde op het Romeinse rijk. Een bestaan van ruim 1000 jaar met Constantinopel (nu Istanbul) als hoofdstad. En die 1000 jaar wordt in 10 zalen gevangen. Ik zie veel mozaïeken, fresco’s, vazen, scherven, munten. Veel komt uit de grond bij Thessaloniki. Ik ben niet veel wijzer geworden. De religieuze schilderkunst vind ik echt anders: harde kleuren en scherpe lijnen waardoor de panelen modern, strip-achtig lijken.

In de middag wandelen over de markt wat me doet denken aan een soek in Marokko. Bij de slager hangen koppen die laten zien welke dier geslacht is. Het vlees wordt buiten op een blok in stukken gehakt. Smalle pijpenla-winkels met kleding, keukenspullen, kruiden etc.

Die Marokkaanse sfeer zie ik ook in de Hamam waar we een massage boeken voor vanavond. We ontvluchten de camper die vol in de zon staat. Het is 40 graden binnen. Als je in de schaduw blijft is de 31 graden in de stad wel te doen.

Als de zon achter de wolken verdwijnt, bekijken we de skyline vanaf een roof top bar. Daar zie je hoe groot de stad is – en hoe hoog dit gebouw…

De massage is gecombineerd met een hamam. Dat is hier een Turks stoombad waar we niet geschrobd worden maar een scrub meekrijgen om het zelf te doen. De massage is goed pittig en ik voel dat we vandaag ook veel geslenterd hebben. Het is donker als we terugwandelen naar onze warme camper. Alle ramen open en met een ventilator aan, vallen we in slaap. De stad slaapt niet, dus het is wel een onrustige nacht.

Verder naar het oosten van Grieks-Macedonië neemt het aantal campings en camperplekken af. We kiezen een camping op fietsafstand van een leuke stad We laten onze route-app weer de route bepalen. Normaliter check ik met Google maps of het logisch lijkt. Vandaag niet. We laten ons verrassen. En de route-app stelt ons niet teleur. Dwars door de binnenlanden. Weinig tegenliggers, af en toe een overstekende schildpad of een tractor. Wij zijn hier de bezienswaardigheid. Het is landbouw in vlakte, bossen op de heuvels met af en toe een dorp met witte huizen en rode pannendaken zoals bijna in heel Griekenland. We vinden een pauzeplek bij een kapelletje. In Griekenland staan er héél veel. Kleintjes op een sokkel. Van verroest metaal tot een gezellig pastelkleurig kerkje. Ze heten *ekklisaki,* wat kerkje betekent. Standaardinrichting: een of meerdere iconen, kaars met aansteker of lucifers. Ze staan verrassend vaak in bochten van wegen. Neergezet door familie van een overleden weggebruiker ter nagedachtenis en als bescherming voor andere weggebruikers. Zoveel als er staan, zou er geen ongeluk meer kunnen

gebeuren. Die kleine staan ook bij de poort van huizen en bedrijven. [9]

Er staan ook regelmatig grote kapellen zoals de Mariakapellen in het zuiden van Nederland. We zien ze als bouwpakketten staan in Doe-het-zelfzaken. Naast de kapel waar we pauze houden hangen kleren in de boom. Veel kleren en sommige hangen hier al heel lang. Ik vraag een Grieks echtpaar wat de betekenis is van al die kleren. Het zijn geschenken die de verzoeken om gezondheid moeten versterken. Het is een lokale gewoonte. De man vertelt over zijn oma van

vaderskant. Zij kon niet meer lopen. Ze is hier met paard en wagen heengebracht (in die tijd had je nog geen auto, verduidelijkt de man). Ze baden hier en vulden flessen bronwater. Dagen later kon ze weer lopen. Dat soort wonderverhalen doet mensen hier stoppen. Ze wonen 10 kilometer verderop en stoppen altijd om een kaarsje op te steken voor iemand. Hier wordt gebeden tot de heilige Paraskevi Ik lees het verhaal over deze heilige uit de 2e eeuw[10]. Uiteraard ook een wonderverhaal. Terwijl wij pauze houden stoppen meerdere auto's die met het bronwater hun gezicht of hoofd aantikken, een kruisje slaan, even de kapel inlopen en doorrijden. Ik zie niemand iets in de boom hangen.

Na 120 km en ruim twee uur later komen we weer in de "bewoonde wereld" aan de kust. Hier rijdt weer veel vakantieverkeer. Voor de volgende pauze loodst Wil René me een klein weggetje in dat steil naar beneden

[9] https://nl.wikisage.org/wiki/Ikonostasie
[10] https://www.saintbarbara.org/our_faith/iconography/saint_paraskevi

gaat. Het asfalt wordt al snel zand met diepe kuilen. Ik moet zelfs door een klein riviertje klotsen. Zelfs de 7 km per uur is een te hoge snelheid. Maar we kunnen wel vlak bij een leeg strand parkeren.

We volgende weg langs de kust en rijden dwars door een leuk stadje (Kavala) dat op een rots op een landtong is gebouwd en dat via een aquaduct van water werd voorzien. Ik maak snel wat foto's. Morgen fietsen we hier wel heen en maak ik wel betere. Het is maar 12 km. Als we de weg vervolgen, ontdekken we dat er maar één weg loopt, zonder vluchtstrook met veel vrachtverkeer. Als we bij de camping zijn, hebben we de conclusie al getrokken: dit gaan we niet fietsen.

De camping ligt aan zee, heeft een veldje voor toeristen. Verder zijn het Bulgaren die hier het jaar door kamperen. De grens is hemelsbreed ook maar 25 km. We zijn gaar van het rijden. We besluiten hier te eten. Er is een groot restaurant dat uitkijkt op zee, waar de vissersboten terugvaren naar de haven. De volgende dag zie ik in de haven de garnalenvisser zijn netten boeten, waarschijnlijk heeft hij mijn garnalen van gisteren gevangen. Een ander bootje zet zakken met mosselen aan land.

Het dorp waar we kamperen heeft behalve een camping ook wat eenvoudige verhuur-appartementen. Het is vooral een gewoon dorp, geen rijk dorp. De meeste huizen hebben een moestuin, sommige ook kippen. De werkeloosheid in Griekenland is hoog – Grieks statistiekbureau noemt 12%, het arbeidsbureau heeft het dubbele aantal werkzoekende. Waarheid? Toerisme en landbouw zijn belangrijkste sectoren dus veel seizoenswerk. Verschillende momenten waarop de werkloosheid is gepeild? Het minimum uurloon is hier 5 euro (in NL is dat 15). Het levensonderhoud is wel 30% goedkoper (aldus verkopers van huizen in Griekenland) maar dat maakt het plaatje er niet beter op.

Nu we niet gaan fietsen, vullen we de middag met schrijven en schilderen. De hele dag dreigt er regen dus verplaatsen we naar het restaurant. Aan het eind van de middag komen er nieuwe campinggasten. Een Nederlands busje heeft een

voor ons bekend sticker op de zijkant. Ze zijn met dezelfde organisatie naar Marokko geweest. Al snel drinken we samen een wijntje en wisselen verhalen uit.

De laatste camping in Griekenland ligt ook aan het strand. En ook hier veel kamperende Bulgaren die van de zon genieten. Het regent daar dit weekend, weet mijn buurman te vertellen. Hij is vrachtwagenchauffeur die maandag met z'n truck naar Duitsland en Denemarken rijdt om meubels af te leveren. Of ik Jeffrey Herlings ken? Toevallig wel. Ik zag eens een interview gezien met deze motorrally-rijder die een paar keer wereldkampioen is geweest. Nou hij gaat vaak kijken. En ik krijg een video te zien van een wedstrijd van vorig weekend in Duitsland.

We fietsen naar Alexandroupolis, een aardig stadje zonder bezienswaardigheden. We stuiten op de markt waar we de fiets bij de bakker zetten. Op het terrasje zijn nog twee stoelen vrij. Er zit een groep gepensioneerde Grieken die wel in zijn voor een babbeltje. Waar we vandaan komen? Dame 1: Oh mijn zoon woont in Rotterdam. Hij was gisteren nog in Utrecht voor een fietsevenement. (In het Engels). Dame 2: Of ik kinderen heb. Zij heeft 2 dochters (in het Engels/gebarentaal). Een is lerares Frans. Samen grappen we wat Franse woorden die we geleerd hebben. De derde dame heeft als meisje 7 jaar in Zwitserland gewoond. Haar huwelijk bracht haar weer terug. Haar ouders zijn gebleven en kwamen pas na 40 jaar terug. Het Duits is roestig maar al pratend gaat het steeds vlotter.

Terugfietsend zie op een bord günlük *taze* staan. Dat is Turks voor dagelijks vers. Dat is de volgende bestemming: Turkije.

Groen Turkije

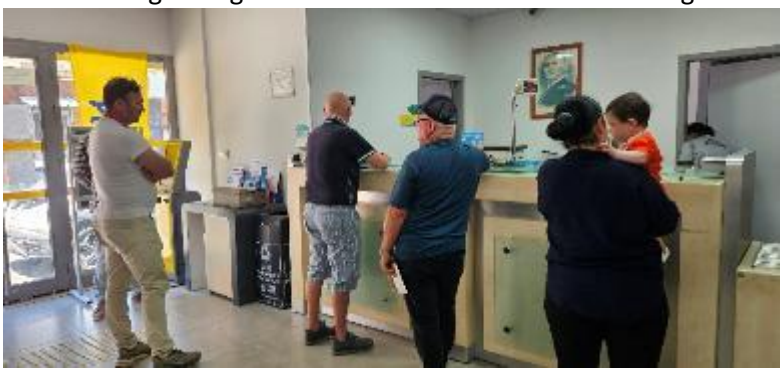
Daylan, Dağyenice, Bursa, Cumalıkızık, Takmak, Kırıkkale, Çatallı 7 – 14 juni 2026

Van Alexandroupolis naar de Turkse grens is ongeveer een half uur. De grens passeren kost net zoveel tijd. Griekenland verlaten, blijkt al niet makkelijk. Campers en bussen moeten in een andere baan dan auto's. Bij het eerste loket wapperen ze dat we door kunnen rijden naar het volgende loket. Daar is de slagboom gesloten – net als het loket. We wachten een paar minuten maar er gebeurt niets. Er komt niemand en het loket is leeg. Ik ga op onderzoek uit en zie dat er bij de personenauto's mensen uitstappen en in de rij staan om hun paspoort te laten zien. Ik ga ook maar in die rij staan. Dat blijkt de juiste stap te zijn. Paspoorten worden gescand en ik wijs naar de slagboom. En zonder blikken of

blozen doet hij de slagboom open. Er volgt een stuk niemandsland tot op de brug over de grensrivier. Daar staan veel Turkse militairen. Een groot poortgebouw doemt op en door een van de bogen rijden we naar de Turkse grens. Paspoortcontrole. Uitstappen en kijken naar een camera. Stempel in het paspoort en we mogen door naar de volgende slagboom. De douane. Alle auto's moeten hun kofferbak openen en een douanier loopt langs. Ik moet de achterdeur en de zijdeur van de camper openen. Geen idee waar hij naar kijkt maar het is in orde. We mogen verder naar het volgende loket. Paspoort, autopapieren en groene kaart overhandigen. De camper is geregistreerd. We mogen verder. Alleen een rij oranje paaltjes belemmert de doorgang. Wil René probeert te steken maar het is gewoon te smal. Ik loop terug naar de douanier en vraag of hij kan helpen. In het Engels, in het Duits en met handen en voeten maar hij snapt het niet. Hij loopt wel mee en ziet dat de camper vaststaat. Glimlacht dan, en duwt met zijn voet een paaltje plat. Ze zijn niet van metaal maar hol plastic. We kunnen er gewoon overheen rijden… Op naar het laatste loket met de laatste slagboom. Daar wachten we even en dan gaat de slagboom zomaar open. Dan rijden we Turkije binnen, langs de rijstvelden over een mooie vierbaans weg naar het eerste dorp.

In dat dorp gaan we op zoek naar een postkantoor voor een tolvignet, een pinautomaat om Turkse Lira te pinnen en naar een telefoonwinkel om simkaarten te regelen. Het postkantoor is snel gevonden, herkenbaar als PTT. Daar staan mensen buiten in de rij – dat gaat wel even duren, denk ik. Dat klopt. De oorzaak van de rij is een blijkbaar ingewikkelde casus van een man en een vrouw. De rij groeit. Een dame met kort haar en dito broek sluit aan, een vrouw met lange rok en hoofddoek, een jonge man met wit shirt en zonnebril op zijn hoofd, een vrouw met drie kinderen, een militair. Als ingewikkelde zaak is opgelost, gaan de volgende klanten wat sneller. Voor het tolvignet moeten we een formulier invullen. Gelukkig heeft de beambte ook een Engelse versie. We komen een heel eind. Behalve dat we de registratie ID van de auto niet weten en niet bij ons hebben. Terug naar de auto. Het ontbrekende vakje ingevuld en die met paspoort en kentekenbewijs is voldoende om een tolvignet te krijgen. Bij de PTT kunnen we ook wat cash geld tegen een nette koers inwisselen. Nu nog pinnen en een Turkse simkaart want onze provider heeft alleen Europa-dekking. Er is in het dorp een winkel van Vodafone, die geeft een redelijk goede dekking in dit land heeft. Vanaf dan heeft Wil René een Turks telefoonnummer. Ik wil een andere provider want de dekking in Oost-Turkije is ook bij Vodafone matig tot slecht. Via internet probeer ik dat te regelen maar ik moet eerst lid worden of zo. Dan zie ik dat mijn provider, het net gebruikt van Türkcell. Die provider geeft net iets meer dekking in Oost-Turkije. Dus regel ik online een vakantiepakket. Geld pinnen is ingewikkelder. Ik ben namelijk vergeten bij mijn rekening Wereld aan te zetten. De pinautomaten weigeren. Pas na twee uur, werkt

Werelddekking. Ik betaal de eerste tankbeurt maar met mijn creditkaart. Brandstof in Turkije is veel goedkoper dan in NL of de 2 euro in Griekenland. Diesel is hier maar 1,25 euro per liter.

Nu we de noodzakelijke praktische dingen hebben geregeld rijden we naar Gallipoli, vlak bij de brug die Azië met Europa verbindt. We bekijken een camper-gedoogplek in de stad maar het is een smerige, zonovergoten vlakte. Wel vlak bij zee, maar alleen mooi uitzicht maakt het niet genoeg. Het is nog een paar uur licht dus steken we de zeestraat tussen de middellandse zee en de Bosporus over. Een hele hoge en lange tolbrug (op de foto rijdt in het groene vierkantje een vrachtwagen). Aan die Aziatische kust zoeken we een betere overnachtingsplek. Het wordt Dalyan. Daar is een beachcafé waar volgens andere camperaars, overnachten gedoogd wordt. Op de kaart is het een park, in het echt is het kuststrook met wat bomen en hoog onkruid. Althans tot voor een paar dagen. Door de aanleg van een leiding en lantaarnpalen is het een zandvlakte waar de geul nog openligt. We zien een Turks camperbusje onder de bomen staan, met het uitzicht op het water,

vissers en in de verte de brug. Wij zijn verkocht. We zetten de camper ook onder de bomen. We wandelen naar de beachclub om te vragen of het oké is om bij hun te parkeren. Die wijzen echter naar een parkeerplaats van asfalt, zonder schaduw, die naast hun club ligt. Niet heel aantrekkelijk.

We gaan eerst op hun terras wat drinken en eten. De muziek met een stevige beat, staat op een redelijk volume. Dan blijkt dat die muziek tot 3 uur ’s nachts aanblijft. Ze kunnen ‘m wel wat zachter zetten…Het is duidelijk. Wij blijven aan de kust staan.

Daar begroeten we onze Turkse buren. Twee oudere mannen die met een biertje genieten van het uitzicht. Ik kan meteen mijn paar woorden Turks gebruiken: “Hallo, Aangenaam kennis te maken. Wat is het hier mooi. Heel

mooi."[11] En het ijs is gebroken. Het lukt niet om veel meer uit te wisselen, want de vertaal-app kan weinig met de zinnen die ze uitspreken.

Die avond maken we direct kennis met de islam: met zonsondergang roept de imam via een luidspreker op tot gebed. Dat herhaalt hij als het donker is. Ik haal mijn schouders op. Nog niet bekend met de Fadjr – het ochtendgebed - waarvan de oproep voor zonsopgang is. Half vijf! Ik ben meteen klaarwakker. Het is alsof de imam hier in de straat staat te zingen. Nou zingen. De oproep duurt lang, een paar keer denk ik: nu kan ik verder slapen en dan komt er nog een stuk. Ik doe vast ooglappen op. Gelukkig val ik weer in slaap, en met de ooglappen slaap ik ongestoord tot half negen.

De islam hebben we gehoord. De islam zie ik door de minaretten en moskeeën die in ieder dorp staan zoals bij ons de kerken. Het aantal hoofddoeken is klein. Meestal zijn dat oudere vrouwen. We zien vrouwen met een schop graven langs de weg, vegen in de stad en het postkantoor in het eerste dorp werd bewaakt door een kordate en stevige Turkse.

We volgende de E90. Een redelijk goede weg. In Griekenland was het een 2-baansweg zonder afscheiding waar ik mijn ogen op het asfalt moest houden om gaten te ontwijken. Diezelfde E90, die van Lissabon naar de Zuidoostgrens hier in Turkije met Irak loopt, is hier een vierbaansweg. Met gescheiden rijstroken, wel met kruispunten en stoplichten. Dat weer wel. Onderweg zie ik vrachtwagens met Iraanse nummerborden. Die moeten nog verder, helemaal naar Oostgrens met Turkije. Blijkbaar gaat transport gewoon door, oorlog of niet.

Landbouwvelden domineren het landschap dat glooit. Je zou ook kunnen denken dat je in Zuid-Duitsland of Frankrijk rijdt. Alleen de dorpen waar we doorheen rijden passen niet in die landen.

Na wildkamperen kiezen we weer voor een camping. Vlak bij Bursa, dat ik graag wil bezoeken. De camping ligt in de bergen en is onderdeel van een groot vakantiepark aan een meer.

Vandaaruit kunnen we het stadscentrum in een half uur bereiken. Andere pluspunten zijn: een warme douche, het is er stil (geen gebedsoproepen) en de nachttemperatuur daalt tot ca 15 graden. Het vakantiepark is bijna verlaten. Misschien is daarom het badhuis niet schoon. Gelukkig zie ik dat niet als ik mijn bril afzet. (en dat zal ik op volgende campings ook vaker denken). Als ik de volgende ochtend mijn handen wil wassen, blijkt er geen water meer te zijn. Hoogste tijd om af te dalen en ons in de ochtendspits te begeven.

Op de camping spreek ik een jonge Duitse vrouw met Turkse wortels. Ze woonde met haar ouders in Hannover. Sinds 5 jaar woont ze in Turkije omdat haar man geen Duits sprak en in Duitsland geen werk vond. Zij werkt hier online voor een Duitse klantenservice. "Mensen denken vaak dat ik in Duitsland ben." Ze zou graag willen reizen bijvoorbeeld naar Nederland of Afrika, maar haar man kan

[11] Merhaba. Memnum Oldum. Şu güzel, çok güzel.

geen visum krijgen. Want hij heeft geen vast contract, geen ondernemer, geen kinderen, kortom geen bewijs van sociale of economische binding aan zijn land. De autoriteiten zijn bang dat hij, eenmaal in NL, daar wil blijven. “Nou echt niet, want anders waren we wel in Duitsland gebleven.”

Bursa is een stad waar meer dan 3 miljoen mensen wonen. En inderdaad, rond 9 uur is er een ochtendspits. Wij rijden langs grote kantoren op de E90, die 4-baansweg, die dwars door de stad loopt. Vlakbij het centrum parkeren we in een heel groot park. Tegen betaling van 5 euro kunnen we de hele dag staan. “Maar niet overnachten”, zeggen ze bij de toegangspoort. Dat had ik inderdaad al gelezen op internet. Daar had ik ook gelezen dat er hoge bomen staan en dat betekent schaduw. Dat klopt. In dit

cultuurpark zit horeca, opluchttheater, speeltuinen en dus parkeerplaatsen. Ik zie een groep moeders met kinderen richting de speeltuin lopen. Een groot kleed wordt in het gras neergelegd, de koelboxen er op, de schoenen ernaast. Tegenover ons parkeert een Turks busje waar ook een koelbox en kleed uitkomt. Het oudere stel zal de hele dag naast hun busje picknicken.

Wij halen de fietsen van de camper af en wagen ons in het Turkse verkeer richting het oude centrum. Het is maar 20 minuten fietsen, wat we deels op de stoep, en deels op de weg doen. Taxi’s en bussen zijn het lompst omdat zij vaak exclusief de rechterbaan mogen gebruiken. En die exclusiviteit delen ze niet graag met twee fietsen. Ik zie de hele dag maar zo’n tien fietsers waarvan de meeste kinderen zijn die rondcirkelen op een plein. Zoals verwacht is het heel druk met winkelende mensen en vooral binnenlandse toeristen. De buitenlanders westerse kun je op een hand tellen. Of beter de westerse. Ik herken geen toeristen uit Arabische landen. Wat mij meteen opvalt is dat er meer vrouwen met hoofddoeken rondlopen. Zeker de helft – misschien toch islamitische buitenlanders?

We bezoeken een aantal moskeeën. Ik heb mijn sjaal in de camper laten liggen maar bij de ingang liggen hoofddoeken. Als ik hannes met mijn doek, word ik geholpen door een jonge dame, die de doek ook nog even goed over mijn schouders legt. Mijn schoenen zet ik keurig in een kast en loop over een dik rood tapijt rond een grote fontein die midden in de Grote Moskee (Ulu Cami) staat. Het gebouw is imposant hoog, net zoals bij kathedralen. Ik krijg een Nederlandstalige folder mee met uitleg over de basis van de islam. Ik kan zelfs een koran meekrijgen. Maar daar bedank ik vriendelijk voor.

Als we de groene moskee willen bezoeken, klinkt net de oproep voor het middaggebed. Aan alle kanten komen mensen aansnellen. Mannen wassen buiten hun voeten en gezicht – geen enkele vrouw?!. De gelovigen zijn van alle leeftijden en alle stijlen. Van tulband, wijde broek tot strakke jeans, slippers en sportschoenen die je makkelijk kunt aanschieten.

We kijken ook nog even binnen bij het mausoleum van een Sultan Mehmed I. Een jongetje spreekt me in het Engels aan. Waar we vandaan komen, etc. Hij vertaalt de antwoorden voor twee andere jongens. Hij spreekt goed Engels. Zijn leraar voegt zich bij ons. Hij geeft Turkse les en heeft deze Syrische jongen onder zijn hoede. Hij vraagt of ik moslim ben. Nee. Waar geloof je in? In eigenlijk niks – al die oorlogen in naam van God maken dat ik ongelovig ben. “Maar Allah wil dat helemaal niet, het zijn de mensen die dat doen.” Tja en dan is dit mausoleum voor een Sultan met de bijnaam De beul …

We stuiten op een kraampje waar zelfgemaakte dingen worden verkocht om geld in te zamelen voor mensen in Gaza. Ik koop een sjaaltje en Wil René taart en koekjes. We hebben nog niet geluncht en na de lekkere taartjes hoeven we dat ook niet meer.

Op de groentemarkt zoeken we naar venkel maar die vinden we niet. Het is duidelijk wat de oogst van de laatste tijd is: paprika, aubergine, sla, aardappels, uien, knoflook, tomaten en heel veel aardbeien, kersen en perziken.

Er is een portret van een man dat je in heel Turkije tegenkomt. Dat van Atatürk, oprichter van de

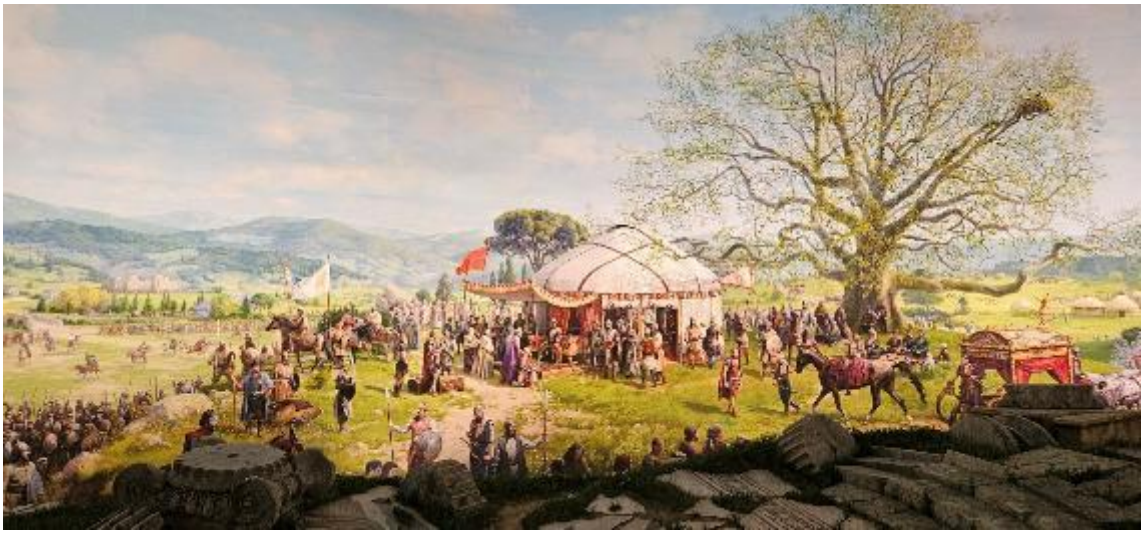

Turkse republiek (1923), bracht westerse waarden in het land: democratie, onderwijs, vrouwenemancipatie, alcohol. (Hij was zelf alcoholist – alleen mag je dat niet hardop zeggen- dus zet ik het tussen haakjes, want je kunt er voor aangeklaagd worden). Tot grote vreugde van de stedelingen in het westen van het land. In het oosten van Turkije waren ze niet zo blij. Daar waren de waarden van de islam veel belangrijker. Het leger is lange tijd de hoeder van het gedachtegoed van Atatürk geweest. Dat verklaart de coups in het verleden. Als het bestuur de nieuwe waarden verwaarloosde en de islam teveel invloed kreeg, grepen ze in. De huidige president (sinds 2014), heeft in de afgelopen tien jaar heel zorgvuldig die macht afgebouwd en zijn eigen macht aanzienlijk vergroot. Hij is een slimme politicus die Vernieuwing propageert en tegelijk een vroom moslim is en zo een brede steun van het volk heeft. Daarnaast heeft hij ook alle oppositie stapsgewijs monddood gemaakt. Niet alleen heeft hij het leger, maar ook de pers en de rechterlijke macht onder controle. Turkije lijkt de pogingen om volwaardig lid te worden van de EU langzaam los te laten. Ze proberen meer en meer een eigen positie te creëren op het wereldtoneel, door zich te positioneren tussen de westerse en Arabische wereld. De identiteit gebouwd op westerse waarde verschuift langzaam naar een eigen identiteit waarbij teruggegrepen wordt op hun wortels van Turkmenen en Ottomanen.[12]

Dat is ook de achtergrond van het museum Panorama 1326. Gebouwd in 2018, toont een 360° schilderij over de inname van Bursa door de Turkmenen, zonder bloedvergieten. Het is de eerste stad die ze innemen. Wat er niet bijstaat is dat de Byzantijnen die er woonden na een belegering van 9 jaar capituleerden. Het is een idyllisch, pastoraal plaatje. Dat maakt het schilderij in de koepel niet minder mooi. Het lijkt op Panorama Mesdag maar dan veel groter.

[12] Bronnen: Lucas Waagmeester - Op drift: De ontwrichting van Turkije (2020) en Joost Lagendijk en Nevin Sungur - De Turken komen eraan! (2013)

Bezweet, warm en moe fietsen we terug naar het park waar de camper inmiddels toch wat in de zon is komen te staan. We verplaatsen ‘m, zetten alle ramen open en de stoelen in het gras. Lekker bijkomen na de stadsdrukte en de hitte. We eten Turkse pizza met als toetje Künefe. Een hele jonge kaas (mozzarella-achtig) in een gebakken jasje van sliertjesdeeg waaroverheen een zoete siroop en gemalen pistache. Heel machtig, wel lekker.

Begin van de avond rijden we een half uurtje verder naar een klein oud dorp aan de voet van het Uludağ gebergte. Voor 3 euro mogen we op een bijna lege parkeerplaats wel blijven slapen. Bij zonsondergang horen we de gebedsoproepen in drievoud uit het dal. Daar worden we morgenvroeg weer om half vijf door gewekt, denk ik. Blijkbaar doen ze dat in de stad niet want we worden om half zeven wakker van een touringcar die letterlijk naast ons, op een lege parkeerplaats parkeert. Een bus vol scholieren, grrr. Ik weet dat het een toeristisch dorp is, maar zo vroeg had ik dat niet verwacht.

Cumalıkızık gaat terug tot het begin van het Ottomaanse rijk in de 14e eeuw. Het sluit aan bij het verhaal in het Panorama museum. Dit dorp is de eerste nederzetting van de eerste Turkmeense Sultan en is door de ligging redelijk bewaard gebleven. Nadat een andere touringcar met scholieren ernaast is heeft geparkeerd, sta ik op. De scholieren van de bus komen net terug. Een van hen spreekt me meteen aan in het Nederlands. Of het ons bevalt in Turkije, waar we heen gaan, etc. Hij woont sinds twee jaar in Turkije omdat zijn ouders terug wilden. “Het liefst zou ik weer terug naar Nederland willen.” De meeste moeite heeft hij met de hitte. “Daar wen ik nooit aan” Gelukkig heeft hij wel een Nederlands paspoort, als hij oud genoeg is, kan hij zelf terug.

Om half acht wandelen we al door het nog slapende dorp. Er zijn weinig toeristen want die scholieren ontbijten hier, de tientallen souvenirkramen zitten nog ingepakt. De zon staat nog laag, de steegjes zijn in schaduw gehuld. Het is een superklein, schattig dorp. Maar 700 inwoners, lees ik. Dus na een half uur lopen we de parkeerplaats op waar inmiddels meer touringcars staan. Tijd om verder te gaan.

Met het Uludağ gebergte rechts van ons rijden we verder naar het Oosten. Net als in Griekenland zie ik hier de sneeuw hoog op de toppen liggen ook al is het in het dal de afgelopen dagen rond de 30.

We rijden de hoogvlakte op (800 – 1000 meter) op waar we de komende dagen zullen reizen. Nog steeds is het landschap groen: naaldbossen met stukjes landbouw. De volgende grote stad Inegöl heeft, denk ik, de grootste meubelboulevard. Ruim 8 km, aan weerszijde van de weg staan grote, glimmende winkels die meubels verkopen. Een logische plek want hier zit ook een grote meubelindustrie die levert aan Oost-Europa en Turkije. Die industrie verpest wel de lucht. Een blauwe mist hangt over de stad en stinkt. We doen hier boodschappen en omdat we de camper onder een boom kunnen parkeren, neem ik de tijd om ook nog koffie te drinken en te schrijven.

Met deze warmte reizen we traag. Camping, camperplek of parkeerplaats, ze hebben geen of weinig schaduw. Geen reden om snel een overnachtingsplek te zoeken. De camper heeft airco op de motor dus rijden is met de hitte wel lekker. Tenzij je vol de zon op de voorruit hebt. Als we schaduwplek zien nemen we pauze.

Tegen vieren rijden we een camping op. We worden met gebaren doorverwezen. Een km verderop staat een auto, die gebaart dat we hem moeten volgen. We rijden langs een meer met tientallen picknickplekken. In het meer mag je niet zwemmen. Met de kleur die ik zie hadden ze dat bord niet hoeven plaatsen. Nog een kilometer verder, aan de andere kant van het meer, zijn caravanplekken. Er staan een heleboel kleine veelal kleurrijke caravannetjes (te huur). De huurders zijn allemaal Turken.

De afgelopen twee dagen hebben we nog geen buitenlandse toerist gezien. Ook hier zijn we de enige buitenlanders. Wat niet leidt tot extra aandacht of nieuwsgierigheid. Turken lijken erg op zichzelf, tenzij ik ze aanspreek. Dan pas breekt het ijs.

’s Ochtends blijkt er toch een buitenlandse camper te staan. Oostenrijk. De eigenaar is Turks maar woont in Tirol en heeft sinds zijn pensioen een appartement in Ankara. Hij zal in beide landen blijven wonen. Zijn kinderen blijven immers in Oostenrijk en zijn eigen familie woont in Ankara. Als we vragen of we die stad moeten bezoeken, noemt hij alleen het Atatürk mausoleum - een gebouw in Oostblok stijl. Nee, we moeten de stad niet gaan bekijken, hij zou het zelf niet doen. Het is alleen een ambtenarenstad, is zijn conclusie. We willen verder naar het Oosten en dan is Ankara onvermijdbaar – route-technisch dan. We rijden op een snelweg die 20 tot 30 kilometer vanaf het centrum loopt.

Overal zien we de hoge torenflats. Die nieuwe flats zijn onderdeel van Turkse steden. Klein (50.000) en groot. Vaak hoog boven de oude stad in nieuw aangelegde wijken.

Buiten die steden is het landschap heuvelachtig. Grote graanvelden, aardappelvelden, grote graslanden voor kuddes koeien die ook in hangar-grootte open stallen staan. Daartussen af en toe graansilo’s en regelmatig een tankstation. We rijden nog steeds op de hoogvlakte. Of dat de reden is dat er nauwelijks bomen staan of dat ze allemaal zijn gekapt voor de landbouw, weet ik niet.

Na 5 uur rijden, stoppen we bij een park bij de stad Kırıkkale. Er ligt een parkeerterrein naast. Aan de beveiliging vragen we of we er mogen blijven slapen. Dat mag. Wel moeten ze onze rijbewijzen en kentekenbewijs fotograferen en ons telefoonnummer noteren. Hoewel het al half zeven is, is het nog altijd 32 graden. Ik kan niet wachten tot de zon achter de heuvels verdwijnt. Om de tijd en de warmte te doden, wandelen we het park in. Er staan heel veel picknickbanken in die een uur later al bezet zijn door kleine en grote gezinnen. Met koelboxen en tassen, stepjes, ballen en fietsen, koffie pruttelend

op een gasstelletje. Wetend dat er zoveel mensen in flats wonen, snap ik de enorme hoeveelheid picknickhuisjes die we onderweg al hebben gezien. Rond 8 uur is de parkeerplaats helemaal vol en zodra iemand vertrekt, staat de volgende auto al klaar. Oude roestabakken tot een grote Toyota Helux. Wederom zijn we een bezienswaardigheid. Een vrouw met grijs, kort haar in een korte broek, dat zien ze niet ieder dag – vermoed ik. De rest van de avond zitten we in onze campingstoelen: mensen kijken. Langzaam neemt de hitte af en precies zoals de bewakers hadden gezegd gaat om middernacht het licht uit en rijden de laatste auto's van het parkeerterrein af. Zij blijven waken, terwijl wij slapen.

Na al die dagen tussen de 28 en 32 graden worden we verrast door donkere wolken. Mijn jurk verruil ik voor een lange broek. Het is nog maar 20 graden – heerlijk!! En dan in de avond begint het te regenen. We zijn op een uurtje na, in Bögazkale. Daar sluiten we aan bij een groep camperaars om verder te reizen naar het zuiden en oosten van Turkije. Met dezelfde organisatie waar we in twee jaar geleden mee naar Marokko zijn geweest. Morgen ontmoeten we ze en weten we met hoeveel andere campers we samen reizen, die net zoals wij niet van groepsreizen houden.

Vandaag nog snel een was draaien, schrijven en een video maken op een kleine, hele keurige, luxe camping. Waar zelfs een afwasmachine is…

Gekke dingen onderweg:

2 Trailer met caravan die alleen met een keukentrapje bereikbaar is

1 Scooter met kamelenzadel

4 Er lijkt een paardentram voor ons te rijden die traag aan de linkerkant van onze weghelft rijdt. Als we dichterbij komen zien we dat het een oud geel trammetje is, dat links in een sleuf vast zit en rechts een wiel heeft.

3 Gelukkig hebben we deze info niet nodig gehad

Stenen, rotsen en ballonnen

Böğazkale, Göreme, Güzelyurt 14 - 20 juni 2026

Om half elf ’s ochtend moeten we in Böğazkale zijn, de verzamelplek voor de camperreis verder naar het oosten. Als we om 9 uur voor het hek van de camping staan gaat die niet open. We zwaaien naar de camera’s, ik bel de eigenaar, we proberen tevergeefs de poort open te duwen, die geeft geen krimp. Wil René loopt naar het huis van de campingbaas en belt aan, klopt op het raam…. Niks helpt, de poort blijft dicht. Wil René haalt de kap van de elektrische aansturing en drukt binnenin op een knop. Ik trek ondertussen aan de poort en die geeft nu wel mee. Snel rijden we de camper erdoorheen. Dat had niet gehoeven want de poort gaat niet meer dicht..

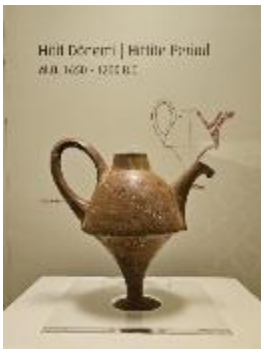
We gaan met zeven campers reizen. Het is een gemêleerd gezelschap van toch wel 60-plussers. Die allemaal gekozen hebben voor een reis met mensen die niet van groepsreizen houden. De welkomstborrel is in ieder geval geanimeerd. Tot onze verrassing zijn de begeleiders van de Marokko-reis er ook. Zij zijn de eigenaren van de organisatie en reizen ook mee om nieuwe plekken en routes te ontdekken voor volgende reizen, of voor ons, als dat zo uitkomt.

Bij het dorp Böğazkale is een stad Hattuṣa opgegraven van zo’n 2000 voor de jaartelling. De hoofdstad van de Hethieten. De resten liggen op een heuvel van bijna 2 vierkante kilometer. Voor bezoekers zoals wij is er een geplaveide weg. Al zijn we de enige die daarvoor de fiets gebruiken. Het zijn stevige hellingen (gem. 10 %) maar we pauzeren om poorten te bekijken of ruïnes van stadsmuren en huizen.

Je hebt er wel wat fantasie voor nodig want behalve funderingen, halve muren en replica's van beelden zijn de echte vondsten ondergebracht bij het lokale museum. En de echt grote schatten liggen in het archeologisch museum van Ankara, zoals een bronzen tablet spijkerschrift waarbij de Egyptische Farao een verdrag sluit met de koning van de Hethieten, of gouden beelden en de meeste bijzondere beelden. Datzelfde zien we ook bij een kleinere stad uit deze tijd, 25 km verderop. Hier graven archeologen nog altijd en hebben ontdekt dat er nog een volk voor de Hethieten in de stad woonde. De schatting is 3000 tot 4000 voor de jaartelling. In dezelfde periode als de hunebedden. Hoewel ik weinig herken van de stad, fascineren me deze plekken en voorwerpen. Ik zie een theepot van jaar die ik direct herken als theepot. Een andere kan heeft zo'n mooie bijna eigentijdse vormgeving, dat ik die ook in een luxe keukenzaak voor me zie. En die is 4000 jaar oud! Op een andere plek zijn reliëfs in de rotsen die nog steeds te "lezen" zijn. In Nederland waren er in die tijd nog geen steden, de oudste stad is Nijmegen die werd rond de jaartelling gesticht door de romeinen, dus 2000 jaar later.

We fietsen van de archeologische site via het dorp naar beneden. Aan de rand van het dorp zit een groep oude vrouwen thee te drinken. Ik stop en groet. Ze gebaren en schenken direct een glas voor me in. Ze spreken alleen Turks en als we google translate willen gebruiken, blijken ze niet te kunnen lezen. Met handen en voeten en de paar woorden Turks voeren we een soort gesprek. We mogen wel een foto maken en ik moet tussen de dames in gaan zitten. Dan wijzen ze naar Wil René, die ook. Grote hilariteit. Zeker als hij ertussen gaat zitten. Een van de vrouwen slaat met een brede glimlach, een arm om hem heen. De vrouwen aan de andere kant willen ook op de foto met hem.

We halen vers brood bij de bakker die de hele dag door brood bakt. Hij zet net gerezen broden op een lange plank, maakt er een snee in en schuift de plank de oven in.

Na twee dagen oudheid reizen we naar Cappadocia. Onderweg stoppen we in Hacibektas, tegenwoordig een bedevaartsoord voor de Alevieten. In de middeleeuwen stichtte hier een Soefi meester een centrum van kennis (ook wel derwisj/soefi complex). Zijn graf is ook hier. Deze soefi orde kreeg grote religieuze en politieke invloed bij de Ottomaanse sultans tot de val van dat rijk. De jonge republiek verbood daarom deze orde. Wat leidde tot razzia's en vervolging door de Soennieten (Grootste islamitische stroming in Turkije, Iran kent vooral Sjiieten). De Alevieten worden nog altijd gediscrimineerd en dan hebben we het over 15 a 20% van de Turkse bevolking. De belangrijkste verschillen tussen beide richtingen zijn dat Alevieten een humanistische, vrijzinnige opvatting hebben. Ze hechten weinig waarde aan dogma's en religieuze regels (niet nodig om vijf keer per dag te bidden of naar Mekka te gaan). Ontwikkel je tot een goed mens is de belangrijkste opgave voor een Aleviet.

Dat probeert een man in de tuin bij de begraafplaats mij in het Turks-Duits uit te leggen. Het is dat ik al het een en ander hierover gelezen heb anders was ik hem na één zin al kwijt. Nu begrijp ik er een paar wel en dan een paar niet. Geloof zit in de mensen, staat niet in een boek. In alles zit God, als je je ervoor openstelt zie je het. Zoiets. Hij is opgetogen als ik hem bedank en daarbij mijn hand op hart leg. Zo begroeten de Alevieten elkaar ook, roept hij. Hij heeft Wiskunde gestudeerd, woonde in Berlijn en werkte daar in de zorg. Sinds 6 jaar reist hij rond.

Als we door dit derwisj-complex wandelen - dat tegenwoordig een museum is – zien we de keuken, een woonhuis en loop ik de moskee in zonder hoofddoekje. En er is een grote ruimte waar de diensten worden gehouden en héél belangrijk voor de Alevieten is het bidden bij het graf van Hacı Bektaşi Veli. Het museum is duidelijk bedoeld voor ingewijden. Er staan borden met ook uitleg in het Engels maar die is zo uitgebreid, dat ik er niet eens aan begin.

Eindbestemming is Göreme, het hart van Cappadocië. We bivakkeren op een camping met zwembad! Dat is dan ook het eerste wat we doen: zwemmen.

Onze buren zijn een jong Russisch stel, uit Jekaterinenburg Rusland. Hij is met de motor via Georgië naar Turkije gereden. Zij is hem een week later met het vliegtuig nagereisd. Ze slapen in een klein tentje en hebben drie weken vakantie. Hun zoontje logeert bij oma. Terwijl we via google translate praten, komen twee andere motorrijders hen begroeten. Zij komen uit Oekraïne. En ze kletsen als motorvrienden, alsof er tussen hun vaderlanden geen oorlog is…

We eten met een prachtig uitzicht op het bijzondere landschap van Cappadocia. Ondertussen zien we deelnemers aan Marathon des Sables 120 door dat landschap lopen. In drie dagen lopen/rennen ze 70, 90 of 120 km. Boven op die uitdaging moeten ze zelf hun voedsel meenemen voor die dagen. Ze overnachten in een bivak tussen de bergen. De organisatie zorgt voor tent en water. Pet af. [13]

[13] https://marathondessables.com/en/event/mds-120-cappadocia-2026

Dat bijzondere landschap is ontstaan na een uitbarsting van de berg Erciyes die als een soort Mount Fuji aan de horizon ligt. De wind heeft in miljoenen

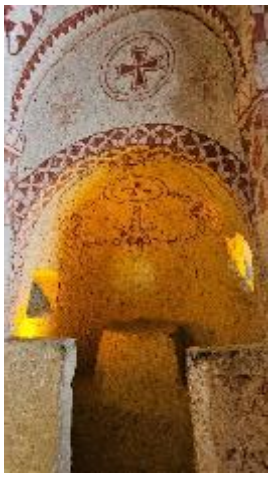

jaren de rotsen geschuurd en van de rotsen bizarre vormen gecreëerd. Vooral de schoorstenen zijn beroemd. Het tufsteen is zo zacht dat ook mensen aan het schaven en hakken zijn gegaan. Na verluidt hebben dorpsbewoners tot in de jaren zestig van de vorige eeuw hier in grotwoningen gewoond.

Cappadocia had in het begin van de jaartelling een grote aantrekkingskracht op kluizenaars. Gebedscellen zijn immers zo uitgehakt. In Turkije was toen het christendom de belangrijkste godsdienst, de islam komt pas na 1400. Hier in dit gebied zijn er veel kloosters, kerken en kapellen uitgehakt. Wij bekijken een aantal kerken in het openluchtmuseum. Deze stammen uit de 10 en 11^{e} eeuw. De kleine kerkjes zijn versierd met eenvoudige tekeningen van rode oker, waarmee ze zelfs gestapelde muren tekenden. De Donkere Kerk is gerestaureerd en op alle wanden zijn fresco's te zien met bijbelverhalen en dan vooral over het leven van Christus. Ze zijn prachtig en kleurrijk en geven een idee hoe de andere kerken er ooit hebben uitgezien. Een rots met raampjes en gaten was ooit het nonnenklooster. Het moeten kleine gemeenschappen zijn geweest omdat in de kerken en de "eetzaal" maar een tiental mensen konden. Ze moeten wel fit zijn geweest want de oude trapjes zijn uitgehakte treden van een voetbreed en vrij steil. Voor de toeristen hebben ze nieuwe trappen aangelegd. Het zachte steen slijt nog altijd. Nieuw pleisterwerk versterkt hier en daar de rots.

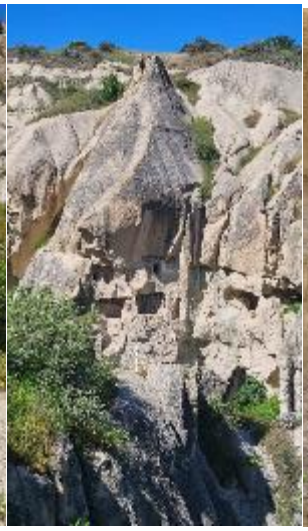

De camping zit naast een vallei waar medereizigers een lange wandeling in maken. Ik pas. We trekken wel de stoute schoenen aan en fietsen een van de zandwegen naar beneden. Die weg is een steile weg naar beneden, en mijn achterwiel wil af en toe een eigen pad rijden. De zandweg wordt een smal pad. Totdat het pad te steil wordt. We wandelen een stukje verder naar een theehuis van de gepensioneerde vrachtwagenchauffeur. Alleen passerende wandelaars in de vallei met goede wandelschoenen zijn zijn gasten. We drinken wat en lopen wat verder de vallei in. Het pad volgt een riviertje bergafwaarts door rotsen en langs de rotspilaren en voormalige rotswoningen. Als het pad een soort klauterpartij naar beneden wordt, draai ik om. Ik moet immers ook weer terug naar boven wandelen. Én fietsen. Vol op de pedalen, gewicht naar het voorwiel, maximale ondersteuning en kleinste versnelling – ik heb het allemaal nodig om boven te komen. Het zweet parelt over mijn rug.

Half vier gaat de wekker. Ik spring, nou, ik kruip m’n bed uit. Over een kwartier verzamelen we bij de uitgang van de camping. Een busje rijdt ons midden in de nacht (althans zo voelt het) naar een plek ergens tussen de rotsen. Daar ligt een luchtballon half opgeblazen. In de schemer zie ik meer halve Luchtballonnen, en autolichten die door het landschap schuiven. Naast ons zijn er honderden mensen die dadelijk de lucht ingaan. Langzaam vult de ballon zich en worden de branders aangezet.

Om me heen zie ik af en toe luchtballonnen oplichten en zie ik dat ze rood, blauw gestreept of wit zijn. Dan mag ik in de mand klauteren. Samen met nog 31 mensen. We stijgen op terwijl heel langzaam de zon achter de heuvels verschijnt. Het is een adembenemend schouwspel. En net als iedereen maak ik foto's en filmpjes. Normaal vermijd ik die supertoeristische gebieden maar hier is zijn al die toeristen een absolute meerwaarde. Honderden andere mensen hebben een luchtballonvaart geboekt en zijn net als ons vroeg opgestaan. Daarom zweven er tientallen luchtballonnen door en boven de valleien. Het is een feest om naar te kijken.

En niet alleen wij genieten, maar ook veel bruidsparen (vaak rode jurk) die aan de rand van de kloof poseren met oude, vaak rode, Amerikaanse sleeën. De tijd vliegt en na een uurtje land de ballon

precies op een aanhanger. Deze grote manden zijn niet te tillen. We proosten op een prachtige vlucht. De mooiste in al die jaren volgens onze organisatoren. En die zijn al vaak mee geweest. De volgende verrassing is stevig Turks ontbijt op een terras. Een lange tafel met brood, olijven, watermeloen, börek, tomatenomelet, verschillende soorten kaas, rozenbotteljam etc etc.

Uiteraard veel te veel en zeker heel smakelijk. Als we om half acht op de camping terugkeren zit ik vol. Vol met eten, maar ook vol met indrukken. De foto's geven een idee maar in werkelijkheid is het nog veel mooier. (Zie ook de video)

In het hart van Cappadocia ligt het stadje Göreme dat bestaat dankzij toeristen. En er staan alleen restaurants, cafés en hotels. Toch maken we de afdaling door de vallei met de fiets en die is best pittig. Deze voormalige weg bestaat uit grote klinkers en halverwege ontdekken we dat de oude weg is afgesloten en door een houten trap is vervangen met een rolstoelhelling. Dat is voor ons voldoende. De toeristen kijken verrast op. Als ik later weer omhoog rijd met maximaal vermogen en kleinste versnelling, applaudisseren ze en moedigen me aan. De trap eindigt in een fuik met souvenirwinkeltjes maar met geduld komen we daar ook door.

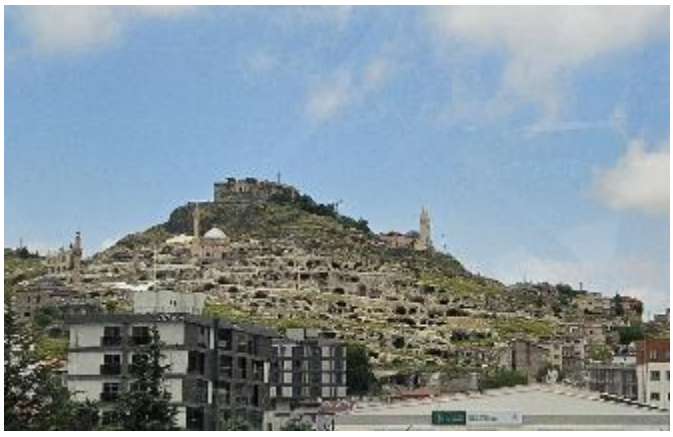
Cappadocia kent niet alleen grotwoningen en -kerken maar ook hele steden. We bezoeken er één, die in Derinkuyu. Helaas is er geen gids beschikbaar en lijken alle ondergrondse ruimtes op elkaar. Er staat af en toe een bordje bijvoorbeeld de stallen en bij de graven. We lopen trappen af, gaan gebukt door smalle gangetjes en raken de weg kwijt Gelukkig is maar 10% van deze stad open voor publiek, 8 verdiepingen van 80 meter diep. In deze 4 km2 stad woonde waarschijnlijk 20.000 mensen[14]. Ik moet direct denken aan de termietenheuvel waar onderzoekers de gangen met cement vulden om te zien hoe dat die in elkaar zat. Toen ze het zand weghaalden verscheen er een enorm gangenstelsel. [15] We

[14] nl.wikipedia.org/wiki/Derinkuyu_(ondergrondse_stad)
[15] https://www.nemokennislink.nl/publicaties/ondergrondse-mierenstad-met-schimmelkwekerijen/

vinden weer pijlen naar de uitgang. Waarschijnlijk is het met een gids een interessanter verhaal, maar die waren op. Ik lees dat de ondergrondse steden ontstaan zijn als verdediging tegen invallers en bovendien koeler in de zomer en warmer in de winter. Later blijken we langs de grootste ondergrondse stad ter wereld te zijn gereden. In Nevșehir werd de stad pas 10 jaar geleden ontdekt bij de renovatie van een kasteel. [16]

We willen nog door een kloof wandelen 50 km verderop maar na de work-out in de ondergrondse stad en toegangsprijs van 15 euro pp laten we het aan ons voorbij gaan. Onderweg kopen we aardbeien die we niet in supermarkten hebben kunnen vinden. Wil René eet die graag in zijn yoghurt. Een groentemarkt of winkel moet je maar net tegenkomen. En hoewel ze niet zo mooi uitzien als in Nederland smaken ze heel lekker. En met een blik schept de man ze onbespoten vruchten in een bakje. De meeste mensen kweken hun eigen groenten, vooral ui tomaten en paprika. En in zakken en emmers spoelt de grond niet weg en bij droogte heb je minder water nodig, denk ik.

We sluiten weer aan bij de andere campers bij een oud kerkje. Met waarschijnlijk prachtig uitzicht op een besneeuwde bergtop. Wolken belemmeren dat en die groeien uit tot onweer en regen. En een

[16] https://www.nationalgeographic.com/history/article/150325-underground-city-cappadocia-turkey-archaeology

van de camperaars maakt een prachtige foto van ons en een regenboog. Dat wordt weer heerlijk slapen.

Bijzondere/ grappige beelden

Vijf liter yoghurt. Zelfs in dorpswinkels verkopen ze deze enorme emmers.

Bij het zien van deze enorme vleugels kon ik het niet laten om ertussen te staan.

We zien heel veel landbouw onderweg. Dan zijn kruiwagens dus een veel verkocht product. Wel mooi gestapeld.

En ze transporteren stieren met een autoband op hun hoofd om waarschijnlijk de schade aan de vrachtwagen te voorkomen. En moeten we niet gek staan te kijken als de koeien de weg oversteken.

Bakermat van de beschaving

Konya, Karaman, Taşucu, Gaziantep, Sanlıurfa, Demrut dağı, Mardin 20 – 28 juni 2026

Met op iedere hoek wel een oud verhaal of overblijfsel, is het bijna niet bij te houden. Mijn geschiedenis hart maakt vreugde sprongetjes met al dat moois. Zo ook bij het marmeren gebouw dat een eeuwenoude Karavaan-rustpunt was op de zijderoute. Een sultan bouwde een plek waar vermoeide reizigers en hun kamelen tot rust kunnen komen. Als ik over de drempel stap, merk ik dat het een prettige, rustgevende plek is. Terwijl ik vooraf had gedacht, dat de oude plek door handelaren in souvenirs zou zijn bevolkt. Maar het is een museum. De oude stallen zijn immens en door hun hun bogen moet ik direct aan een kathedraal denken. Een aantal kamertjes zijn ingericht om een idee te geven van de bedrijvigheid van 1000 jaar geleden (werkplaats, dokterspost, hamam, moskee, bibliotheek en audiëntiezaal, woon- en slaapkamer van de sultan). Deze karavanserai Sultanhani ligt onderweg op onze reis naar Konya. Waar we eerst stoppen bij een groothandel op het industrieterrein. Een Turkse mercedes stopt naast ons en begroet ons enthousiast. Hij heeft op het nummerbord IJsselstein zien staan en hij is geboren in Nieuwegein, net als zijn dochters. Sinds drie jaar woont hij in Konya waar hij een koffiezaak heeft. Als we tijd en zin hebben…. Hij dacht dat we de weg kwijt waren en dat hij ons misschien kon helpen. Nee, deze groothandel zochten we juist. We hopen daar een grotere diversiteit aan groente te vinden en dat klopt.

We verzamelen we ons bij het Mevlehe centrum. Mevlehe verwijst naar de grondlegger van de soefi-beweging, dichter en filosoof Rumi die hier in Konya in de 13^{e} eeuw woonde en mensen inspireerde tot een persoonlijk geloof, tolerantie en universele liefde. Deze gelovige moslim stimuleerde mensen

om via dans, muziek, poëzie contact met god te maken. We krijgen een kijkje in een van die manieren. Een uur lang kijken we naar een ritueel van 37 derwisj-dansers. Hoewel ik aanvankelijk denk dat het een voorstelling is in een groot rond theater blijkt dat ik getuige ben van een religieuze bijeenkomst, waar mannen al ronddraaiend in extase proberen te komen en zo dichter bij god. De beelden van de witte rokken die rondzwieren zijn wereldberoemd. Ik vind het boeiend ook al doen ze drie keer hetzelfde. Dat geldt niet voor iedereen. Er zijn mensen die tussentijds vertrekken en anderen bekijken de wedstrijd Nederland-Zweden op hun mobiel.

De volgende ochtend staan we om 9 uur voor de deur van het Mevlâna museum waar het mausoleum van Rumi is. Hij, en zijn familie, is daar begraven. Pracht en praal en voor veel moslims een soort bedevaartsoord. Zodra de poort om 9 uur geopend is stromen we met velen te gelijk naar binnen. We kunnen nog een paar foto's maken zonder andere mensen maar al snel drommen groepen mensen naar binnen. Behalve het mausoleum zijn er van de kloostercellen van derwisj kleine tentoonstellingsruimtes gemaakt. Daarin zie ik oude muziekinstrumenten, postzakken en prachtige geïllustreerde boeken. We fietsen een rondje door de binnenstad dat op zondag toch deels gesloten is. Ondanks de vele binnenlandse toeristen.

Rond het middaguur reizen we naar Karaman. 1,5 uur rij ik over een redelijk goede 4-baans weg met een eentonig vlak landschap. We zetten de camper naast de andere campers in een rij. Het is een parkeerplaats naast een park waar weer veel families picknicken en barbecueën. We zijn als rijtje ook een bezienswaardigheid voor de parkbezoekers die met hun auto even langsrijden.

We fietsen naar het centrum via een zandpad om de grote weg te vermijden. In een buitenwijk hoor ik muziek en als ik ga kijken zie ik een auto staan met rode linten – een bandje en veel mensen op lage krukjes zitten te kletsen. Het bruidspaar zie ik niet. Later in het centrum zie ik een bruidspaar poseren bij de poort van een oude koranschool. Ernaast zit het plaatselijk museum waar ik toch maar even inloop. Een verzameling archeologische vondsten, waaronder een mummie van een meisje. Eenmaal buiten zie ik aan de overkant op de gevel staan: koffie en gebak. Hoewel de buitenkant er sjofel uitziet is de binnenkant een keurige banketbakker met vitrines vol baklava en gebakjes. Ik treuzel met kiezen en een andere klant merkt dat ik Nederlands ben. Ze heeft 10 jaar geleden daar gewoond. Ze helpt met vertalen. Ik kies uiteindelijk een citroentaartje en Wil René een Spekuloos gebakje. Die beide voortreffelijk zijn. Een van de werknemers komt een praatje maken in het Frans. Hij heeft jaren in Frankrijk en Zwitserland gewerkt in de bouw met kunststoffen. Ik moet diep nadenken om de Franse woorden te vinden en gooi Spaans en Duitse woorden er tussendoor. Hij brengt ons een bakje met vier bolletjes ijs die hij zelf heeft gemaakt. Erg zoete fruitsmaken die me erg doen denken aan yoghurtgums. Niet echt mij smaak maar uit beleefdheid eet ik het wel op. De man is zo trots op zijn product. Eigenlijk wilden we in de stad wat gaan eten maar na het gebakje en ijsje zitten we zo vol dat we straks in de camper wel een boterham eten. We kopen een brood en ik stop bij een kaashandel. De reisleiding heeft ons gewezen op een unieke lokale kaas die Divle Obruk Peyniri heet. Het zou een Turkse roquefort zijn maar de blauwe schimmel ontbreekt. Het is wel van schapenmelk gemaakt. Lekker, beetje pittig en het zit in een mooi vachtjasje. In de hoek van de vitrine ligt een grote berg blauwe kaas met een grijs jasje. Ik mag er iets van proeven en dat lijkt meer op roquefort maar dan een hele pittige. Ik neem ook hier een stuk van mee tot afgrijzen van Wil René. Ik pak de kaas in drie zakken zodat de lucht zeker niet in de koelkast verspreidt.

Onze slaapplaats blijkt op de weg naar een disco te liggen die om 23.45 sluit. Nou die tijd blijkt iets later te zijn. Rond kwart voor vier racen een tiental auto's over het gravel naast de campers naar huis. Klaarwakker. En eenmaal wakker, denk ik wolven te horen huilen en begint de imam aan zijn oproep voor gebed. Gelukkig val ik weer in slaap. Ik word wakker van het kloppen op de deur. De briefing begint! Oeps het is al half negen. Eens in de drie vier dagen verzamelen alle camperaars en horen we wat de route is en wat we de komende dagen zouden kunnen doen. Het staat ook in het routeboek maar hier horen we de laatste info. Zo is deze slaapplek ingelast omdat een andere door de politie verboden is.

Konya lag het meest westelijk. Karaman was al iets zuidelijker en vandaag reizen we verder naar de Middellandse zee. Daarvoor moeten we eerst een pas van 1700 meter over (geen foto's want ik reed). En ook deze weg is een goede 4-baansweg. Na de bergen komen we in het stroomgebied van de Göksu die voedt de abrikozen en vijgenbomen. Heel veel bomen. Het plukseizoen van de abrikozen is begonnen. Ik zie bij huizen stapels lege kratten die nog gevuld moeten, langs de weg

staan kraampjes. Turkije blijkt een van de grootste exporteurs van fruit, groente te zijn van de wereld. Al is dat in de laatste 5 jaar met bijna 50%! afgenomen. Deels door klimaat (vroege vorst, langdurige droogte), deels doordat Rusland en Oekraïne minder importeren. Rusland blijft desondanks de grootste afnemer.[17] En wat ik niet wist is dat Turkije onbetwist wereldleider is als het gaat over hazelnoten, oregano en dus abrikozen.

Die Göksu rivier is nauwelijks herkenbaar in het landschap door de modderkleur. Naarmate we de kust naderen wordt hij breder en daar waar er ooit bergen waren, heeft hij zich een weg gebaand door een kloof uit te slijten (zie ook video). Naarmate we de kust naderen stijgt ook de temperatuur. De afgelopen

dagen waren de maximale temperaturen tussen 25 en 30 en koelden de nachten af tot 13 – 18 graden. De komende week stijgt het kwik naar 33-37 graden en blijft de warmte hangen. Ik zie daar een beetje tegenop. Nee, ik zie daar behoorlijk tegenop. We kunnen wedijveren met de hitte in Nederland. Gelukkig niet met die in Frankrijk of Spanje waar die boven de 40 komt.

[17] www.fruitandvegetablefacts.com/sites/default/files/factsheet_turkey_2025_raming.pdf

Als we op de camping aan de zee aankomen, spring ik direct in zee. Een fijne manier om af te koelen. Aan de rand van het strand staan olijfbomen die schaduw geven en samen met een briesje is het heerlijk relaxen. De camping heeft een restaurantje, dus de sla blijft nog een dag in de koelkast liggen. We eten samen met een aantal andere camperaars met de zee naast ons. Ik wil het slapengaan zo lang mogelijk uitstellen maar muggen of zandvlooien jagen me naar binnen. Het is een warme nacht. Het kwik in de camper daalt niet onder de 28 graden. Om 7 uur stap ik alweer uit mijn bed en loop regelrecht de zee in.

De reis gaat vandaag naar Gaziantep. Een lange route van 400 km waar ik niet tegenop zie want we hebben airco op de motor. Er zijn twee zinkgaten niet ver van de route die De hel en De hemel heten. Lijkt me wel wat als korte tussenstop. De hel is een ontoegankelijke diepte van ca 120 mtr waar we via een glazen vloer in kunnen kijken. Intuïtief stap ik op de balken. Met een ongelijke stenen trap dalen we af in De hemel. Vol bomen met onderin een vervallen, klein byzantijns klooster. Op die hoogte is een lift gebouwd die me in een paar tellen weer op de rand van het zinkgat zet. De trappen lopen nog verder naar beneden, een grot in. Daar is een oude inscriptie die verwijst naar Hermes en Pan. Eigenlijk wil ik die wel zien, Wil René praat op me in: “wees verstandig en ga

niet verder. Je zweet nu al en daar beneden is geen lift naar boven. Niet overmoedig zijn.“ “Ik weet het, ik weet het”. Het helpt een beetje dat een man zwoegend, steunend en zwetend naar boven komt. Licht gefrustreerd draai ik me om terwijl een groep scholieren kwetterend in de grot afdaalt. (zie video) Driekwartier later rijden we weer verder. De weg voert ons langs badplaatsen met hoge flats aan de ene kant en strand, winkeltjes aan de andere kant. De brede weg is een ware hindernis voor de strandgasten. Een echte bedreiging is de autodief die op klaarlichte dag met een tang een autoslot aan het openbreken is en daarbij het strand goed in de gaten houdt. Niet de wegkant waar ik hem fotografeer. Sorry autobezitter maar ik doe niets. Ik zou niet weten waar ik moet beginnen.

Na kilometers kustplaatsen a la Benidorm pakken we de tolweg die verder landinwaarts ligt. Hier is vooral vrachtverkeer onderweg. Na 300 kilometer stijgen weer aanzienlijk, we komen door een tunnel en het groene Turkije heeft plaats gemaakt voor een gelere variant. In de buurt van Gaziantep rijden we eind van de middag een camperplaats op. Het is nog altijd behoorlijk warm maar het waait

goed. We draaien een was die binnen 2 uur helemaal droog is.

We bezoeken Gaziantep, een stad die enorm groeit en gegroeid is. In 10 jaar tijd zijn er 1 miljoen inwoners bijgekomen wat bijna een verdubbeling is. Grotendeels door de stroom vluchtelingen uit Syrië. De rand van de stad is een en al nieuwbouw flats. De president deed de belofte na de

aardbeving in 2023 dat (als god het wil) alle daklozen over één jaar een woning hebben. Dat heeft hij niet waargemaakt maar er zijn sindsdien wel heel veel appartementen gebouwd. Niet naar ieders tevredenheid want mensen willen graag in hun buurt blijven en niet ergens aan de rand waar nauwelijks voorzieningen zijn. [18] Die flats zijn niet voor iedereen betaalbaar, zeker niet na de inflatie

[18] https://www.trouw.nl/buitenland/turkije-bouwde-razendsnel-duizenden-nieuwe-woningen-maar-het-regent-klachten-kijk-het-water-stroomde-hier-naar-beneden~bc88899b/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

van de laatste jaren. Dus zien we in de stad (illegaal) woonplekken op daken. In Gaziantep zien we veel kleine straathandel (papierenzakdoekjes, water, prullaria). Bij stoplichten staat kinderen die een pen willen verkopen. De inkomensongelijkheid die Turkije kenmerkt[19], is in deze stad nog wat groter. Twee broden kosten 50 cent, een smarttelefoon is door (indirecte) belastingen van zo'n 80 % op de aanschafprijs en daardoor aanzienlijk duurder dan in Nederland.[20] Kopje thee is 30 cent, koffie bij de Starbucks (en in Gaziantep zitten er 10) is net zo duur als in Nederland. De komst van zoveel Syrische vluchtelingen leidt tot onderhuidse spanningen. "Ze zijn anders dan ons: Syriërs kleden zich anders, hebben een ander dagritme, ontvangen gasten tot laat, draaien harde muziek tot in de nachtelijke uren en slapen lang uit." Lees ik een artikel in de Correspondent.[21] Dit zou ik in Nederland ook over vluchtelingen kunnen lezen.

Natuurlijk fietsen we door de binnenstad en ben ik wederom de grootste bezienswaardigheid. Vrouwen zwaaien, mannen bekijken me met een uitgestreken smoel. Totdat ik Hallo zeg dan reageren ze of kijken nors voor zich uit alsof ze me niet gezien of gehoord hebben. Ik draag een lange broek en mijn schouders zijn bedekt. Het is waarschijnlijk mijn korte grijze haar. Van alle vrouwen zonder hoofddoekje is er een enkeling met schouderlang haar maar grijs en kort heb ik nog niet gezien. We fietsen naar het centrum langs het kasteel dat door aardbeving zwaar beschadigd is en inmiddels gerenoveerd wordt. We slaan links af en mogen steil omhoog trappen. Een willekeurig straatje rechtsaf terwijl bouwvakkers ons verbaasd aankijken. Na nog een bocht snap ik waarom: het loopt dood. Lachend fiets ik terug en de bouwvakkers lachen mee. Verder omhoog en plots hebben we uitzicht op een stuk van de stad. Een jongetje loopt naar mijn fiets en probeert het handvat te draaien en kijkt me teleurgesteld aan. Nee geen broem, broem van een brommer. Het centrum is vooral

[19] Uit data van het Turkse Statistiekinstituut heeft 20% van de Turkse bevolking bijna de helft de nationale inkomen. https://erkansaka.net/2025/10/10/trukey-income-inequality-censorship-peace-index-robotics-2025/ Het minimumloon is hier 550 euro per maand.

[20] Turken kopen massaal hun telefoon in Georgië en besparen daarmee zo'n 800 euro op een iphone. Ook al betalen ze daarna registratiekosten van 325 euro in Turkije. https://www.dejongeturken.com/turken-trekken-massaal-naar-dit-land-750-euro-voor-1-januari/ iphone 17 is nu te koop voor 1600 euro, in NL is dat 800.

[21] https:/decorrespondent.nl/15111/de-vele-gezichten-van-de-opvang-in de regio/d8f88d9c-061d-0ef9-0907-fd06d4b244e8

winkelstraten waar we veel vrouwen zien. Van nikaab tot korte rok met naveltruitje. Mannen hebben steevast een lange broek aan. Variërend van een kruis op kniehoogte tot een moderne witte jeans. Vaak met een goed getrimde baard terwijl de mannen met kniehoog kruis vaak een kufi dragen (zo'n klein mutsje).

Gaziantep heeft ook een museum met prachtig mozaïek. Doordat de Eufraat een dam zou krijgen in de jaren '90, dreigde een oude Romeinse stad Zeugma onder water te verdwijnen. Die stad was 300 jaar na de jaartelling verwoest en lag onder een grote laag puin en zand. Dat maakt dat de mozaïekvloeren heel goed bewaard zijn gebleven. Het lijken wel tapijten. Vooral het fragment van een zigeunermeisje is zo goed, haar ogen lijken je te volgen. Net een Da Vinci lees ik. Het museum

doet de hitte buiten vergeten maar zodra ik naar buiten loop, is die er weer. Duimen dat de bomen waar we de camper onder hebben gezet, nog schaduw geven. Nou, net niet meer maar als we rijden verdwijnt de warmte. Aanvankelijk hadden we de camper vlak bij het station op een bijna verlaten parkeerplaats gezet onder een paar bomen. Een man waarschuwde ons – niet doen. Daar verzamelen junks zich en de kans dat de camper beschadigd is groot. Hoewel de reisleiding deze plek had aangegeven, verplaatsen we hem. Better save than sorry.

Sanliurfa is de stad waar we twee nachten zullen bivakkeren op de parkeerplaats bij het archeologisch museum. Het is een stenen vlakte en de hitte is gigantisch. De camper is al rijdend afgekoeld tot 31 graden maar buiten is het 38. Hier zag ik tegenop. Ook met de stoelen onder de boom in het park ernaast is pittig. De wind is als een warme föhn waarmee je eerder opwarmt dan afkoelt. We vluchten het grote winkelcentrum in waar airco is. En met ons vele turken die rondslenteren en op bankjes rondhangen. We eten maar hier in een foodcourt. Beter fastfood dan eten in of naast een camper die

als een heteluchtoven voelt. Het is donker als we teruglopen. Nog altijd 34 graden. Achter onze camper hebben twee jongeren een tentje opgezet. Achteraf blijkt dat ze dachten dat we jonge gasten zouden zijn omdat we fietsen bij ons hebben. Zij is een Chinese uit Nanking, hij is een Iraniër. Ze zijn een stel dat elkaar ontmoette in Maleisië. Tot voor 2 maanden woonden ze in Oman, zij werkte bij een chinees bedrijf dat handelde in groente en fruit, hij had een IT-bedrijfje wat niet goed liep. Daarna werkte hij als barista en verzamelde data voor een betere marketing van het café. Het mocht niet baten, hij kreeg de zak. Terug naar Iran wil hij niet. Hij heeft ooit zijn vaderland verlaten om te reizen en niet in dienst te hoeven. Bij de grens wordt hij opgepakt en verdwijnt in het leger “waar je gehersenspoeld wordt”. Net als haar ouders die door de culturele revolutie beschadigd zijn geraakt. Nee zij wil geen kinderen. Nu liften ze door Turkije, eigenlijk nog niet wetend wat te doen. Het liefst zou hij weer gaan studeren, natuurkunde. We praten tot laat in de avond over cultuur, politiek en verschillen. En dan is het onvermijdelijk – ik moet gaan slapen bij 30 graden. Alle ramen open, een ventilator aan, lukt het om wat uurtjes te slapen. Onderbroken om vier uur door gebedsoproepen. We zitten al ver oostelijk dus de zon gaat steeds eerder op.

Zeven uur sta ik toch op. Met 28 graden zoek ik schaduw onder een boom totdat een man roept. Ik moet van het gras af. Met gefronste wenkbrauwen loop ik terug naar de camper. Dan gaan de sproeiers aan. Het water is goed koud. Wil René vangt het water in een emmer waar ik mijn voeten in zet. Daar knap ik van op.

Voordat het te warm wordt fietsen we een kort rondje door de stad naar een heilige visvijver bij een moskee (voorheen kerk) waar volgens een legende koning Nimrod, Abraham ter dood veroordeelde nadat die afgodsbeelden had vernietigd. Nimrod liet een gigantisch vuur stoken en wierp Abraham vanaf een heuvel naar beneden. God greep in en veranderde het vuur in koud water en de brandende sintels in vissen (karpers). Abraham is voor de moslim een van de belangrijke profeten vanwege zijn loyaliteit aan God en als bouwer van de Kabaa in Mekka).

In Sanliurfa is de beschaving al heel oud. Dat zien we aan beelden in het archeologische Museum. Het oudste exemplaar is van ca 9000 voor de jaartelling. Ook andere beelden zijn verrassend goed. Het museum leidt je heel slim als in een IKEA door de tijdvakken tot het begin van de Osmaanse tijd (1000 na Chr.). Met een audiotour ga ik langs de

hoogtepunten. Na drie tijdvakken bedenk ik me dat ik wel koffie wil en een tijdje op een stoel wil zitten. Dan blijken de afkortingen van de IKEA te ontbreken en moeten we langs alle tijdvakken naar de uitgang. Daar vertellen ze Wil René dat als we eruit gaan, we niet opnieuw naar binnen mogen. Ik ben nog binnen. Wil René loopt terug naar de uitgang en meteen wordt hij teruggeroepen. Gelukkig komen er net nieuwe bezoekers binnen en glipt hij toch binnen bij de poortjes van de uitgang. Terug naar het bronzen tijdperk.

Zodra we weer buiten komen slaat de hitte weer in je gezicht. We eten snel een boterham en lopen naar het grote winkelcentrum met airco en in een koffietent. Daar schrijf en zoek ik drie uur informatie tot ik het waarachtig te koud krijg. De hitte blijft in de stad hangen ook s 'nachts. Geen lekkere nacht maar vandaag rijden we naar de bergen! Bijna 1500 meter hoger en dus ook een stuk koeler. Zeker als blijkt dat het daar waait. De camper ploegt zich naar boven (1200 meter stijgen in 14

kilometer). Daar parkeren we op een heel schuine weg. Het is zo schuin dat we niet aan tafel kunnen lunchen want alles glijdt ervan af. Al samenwerkend lukt het op het keukenblok een boterham te smeren. Ik maak een foto van mijn broek die over een deur hangt die nu schuin lijkt te staan. De klok hangt als enige recht. Het uitzicht is prachtig. In de verte zien we de Eufraat. Via een trap kan ik naar de grafheuvel op de Nemrut Dağı wandelen. Het is boven de 2000 meter en ik hijg als een paard. De beloning: kolossale beelden en koppen van de goden van voor de jaartelling. Dichter bij de goden kun je als dode niet komen. Jammer drone-vliegen is er verboden. Wel een video

gemaakt. De overnachtingsplek is op de flank van de Nemrut Dağı waar we nog uren kunnen genieten. Door de hoogte is de temperatuur hier lekker en kunnen er klussen gedaan worden. Een hor is kapot. Die hebben we al vaak gemaakt. Wil René helpt wel. Bij een andere camper doen de zonnepanelen het niet meer. Ook dat wordt gerepareerd.

Jammer genoeg dalen we weer af. De weg van de afdaling is niet alleen steil maar ook slecht. In een dorp rijden we over een oude modderlawine. Verder voert de reis langs graanvelden, graanvelden en graanvelden. Er wordt geoogst. Vrachtwagens met hoog opgestapelde graanzakken vormen een uitdaging om te passeren. We gaan niet zo snel maar straks rijden we het laatste stuk weer op de snelweg. Nou dat valt tegen. Zo beroerd hebben we de weg nog niet gehad. Ik slalom om gaten en rijdt

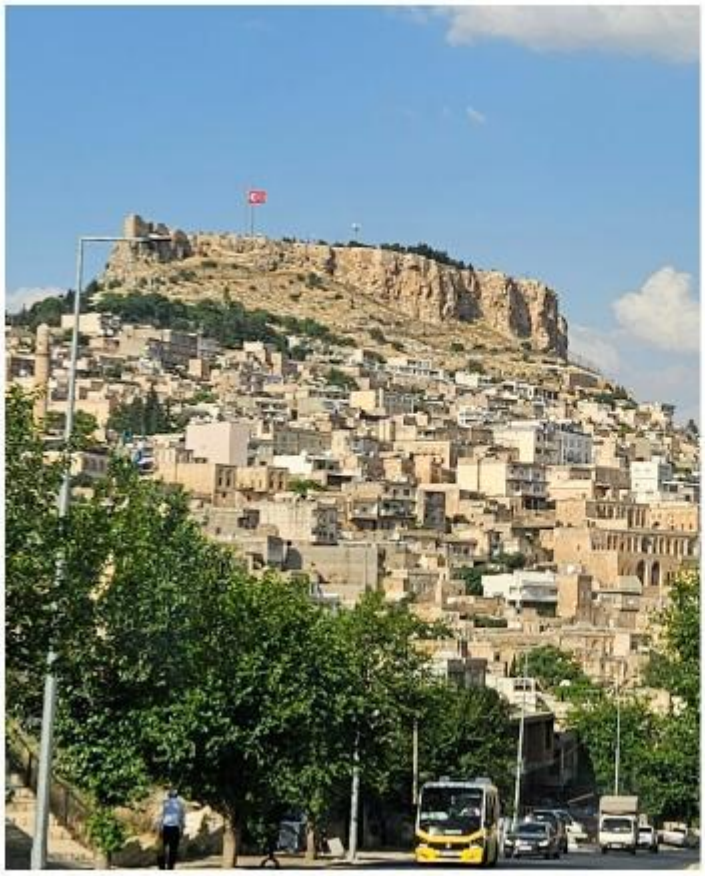

afwisselend op de linkerbaan of op de vluchtstrook. Maar ook op die wegstukken rammelt de camper en wij rammelen mee. We houden een ijskoffie-break bij een wegrestaurant. Een jongen van 14 jaar spuit auto's met een flinke slang nat. Nou dat zo mag hij de onze ook wel afkoelen. Voor 200 lira (4 euro) wil hij dat wel doen. En verrassing een broertje (?) komt met een bak wasmiddel en de camper wordt zelfs gesopt. Met een beetje gemengde gevoelens kijk ik naar het tafereel. Dit valt toch echt onder de noemer kinderarbeid, ook al is het zaterdag. Eigenlijk zie je overal jongens dingen brengen, brood overhandigen. Dus ik hoop (tegen beter weten in) dat hij het geld zelf mag houden als zakgeld.

Onderweg naar het zuidoostelijkste puntje van deze reis, Mardin, dicht bij de grens van Syrië, stoppen we nog bij een supermarkt. Als we uitstappen, voelt het niet als een warme föhn maar gewoon als een hete oven. De temperatuur is opgelopen tot boven de 40. Het stadje waar we kamperen ligt hoog op een berg boven de vlakte van Mesopotamië. Ietsje koeler én nog belangrijker: vandaag waait het er. De camperplek is een veredelde Parking aan de rand van de oude stad. We krijgen een plek toegewezen en de opdracht om dicht bij de auto naast ons te parkeren. Ik denk dat ze nog een auto naast ons kwijt willen. 's Avonds blijkt er niet alleen een naast ons te staan maar ook vier voor ons. We zijn ingebouwd. Toch heeft deze plek een douche, wc, wasmachine, afwasplek en afdakjes waar je in de schaduw kunt zitten. Althans niet onder alle want een Turkse familie zet er een tent onder.

We staan aan de rand van de oude stad die boven ons ligt. Te bereiken via 75 meter aan trappen. De eerste 70 meter wonen mensen in kleine straatjes achter gesloten deuren. Dan komen we bij de

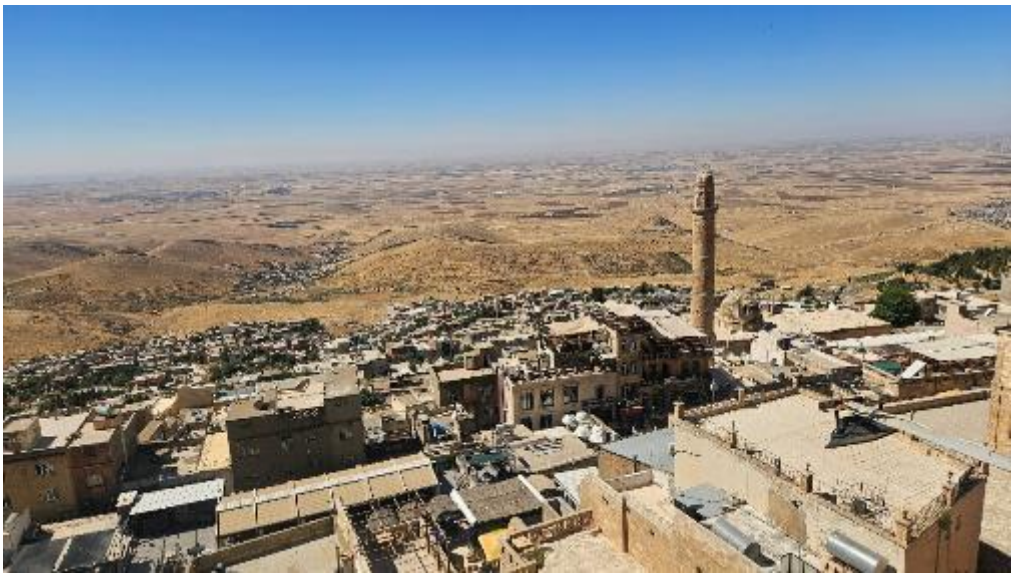
hoofdstraat waar auto's kunnen komen en waarlangs souvenirwinkels en eettenten liggen. Het is laat in de middag en na een rondje gewandeld te hebben, eten we een hapje bij …. Zweden. De man zegt dat ze naar Mardin zijn gekomen voor een warmer klimaat en uitgaansleven. In Zweden is alles 's avonds dicht. Ze spreken onderling geen Zweeds, ik denk eerder Arabisch. Het restaurant heet Habibi…. Dat is geen Turks… Ze kunnen wel een glaasje wijn regelen. Dat zit dan wel in een plastic beker en hij verdwijnt naar een van de buren. In het donker dalen we de trappen af en met de wind koelt het toch af tot 22 graden. Ik heb heerlijk geslapen.

We fietsen voor 9 uur via een omweg de oude stad in die nog nauwelijks wakker is. Het is zondag, denk ik. Hoewel de eerste bus-toeristen al rondlopen met een gids. Eenmaal in de oude stad vinden we geen pad verder naar boven zonder trappen. Ik wil graag naar een oude madrassa (moslimschool) vanwege het uitzicht. Dus laten we de fietsen staan en lopen trappen naar boven. En ondanks het

vroege tijdstip brandt de zon al stevig. Het uitzicht over Mesopotamië met in de verte Syrië is prachtig. Ook zien we een beetje de stad van boven met al haar dakterrassen. Eentje steekt er ver bovenuit. Die kiezen we om te genieten van het uitzicht met een kopje Syrische koffie en een cola. De stad lijkt moeizaam te ontwaken want tegen elven zitten nog veel rolluiken op de hoofdstraat dicht. Ik duik in de schaduw op de camperplaats om het verhaal verder te schrijven, Wil René schildert een ondertekening en dan is het snelle opdragen van de verf niet zo'n ramp. 's Middags fietsen we naar

beneden naar de nieuwe stad waar we in de Starbucks Formule 1 kijken en de blog en een van de video’s afmaken

Bijzondere/ grappige beelden

Koerden, hoogvlakte en bergen

Diyarbakır, Van, Doğubeyazit, Kars, Kocabey, Borçka, 28 juni – 7 juli 2026

De hitte vliegt me aan: knallende koppijn, buikpijn, sloom en traag. Ik weet niet goed hoe met de hitte en mijn protesterende lijf moet omgaan. In de camper liggen is al snel te heet (40 graden), buiten op de grond is hard, het licht fel en de mieren wandelen over me heen. Op een stoel met een koelelement in mijn nek, knikkebol ik wat. We staan op een open veld met hier en daar een klein boompje. Wil René heeft de camper pontificaal op het grasveld gezet zodat de camper zelf wat schaduw vormt. Na een uurtje wandelt hij alleen naar het centrum en staat 5 minuten later weer naast me. Op de hoek van het veld zit een koffietent met airco. Goed plan, daar knap ik wel een beetje op.

Na een uurtje hangen, toch maar terug naar de camper. De sproeiers op een ander grasveld staan aan. In een emmer verzamelt Wil Rene koud water waar ik mijn voeten in af koel. Het water in de camper zelf is te lauw. Tegen zessen is de temperatuur een beetje gedaald en pakken we de fiets om Diyarbakir te verkennen.

We staan in het centrum waar omheen een 5 km lange oude stadsmuur is. Met de fiets proberen we door de muur naar buiten te rijden. Renovatiewerk maakt dat lastig. Aan de andere kant van de muur ligt de Tigris. Samen met de Eufraat leerde ik die rivier op school, dus ik wil die wel zien. Na wat

zoeken vinden we een poort waar we de rivier in de verte zien liggen en vooral mensen zien die onder de muur theedrinken en picknicken. Deze kant ligt al een tijdje in de schaduw dus heerlijk

fietsen. Een eindje verder gaan we weer naar boven om door een andere poort weer het centrum in te fietsen. Veel zijstraatjes lopen dood op muren en afrastering. Daarachter is braakliggend terrein, de resten van een slagveld die als een litteken wordt afgeschermd door de autoriteiten. In 2016 escaleerde de frustratie van Koerdische jongeren in de stad over de jarenlange discriminatie en achterstelling door Turken dat ze barricades opwerpen. De overheid die al jarenlang probeert het geweld van de PKK (Koerdische militanten) te beteugelen reageert daar heftig. Het escaleert in een soort burgeroorlog in verschillende steden maar vooral in de wijk Sur in Diyarbakir. De stad die voor koerden zo'n beetje als de hoofdstad van Koerdistan wordt beschouwd, wordt door het leger hermetisch afgesloten. Dankzij die eeuwenoude muur. Het leger bombardeert de stad en er zijn straatgevechten. Er vallen in 3 maanden ca 280 slachtoffers en een deel van de stad ligt in puin. PKK lid, sympathisant of gewoon wijkbewoner – ze zitten vast. Sommige kunnen ontsnappen, andere vertrekken hals overkop bij een staakt het vuren, alles achterlatend. Het leger gooit alle gebouwen die nog overeind staan plat om alle PKK-militanten te arresteren/ doden. Bulldozers maken de wijk met de grond gelijk. Bewoners - Op luchtfoto's zijn de kale vlekken goed te zien.

En om te zorgen dat de inwoners niet meer terugkomen, besluit de president dat er woningen worden gebouwd in neo-Ottomaanse stijl voor Turksgezinde mensen met een goed gevulde beurs. [22] Niet alleen zijn de koerden tegen, ook UNESCO wil dat gebouwen met een beschermde status worden behouden/ gerenoveerd. Dat deel ligt dus achter muren en hekken. Tien jaar na de slag om Sur is een deel bebouwd, een deel is afgesloten en een deel is open ruimte, park. Daar staat ons gezelschap, onwetend, op het slagveld van Sur.

Tijdens onze fietstocht proberen we in dat gebied te komen dat leeg is op de kaart. En natuurlijk lukt ons dat want leeg op de kaart is niet leeg in de praktijk. Ik maak wat foto's van ruïnes als we een twee

vrouwen tegen komen. De jongste gebaart dat we achter haar aan moeten komen. Door een smal gangetje komen we vlak bij de nieuwe winkelstraat. Zodra wij door de deur zijn, draait ze die op slot. Op die poort hangt de luchtfoto van de stad van voor 2016. Ik wijs erop en met google translate zeg ik haar dat het een treurig jubileum is voor de stad. Het feit dat ik de geschiedenis ken, haar geschiedenis, maakt indruk. We moeten meteen wat komen drinken. Ze runt een café, restaurant dat van haar familie is. Op de binnenplaats staat een grote boom. Die is 13 jaar en heeft de slag overleefd. Ze laat snel wat foto's zien van de ravage van het restaurant. Ze is koerdisch "en daarom word ik gediscrimineerd, lastiggevallen, aangevallen. Zolang dat gebeurt vecht ik voor een eigen staat, Koerdistan." En zolang de huidige president er is, heeft ze geen hoop dat het voor Koerden beter gaat worden. Het gesprek gaat in stukken want er komen andere gasten, ons eten moet worden gemaakt en het gebruik van een vertaalapp vertraagd enorm. Als Wil René zegt dat hij graag met Turken praat, vertrekt ze ook direct. Hij bedoelt met lokale mensen maar voordat hij dat heeft verbeterd is ze al weg. Als ik vraag of ze met ons op de foto wil, weigert ze beleefd. Ik sta niet graag op foto's. Social media heeft ze tot een jaar geleden ook buiten de deur weten te houden, nu alleen Instagram. We krijgen wel haar visitekaartje mee. We kunnen altijd bellen. En als ze met pensioen is komt ze Nederland bekijken. Tot slot spiegel ik haar voor dat er hoop is: Orban (Hongarije) is ook democratisch verslagen ondanks zijn grote macht en corruptie. Het lijkt er zelfs op dat de positie van de Roma (de grootste etnische groep in Hongarije die ook zwaar gediscrimineerd wordt) zal verbeteren.[23]

[22] www.stpetersburg.usf.....
[23] www.theguardian.com/.....

We fietsen terug naar het park in wording waar ooit smalle straatjes waren en mensen woonden. Vanuit de camper kijk ik uit op een ruïne van wat ooit UNESCO erfgoed was.

Waarschijnlijk hebben de vele politieposten en legerbases die we onderweg zien alles te maken met deze regio waar veel Koerden wonen en met de nabijheid van de Syrische en Iraanse grens. Vlak voor

iedere stad staat zo'n controlepost Wij mogen negen van de tien keer doorrijden terwijl andere auto's staande worden gehouden. Die 10e keer kijken ze naar binnen, maken met een tablet een foto van het kenteken of vragen om paspoorten. De politie wordt bijgestaan door militairen met mitrailleurs of pantserwagens met een klein kanon er bovenop. Best intimiderend én dat is natuurlijk precies de bedoeling. Ik durf er geen foto te maken maar wel van een post die onbemand is.

De volgende overnachting zou eigenlijk bij een stuwmeer met prachtig uitzicht zijn, maar omdat de verwachting is dat het daar 40 graden wordt zonder wind en er geen schaduw is, besluit de organisatie die over te slaan. Dat waren wij sowieso al van plan. Na

protest van mijn lijf hadden we een plek uitgezocht bij het meer van Van dat op 1700 meter hoogte ligt en waar het zeker 10 graden koeler is. Nu rijden alle campers door naar het meer. Een mooie route die door de bergen loopt. En dan duikt het superblauwe meer van Van op. We lunchen in een park aan de rand van het meer dat aan de rand licht blauw en zelfs een witte rand op de stenen heeft.

Oorzaak: dit meer is zout. Het heeft geen afvoer, het water verdampt wel maar “dikt” als het ware in. Dat gaat langzaam omdat er wel regenwater bij komt.

We overnachten bij de stad Van, bij de haven. Er zijn werkzaamheden waardoor er minder parkeerplaatsen zijn dan normaal en door het mooie weer is het drukker dan normaal. Om ons heen ontstaat een parkeerchaos door dubbel geparkeerde auto’s, krappe plekken, en een race naar die ene lege plek aan de rand van het picknick park. En ondertussen blijft het een komen en gaan. Wil René zit buiten op z’n stoel te kijken naar het maneuvreren. Zoals bijna overal groeten mensen ons. “Welkom, hallo, waar komen jullie vandaan. O daar woont een neef, broer… Hoe vinden jullie Turkije. Goede reis. Dag” In het Turks en Engels. Ik geloof niet dat ik zelf in Nederland toeristen aanspreek, zeker niet zo enthousiast.

We fietsen nog een rondje om het imposante kasteel van Van dat al om 5 uur sluit. We zijn te laat, misschien morgenochtend. Nou nee. Als ik mijn zonnebril pak schiet het in mijn rug. Ik heb mijn dagelijkse wandeling verwaarloosd en dat gecombineerd met de vele kilometers autorijden wreekt zich. Ik doe wat rekoefeningen en ga direct een kort rondje lopen. Ik weet dat dat helpt. Gelukkig rijden we vandaag maar 50 km naar een camping aan het meer. Twee dagen relaxen. Natuurlijk gaan we zwemmen. Er is een warme bovenlaag van 24 graden. Daaronder is een stuk kouder. Het drijven gaat een stuk makkelijker in dit zoute water. Hier wandel ik een rondje rond een plas. Met mijn verrekijker zie ik een steltkluut broeden aan de rand van een vennetje. Waterschildpadden zwemmen tussen het kroos en als ze denken dat de kust veilig is, zonnebaden ze op de rand.

De camping van dit Koerdisch gezin is duidelijk ingericht door de twee dochters met een rozentuin, een witgeschilderde boom met blauwe stenen met een oog en blauwe linten. We eten een avond op het terras. Van tevoren moeten we doorgeven of we kip, lam of rund willen. Geroosterd op een spies, stevig gekruid. Aangevuld met brood, watermeloen en sla met tomaat. Nee, geen alcohol. Wel frisdrank en water. Geen dessert wel een glaasje sterke thee. De douche is een teleurstelling. Er komt een goede straal heet water uit de kraan maar zodra ik de knop uittrek voor de douche, verdwijnt de warmte en blijft er een zielig straaltje over. De waterdruk van de container op het dak naar beneden is te weinig om het water door de doucheslang naar boven te duwen. De douche aan het strand is de oplossing. Die staat lager. Dus ik was mijn haren met mijn badpak aan.

De reis gaat verder naar het Noordoosten. Ik scan de route op potentiële pauzeplekken in de schaduw. Parken zijn vaak een goede plek want in Turkije zijn dat picknickplekken met bomen of banken met een dakje. Dit keer zie ik er een bij een waterval. Benieuwd of er in juli nog water is. En die is er zeker. En wij zijn niet de enige die hier pauze houden, wel de enige buitenlanders. Overal poseren mensen voor foto's met de waterval op de achtergrond. Op de hangbrug, aan de oever. Jonge meiden die hun haar en kleding schikken, een gezin staat lachend klaar terwijl ze net daarvoor ruzie hebben staan maken of de Palatijnse sjaal van hun zoon wel kan. Anderen drinken thee aan

kleine tafeltjes met even grote krukjes tussen de bomen. Een bruggetje leidt naar een kleinere waterval die gezien de politielinten behoorlijk veel groter kan zijn. Ook hier worden we staande gehouden door een jonge vrouw die in Van naar school gaat. Ze spreekt goed Engels en ze verbetert zichzelf voortdurend. Ze studeert voor docente Engels. Haar moeder die er bijstaat, verstaat geen Engels en ook geen Turks. Die spreekt alleen Koerdisch. Tegenwoordig is er een leerplicht voor kinderen tussen 6 en 18 jaar en Turks is een van de verplichte vakken. Sinds wanneer er een leerplicht is, heb ik niet kunnen vinden. Wel dat sinds 1997 kinderen 8 jaar ipv 5 jaar naar school moeten.

De route voert dicht langs de Iraanse grens. We zien wachtposten, kazernes en een muur hoog op de berg. Als de weg een bocht maakt zien we in de verte een majestueuze berg. Een vulkaan met een hele brede voet en een wit kraag terwijl de kop in de wolken ligt: de Ararat – 5137 mtr. Of in het turks Ağri Dağı. De berg waar de ark van Noach zou zijn aangeland. Ik kijk mijn ogen uit en probeer de berg te fotograferen. Dat doe ik ook de volgende dag en uit de tientallen foto's heb ik – met moeite – deze gekozen.

Om de volgende bocht ligt Doğubeyazit waar de routeplanner ons dwars doorheen stuurt. We lopen letterlijk vast. Rondom auto's die elkaar geen haarbreed ruimte gunnen. De weg verderop in de stad blijkt opgebroken. Een man helpt Wil René de camper te keren door auto's vermanend toe te spreken en tegen te houden als ze menen dat ze er nog wel even tussen kunnen. Turkse chauffeurs zijn over het algemeen horken. Rechtsafstrook voor het stoplicht beschouwen ze als een inhaalstrook.

Langzaam de weg op rijden en dan geen gas geven. Inhalen en dan verwachten dat jij wel aan de kant gaat en zo niet dan heb je het idee dat ze je bumper raken. Door het rood rijden, niet omdat er geen verkeer is maar omdat het nog net kan. Meestal. We hebben in Turkije tot nu toe meer auto-ongevallen gezien dan de afgelopen jaren samen.

We rijden dwars door die stad omdat aan de andere kant in de bergen het paleis van Isahk Paşa ligt. We overnachten met uitzicht op dit kasteel. Natuurlijk ga ik eerst het 18e-eeuws Ottomaanse paleis bekijken dat tot de eerste wereldoorlog nog gebruikt werd als bestuurscentrum. Als ik rondloop denk ik eerder aan een robuust middeleeuws kasteel, alleen de ornamenten tonen een andere cultuur. Alle

ruimtes zijn leeg dus kan me geen voorstelling maken van het leven in dit paleis. Bordjes als keuken, ontvangsthal, gevangenis ed geven me te weinig houvast. Kinderen vinden het prachtig, die rennen rond van kamer naar kamer. En slepen hun vader giebelend mee naar een kamer met een hek ervoor: het enige toilet. Het uitzicht op de vallei en de (nieuwe) stad is prachtig. Tegen de rotswanden zie ik de resten van stadsmuren van de oude stad.

En voor het eerst in Turkije horen we ’s nachts de donder die met stevige windvlagen gepaard gaat. Een paar druppels regen. Het was ook benauwd vandaag. De temperaturen komen nu niet meer boven de 30. Waarschijnlijk omdat we continue boven de 1500 meter reizen.

De “camping” ligt naast een hotel. We mogen een douche gebruiken van een bijgebouw. De rechter deur. Ik schrik me rot als ik de deur opendoe. Ik sta in een kamer waar duidelijk mensen slapen. Vooral het mes op tafel geeft me de kriebels. Wil René test de douche als eerste en is tevreden over de temperatuur en de straal. “Als je je bril afzet zie

je niet hoe afgeleefd de doucheruimte is.” Nou voorruit, douches zijn hier niet voor het oprapen. Wil René gaat wel mee als bewaker want de deuren kunnen niet op slot.

Het landschap wordt weidser. Veel grasvelden waar herders hun kuddes koeien rondleiden. Afgewisseld met brede lavavelden, droge vlaktes met ineens een groene oase, rode rotsen. De dorpen hebben niet langer rode daken maar vooral gewoon aluminium daken die meestal roestbruin zijn en soms hardblauw. De hoogbouw ontbreekt. De wegen blijven nog steeds verrassend goed.

Wegwerkzaamheden zijn er overal. Meestal wegverbreding. Natuurlijk zitten er slechte stukken asfalt tussen. Vooral in de steden is het laveren tussen enorme gaten. En opletten voor de ongemarkeerde verkeersdrempels. Die moet je echt stapvoets nemen.

Na al die mooie vergezichten komen we aan in een heel arm dorp Ani. Waar de Armeense ruïnestad met dezelfde naam ligt. Deze oude middeleeuwse stad lag op de zijderoute en was de brug naar Anatolië. Letterlijk. Aan driekanten liggen rivieren in kloven en aan de andere kant van de kloof ligt het huidige Armenië. Ze kunnen alleen kijken naar de voormalige hoofdstad

van het Armeense rijk rond het jaar 1000. In een van die kloven zijn de restanten van de brug zichtbaar. De stad moet enorm zijn geweest gezien de oppervlakte. De bijnaam - de stad van 1001 kerken – is weliswaar zwaar overdreven, toch zijn er nu al zo'n 100 gedetecteerd. Een paar zijn gerestaureerd.

Bij de ingang van het park staan golfkarretjes die je kunt huren. Ik ben voor. Samen met nog een stel hobbelen we door het park naar de belangrijkste bezienswaardigheden. Door het dak op de golfkar en af en toe een briesje is de 27 graden goed te doen. Sneller dan de wandelaars zijn we niet, maar zeker minder bezweet.

De overnachting is een veld tussen oude bunkers hoog boven de stad Kars. We zijn er ’s middags. Tijd genoeg om de stad even te verkennen en boodschappen te doen. Voor Wil René zoeken we een telefoonwinkel om zijn protection-screen te vervangen. Zulke zaakjes zitten er wel tussen de kaaswinkels (blijkbaar een toeristisch product) en de kebabzaken. De eerste heeft niet de juiste maat en verwijst ons naar de overkant. Daar vervangen ze het voor 200 lira (4 euro). We

wandelen door de stad en komen drie keer de vlag-en-poëzie-poster-verkoper tegen. De stad is verder niet zo spannend, gewoon een plek waar mensen inkopen doen en flaneren. We passen ons aan. Als we terug willen fietsen begint het te regenen. Dikke druppels maar gelukkig blijft het bij spetteren. Eenmaal terug bij de camper zien we de koeien grazen onder toeziend oog van hoeders. Eenmaal in ons bed begint het te hozen en zakt de temperatuur tot 15 graden. Heerlijk geslapen

Traag opgestaan en een tijdje zitten schrijven. Vandaag is het maar 140 km rijden naar een overnachting op in een picknick. Wederom een prachtige route langs een waterval, een zomerdorp en over een pas van 2500 meter waar we de sneeuw kunnen aanraken. Dat zomerdorp blijkt van

Kocabey te zijn. Want op de kaart staat geen plaatsnaam. Ik lees die info in een review van die plek. Ene Nur schrijft dat dit de zomerweide is van het dorp dat 1000 meter lager ligt. Ieder jaar trekken de inwoners met hun koeien naar deze huisjes vanwege de koelte en het vele gras. Er schijnt ook nog een lenteweide te zijn. Haar info komt van een vriend die hier geboren is.

Net voorbij het zomerdorp hebben we uitzicht op veel bergruggen achter elkaar. Hoe verder weg hoe blauwer. Ik tel acht lagen en zie de weg zigzaggen naar beneden. Het is zondag dus de picknickplek is vol met mensen. Families en vriendengroepen die een vuurtje stoken, theezetten, kletsen, voetballen, schermkijken én dansen. Volksdansen op Turkse muziek die hard over de weide en door het bos schalt. Ik koop twee gekookte maiskolven voor 100 lira en ga formule 1 kijken op een buiten-

tv van een van de camperaars. Ik heb ondertussen een lange broek aangetrokken, een bodywarmer en een fleecejas. We zitten in de bergen op 1900 meter hoogte. Die hoogte merk ik. Ik ben soms kortademig terwijl ik weinig doe.

In de ochtend hangen de wolken laag (nou laag, we zitten op 1870 meter). En uit die wolken valt behoorlijk wat regen. De kronkelende weg loopt tussen de bergen al zien we ze niet echt goed. We dalen en dalen, en volgen een rivier die hard stroomt. Raften zou hier best kunnen. Als we tot 500 meter gedaald zijn piept af en toe de zon door.

De rivier wordt een stuwmeer. We rijden hoog boven het water met steile wanden boven en onder ons. Borden voor vallende stenen staan langs de weg. We zien ook stenen op de weg liggen en een

onderhoudswagen die ze wegschuift. Twee keer zien we dat de weg verdwijnt onder een berg rotsblokken. En rijden we op een nieuw stuk er voorbij. Gelukkig krijgen wij niet zo'n steenlawine op ons dak. We hebben nog een doel vandaag: een nieuwe gasfles kopen. De Italiaanse fles kunnen we hier niet vullen en de Turkse flessen blijken een "Nederlandse" aansluiting te hebben. In Borçka zitten twee winkels die dat leveren, volgens internet. Bij het eerste adres zien we nergens Ipragaz staan. We spreken twee mannen op een scooter aan. Met google translate begrijpen we dat hier de flessen op zijn. Ze gaan die andere zaak wel bellen of die nog flessen heeft. Die heeft ze en ook in onze maat. Hij komt ze wel brengen want de zaak zit in een drukke straat. Ondertussen komen er andere buurtbewoners voorbij en vragen waarschijnlijk aan de mannen wat die camper hier doet. Niemand spreekt een woord over de grens. Als de auto van de gasleverancier arriveert zijn er zeker 5 mannen die helpen, zich bemoeien. Even is het schrikken als een man controleert of de fles goed is aangesloten: met een aansteker!

We overnachten op een parkeerplaats aan het stuwmeer. Als we de camper neerzetten, ziet Wil René een schroef zitten in de achterband. GRRR! De schroef lijkt er al een tijdje in te zitten, de kop is afgesleten. We controleren de luchtdruk en na 3 uur weer. Geen verandering. Voorlopig laten we de schroef zitten. Morgen gaan we de grens over naar Georgië, dan kijken we wel of we een plug in de band zetten of een garage zoeken. Daar moeten we 'n nachtje over slapen.

Morgen zeggen we tegen de Turken: *güle güle* – tot ziens.

Links: Een doe-het-zelf-draaimolen. De jongen met de fiets heeft net de slinger aan de paal een paar slagen gegeven. En de kleine kinderen draaien rond.

Rechts: Wil René stabiliseert de wasmachine als die moet centrifugeren. Na drie pogingen lukt het om de kletsnatte was wat droger te krijgen.

Georgië: koeien, prins en Kaukasus

Batumi, Zugdidi, Mestia, Ushguli 7 juli -13 juli 2026

De grens. Kilometers van tevoren staan er vrachtwagens langs de weg geparkeerd. De oorlog met Oekraïne maakt deze grens cruciaal voor transport naar de Kaukasus en Rusland en daar zijn ze niet op berekend. De grens is heel chaotisch. Hoewel wij als reisgezelschap de laatste 3 kilometer keurig in kolonne rijden worden we bij de eerste slagboom al uit elkaar getrokken. De eerste 3 worden doorgestuurd, wij en nog een andere moeten rechts wachten en de andere twee worden aangehouden, de bijrijder moet uitstappen. Een snelle inspectie op andere passagiers en de camper mag doorrijden. Even denken we dat de Turkse beambte ons is vergeten maar na 10 Turkse personenauto's trekt hij onze zijdeur open en stapt naar binnen. Hij wijst naar mij: eruit en kijkt ondertussen rond. Ik pak mijn tas met paspoort en voeg me bij de andere reisgenoten die uit hun camper zijn gestuurd. Wij moeten te voet de grens passeren. Het lijkt op een vliegveld terminal. Al doen geen van de transportbanden het en zijn de gangen en traphuizen kaal. Ergens zie ik mensen aan een tafel een formulier invullen. Uiteraard in Turks en Georgisch. Ik vraag iemand en die legt uit wat ik moet invullen: naam, voornaam, geboortedatum, identiteitsbewijsnummer, man/vrouw en dag van binnenkomst en vertrek. Ik zie op haar briefje dezelfde datum bij binnenkomst als vertrek. Voordat ik ernaar kan vragen, is ze al doorgelopen. Bij de douane geef ik mijn paspoort en briefje aan de ambtenaar. Die kijkt naar het briefje verfrommelt het en gooit het in de prullenbak. Het formulier was alleen voor Turkse inwoners. Bij de Georgische douane staan we een tijd in de rij. Daar vertelt

een Turkse gids dat hij een groep toeristen begeleidt die een dag naar Batumi gaan. Vanavond om 8 uur gaan ze weer teug. Nou begrijp ik die data op het formulier van de vrouw. Een dagjesgast.

Als voetgangers zijn we sneller door de grenzen dan de campers. We kopen hier gelijk een prepaid telefoonkaart en wisselen euro's in Lari's (Grappig in Turkije zijn het Lira's = de klinkers zijn omgekeerd). In 1,5 uur zijn we de grens gepasseerd. Niet slecht.

Aanvankelijk zouden we in Batumi overnachten. Alleen is de grote parkeerplaats een bouwput geworden. De nieuwe plek ligt 15 km noordelijk van de stad. Wij gaan eerst maar boodschappen doen en daarvoor moeten we de stad in. Met de hoop dat we daar de camper wel even kunnen laten staan en de stad verkennen. Via google maps heb ik een supermarkt gevonden met parkeerplaats. Man wat is het druk in die stad en het is dinsdagmiddag. De parkeerplaats van de supermarkt staat vol. Toch rijden we erop en zien in een hoek een gaatje waar de camper in past. Als we terugkomen staan er leverancierwagens voor. Het is een te hectische plek om de camper onbeheerd achter te laten. We rijden het drukke verkeer in. Beetje hetzelfde rijgedrag als in Turkije behalve dat de meeste auto's wel stoppen voor zebrapaden. We zien dat op alle wegen auto's geparkeerd staan. Een plek vinden voor een camper zal niet meevallen. We proberen een parkeerplaats bij de haven die door andere camperaars als optie is gegeven in een app. We kruipen door het drukke verkeer. Als we daar aankomen, zwaait een man met een hesje dat we daar heen moeten. We parkeren naast een touringcar. We mogen 1 nacht staan voor omgerekend 50 euro, als we dreigen te vertrekken wordt minder en uiteindelijk zou het voor 20 euro mogen. Maar het is er zo druk en lawaaierig en na de hectiek van de grensovergang ga ik liever buiten de stad slapen.

Vlak bij de overnachtingsplek is een grote botanische tuin. Dat is een stuk beter dan een stad. We wandelen in gezelschap van twee medereizigers door de zeker 100 jaar oude tuin. Tuin klinkt wel een beetje klein voor een 100ha groot terrein. Ooit aangelegd door een Rus toen Georgië onderdeel was van het Tsarenrijk. We wandelen door het deel Noord-Amerika, Japan, Himalaya. Er zitten flinke hoogteverschillen in en met de vochtige warmte lijkt het of we een subtropisch klimaat zitten. Mijn blouse plakt aan mijn rug. We kijken naar medewerkers die bomen in vormen knippen en naar bezoekers die met de zip-lijn hun wandeling een stuk korter maken.

Ik heb gezien dat er golfkarretjes rondrijden. Daarmee durf ik naar de andere ingang te wandelen die zo'n 2,5 km is. De tuin is net als het uitzicht op de zwarte zee en

de stad prachtig. Het golfkarretje is een verademing voor mijn lijf en door de snelheid vang ik ook wat wind.

De campers staan dicht op elkaar bij een picknickplek. Als vanzelf schuiven we in een picknickbank met een glas. Er komen kaasjes, noten, brood en tomaatjes op tafel. Wil René besluit toch te gaan koken. Na een maand zonder varkensvlees heeft hij zich zo verheugd op een zelfgemaakte schnitzel dat hij dat niet wil uitstellen. Ik mag blijven zitten, en krijg een bord met bietensalade, frietjes en een schnitzel geserveerd – tot jaloezie van de andere reizigers. Die nog wel een blik knakworsten warm maken. Iemand heeft een boxje bij zich en om beurten spelen we een lievelingsnummer af. De wijn vloeit rijkelijk en de muziek verandert in meezingers en dansnummers. Voor reizigers die niet van groepsreizen houden, zijn we vanavond toch een groep. Absoluut niet vervelend. Uitgeput val ik in snel in slaap.

Ik regel via Bolt-app een taxi naar de stad. Voor 5 euro staan we 25 minuten later in het centrum van de stad. Het is een stad van contrasten. Supermoderne hotels en armoedige flats. Gokpaleizen met klatergoud en armoedige winkeltjes. Sinds 2003 is in deze stad enorm ingezet op toerisme vandaar

die supernieuwe gebouwen, een brede boulevard langs het kiezelstrand waar wij toch badgasten zien ondanks het gebrek aan zon. Wij dwalen rond. Op zoek naar koffie, lopen we een klein koffiehuis binnen die niet had misstaan in de Utrechtse binnenstad. Beetje alternatief. De deurpost, hond, telefoontoestel en planten zijn op de muur getekend en de muziek is wat zweverig. De rijst van mijn Pokebowl is vers gekookt (en nog een beetje warm). We dwalen verder terwijl de warmte toeneemt ondanks de weinige zon. Het wordt broeierig. We zien diverse Thaise massagesalons. Die hebben misschien we een douche. Dat lijkt ons een heerlijke combi aangezien de overnachtingsplek geen douche heeft. Die combinatie blijkt niet vanzelfsprekend. De rest van de middag lopen we bij iedere massagesalon naar binnen maar nee, geen douche. Rond 4 uur als ik de stad zat ben en terug naar de camper wil, zien

we weer een massagesalon. Met weinig hoop stappen we binnen. Ja! Een douche en tijd om ons beide nu te masseren. Daar knap ik van op en een hapje eten in de stad lijkt me toch wel leuk. Ik heb een restaurantje met terras gevonden waar ik een Georgisch proeverij kies en Wil René gewoon kip met friet kan eten. Ik moet meteen denken aan Krakau waar ik een Poolse mix van gevulde deegkussentjes (Pierogi) voorgeschoteld kreeg. En die vond ik niet lekker. Met een lage verwachting begin ik aan mijn schoteltjes. Het is echt lekker. Lobio (bonenschotel), Jonjoli (ingelegde bloemknoppen) Ajapsandali (aubergine stoofpotje), salade en Tone (een soort flatbread). En uiteraard een glas Georgische wijn erbij. Een beetje rozig stap ik in de taxi.

Na de grote stad (Batumi heeft 235.000 inwoners) rijden we de komende dagen door het platteland en bergen. Eerst maar eens eten inslaan bij de supermarkt in het eerste dorp die volgens Chat-GPT een behoorlijk assortiment heeft. Nou dat valt tegen. Nauwelijks groenten, geen vlees (zelfs geen diepvries), geen vers brood. Aan de overkant zie ik groenten en fruit en reken ik af in een klein kruideniertje. Daar staat ook een kastje met brood. Ik vraag of er ook een slager is? Nee. “Nou dat wordt dan vegetarisch de komende dagen”, grinnik ik. “Nou, we kijken wel onderweg of we een slager zien,” antwoordt Wil René.” Nou die kleine dorpen die we passeren hebben ook geen slager. Dan ontdekt Wil René in een stadje een grote Carrefour. En ja die heeft een slager.

Koe op de weg. Niet één maar een paar. Niet één keer maar tientallen keren. Ze grazen langs de weg, staan een beetje te herkauwen, steken over als het gras aan de overkant groener is. Auto’s rijden eromheen. De koeien schrikken niet. Ik zie een vrachtwagen zelfs een koe een zetje geven zodat hij er door kan. Er staan geen herders bij zoals we in Turkije zagen. Heel Georgië is losloopgebied voor koeien, varkens en honden. De consequentie is dat ieder huis een hek om zijn tuin heeft want anders is het er snel kaal. En we ontdekken dat koeien een voorkeur hebben om op de brug te herkauwen. Meer wind, minder vliegen.

Turkije vond ik al groen maar Georgië is nog veel groener. Af en toe lijkt het wel Nederland: vlakke weg, bomen langs de kant. De bomen blijven alleen komen er bergen bij.

Jippie! Ik heb eindelijk een film/fotocamera gekocht. In heel Turkije was deze camera (nog) niet leverbaar, alleen de oude versie en bovendien schrikbarend duur (door de belastingen). En in een winkelcentrum waar ook die Carrefour zit, zien we een grote telefoonwinkel. En die heeft een DJI pocket 4, het nichtje van Wil René zijn drone. Tot nu toe kan hij vaak niet vliegen (UNESCO label, te dicht bij de grens, etc. etc. Bovendien was Wil René mijn gemopper over het filmen met mijn mobiel ook wel zat. Nu leren filmen of beter gezegd de mini joystick leren besturen. Bij de eerste pogingen vliegt camerakop van links naar rechts. Nee ik heb nog niet het fingerspitze gefühl. Het paleis dat we bezoeken is een prima oefenobject. Zeker omdat ik het interieur niet zo boeiend vindt.

Nee je vindt geen filmpje van het Dadiani paleis. Als onderwerp is het wel boeiend want we ontmoeten deze avond de nakomelingen van Dadiani én van Napoleon (althans van diens zus): prins Alain Murat en zijn vrouw prinses Veronika (77).[24] Prins Alain is een 83-jarige Fransman die sinds 20 jaar de Georgische familiebezittingen probeert terug te krijgen die door de communisten in 1917. De grond met daarop enkele panden, hebben ze zwaar verwaarloosd verkregen en met hulp van hun kinderen, weer bewoonbaar gemaakt. Min of meer in prinselijke stijl, en duidelijk een voorbeeld van verarmde adel. En wij ervaren hoe zij hun afkomst omzetten in inkomsten. We kamperen op hun terrein – met jawel een hete douche. We worden ontvangen in de salon voor een aperitief waarbij de oude prins een onsamenhangend verhaal vertelt over zijn voorvaderen, over zijn landing in Georgië. Totdat zijn kordate vrouw daar een einde aan maakt en ons uitnodigt aan tafel voor het diner. Met rollende ogen laat ze ons weten dat het verhaal niet beter gaat worden en laat haar nasputterende echtgenoot achter in de salon. Het voorgerecht wordt geserveerd. Gevulde eieren met munt en koriander op een schelp, gevolgd door een rolletje gehakt in deeg op aardappelpuree, daarna een salade van tomaat, komkommer en koriander en tot slot ijs als dessert. Halverwege het diner komt een beroemde gast binnen. Een in Georgië beroemde zanger/muzikant die ook in Europa heeft opgetreden: Beso Chitanava. Hij speelt oude Georgische liederen en begeleidt zichzelf op een chomguri en later op de piano. De prinses zingt af en toe de tweede stem mee en vertelt als gastvrouw tussendoor korte verhalen over verschillende onderwerpen. Zie filmpje. Na

[24] Een interview met Veronik over hun komst naar Georgië, de eigendom claims en relaties met europese vorstendommen kun je lezen op (de vertaling is krom maar het is wel grappig).
https://frontnews.ge/en/news/princess-murat-first-came-to-kyiv

het diner wordt er koffie geserveerd in de salon waar we verder luisteren naar de prachtige stem van de zanger. Om 9 uur worden we allervriendelijkst de deur gewezen. Het was een bijzondere, wonderlijke en zeker vermakelijke avond. Prinses of niet maar de volgende dag moet gewoon het wc-papier aangevuld worden en de kippen, ganzen en eenden gevoerd worden.

Dan rijden we de bergen in: de Kaukasus. We volgen de hele dag de rivier Enguri, dat in het begin een stuwmeer is. Na een paar kilometer ligt dat stuwmeer vol met houten planken en boomstammen.

Stroomopwaarts zien we houtzagerijen. De rivier wordt smaller en het stroomt harder. Langs de weg staan honderden bijenkasten. Bewaakt door vogelverschrikkers (misschien om vogels weg te houden die bijen lusten zoals de bijeneter). Als we pauze houden bij een café hoor ik pas hoeveel lawaai die rivier maakt. Je zult er maar eens naast wonen. Het water beukt met een razend geweld op de rotsen.

Wil René moet zijn ogen op het asfalt houden vanwege de gaten. Het asfalt wordt hier blijkbaar regelmatig weggespoeld of weggeschoven. Een lintje om de ontbrekende rand is als waarschuwing voldoende – blijkbaar. Hele stukken zijn onverhard. Ondertussen wordt er aan de weg gewerkt of beter aan de ondertunneling voor de stromen die uit de bergen komen. En dat zijn er veel. Daarnaast is het uitkijken voor loslopende koeien, varkens en honden. Ook al kijkt hij vaak in de zijspiegels, regelmatig wordt hij verrast door de hardrijdende 4 wheeldrives die ons zelfs in de bocht voorbij scheuren. Ik geniet van het uitzicht en oefen vooral met mijn nieuwe film-fotoapparaat. Als ik ‘s avonds de filmpjes download heb ik 1,5 uur aan film (waarvan veel meteen weg kan). We zijn ’s morgens om half negen vertrokken en komen eind van de middag aan op de overnachtingsplek. En dan hebben we 123 kilometer gereden en 1000 meter gestegen…. En hoewel we rustig gereden hebben, is het brandstof verbruik 1 op 7,5 (normaal 1 op 10).

Was de temperatuur de afgelopen dagen rond de 25 en 27 graden, is die hier in de bergen hetzelfde. Dat had ik niet verwacht. Gelukkig koelt het ’s nachts af tot 15. Met hier bedoel ik het dorp Mestia. Ik herken meteen de sfeer van de bergdorpen uit de alpen. Hoge kroegdichtheid, veel backpackers,

jonge gasten die hun mail checken op het wifi terras. Reclame voor skiën, verhuur van mountainbikes en paarden. Ik had hier ook wel rafting verwacht maar waarschijnlijk alleen voor de echte diehards.

Eenmaal op het wildcamp blijkt er van alles aan de hand. De hor van de camper die we de laatste keer gemaakt hebben is kapot (het andere touwtje is geknapt). Een andere campers zit vast in een greppel vlak bij het dorp, van een ander stel is de hond gebeten door een andere hond en is niet in orde, de camper van de reisleiding is kapot, zij zijn langzaam teruggereden naar de stad waar we vanochtend vertrokken zijn op zoek naar een garage. Hoeveel pech past er in één dag?

De hor is inmiddels gemaakt, de camper is uit de greppel getrokken en heeft verder geen schade. De hond is nagekeken door een dierenarts in het dorp, die net vandaag met zijn praktijk is begonnen en de hond zeer kundig heeft geopereerd en dag later scharrelt ze weer voorzichtig rond. Zover het goede nieuws. Helaas is de camper van de reisleiding zo stuk dat die niet in Georgië te repareren is en wordt afgesleept naar Turkije… En geluk bij een ongeluk: de reisorganisatie die meerijdt om nieuwe, mooie plekken te vinden, wordt onze nieuwe reisleider.

Wij gaan nu toch maar de band laten plakken. Ik zit niet te wachten op een klapband in de bergen – ook al is de kans klein. In dit dorp zit een bandenservice wat gezien de wegen hier best een lucratieve handel moet zijn. Terwijl een deel van de groep wandelen naar een gletsjer, rijden we het dal in. Daar blijkt de schroef een schroefje te zijn. Helaas blijkt de machine ongeschikt te zijn om onze band van de velg te krijgen. De monteur probeert het verschillende keren maar de velg is te hoog. Hij doet er een plug in. Die reparatieset hebben we ook bij ons maar als ik zie met hoeveel kracht hij die plug in de band ramt. Dat hadden wij nooit voor elkaar gekregen. Ik betaal graag de tien euro die hij vraagt.

We rijden terug via een klein maar mooi museum over de *Svaneti*. De Svan zijn een bergvolk dat al

eeuwen in deze regio woont. Het museum toont mooie voorwerpen waarvan vele het christendom raken. Ondanks de Osmanen die Georgiërs dwongen tot de islam en later de communisten die geloof verboden is de bevolking overwegend orthodoxchristelijk (80-85%). Dat zijn dan zo'n drie miljoen mensen. Al sinds de 4e eeuw. Bonifatius die in Nederland mensen tot het christelijke geloof probeerde te bekeren, deed dat pas in de 7e eeuw. De voorwerpen in het museum vertellen me weinig over dit volk dat volgens de romeinen al vechters waren. Deze foto vond met in de stoel een professor die in de 19e eeuw onderzoek doet, gaf nog enigszins een beeld. Al weet ik niet of het representatief is.

Van Mestia steken we een bergrug over en volgen we opnieuw de rivier de Enguri, verder stroomopwaarts. Doel is een van ’s werelds hoogstgelegen dorpen. Om daar te komen steken we een paar keer een rivier over zonder brug en worden we verrast door 500 meter onverhard weg. Die is waarschijnlijk weggeschoven door stukken berg. Een spannende 500 meter met een tijdelijk houten brug, veel kuilen, tegenliggers. Ik film net als gisteren en Wil René maakt er een filmpje van – zo rijd je een stukje met ons mee door de Kaukasus.

Het dorp Ushguli ligt op 2200 meter. Niet de hoogte maar zijn torens trekken veel toeristen. Zoveel

dat ieder huisje wel een museum of café is. Wandelend door het dorp met de torens waan ik me in de middeleeuwen. Smalle, halfverharde, modderige, hellende paden, vol met koeien/paarden-stront, huizen zijn van gestapelde stenen. Alleen de metalen platen zijn niet middeleeuws. Net als de enkele auto’s die er geparkeerd staan. Dat zijn goede middenklassers. Het toerisme brengt hier geld in het laadje. De torens zijn door de Svans gebouwd voor verdediging bij indringers van buiten. De ingang zit op de 2e etage. Ze gebruiken een ladder die ze naar binnen halen zodat de toegang onbereikbaar is. En daarmee was de toren ook een bewaarplaats voor kostbaarheden. Met vuren hielden ze bij dreiging contact met de andere torens in de regio. Niet alleen voor indringers van buiten maar ook bij ruzie met andere clans

waren deze torens een veilige haven. [25]In het verleden was bloedwraak een “traditie” bij de Svan. Deze dodelijke vete tussen families hield vele generaties stand. In een van die gestapelde stenen-huis- met-toren draait er een film, zesmaal per dag, genaamd Dede[26]. Ik zag de filmposter ook in Mestia. Bloedwraak en bruidkidnapping zijn het onderwerp.

Dit dorp is zeker 6 maanden bedekt met sneeuw en nauwelijks bereikbaar desondanks wonen er het hele jaar mensen. Ik moet er niet aan denken.

Het dorp is te klein en te vol om er te overnachten. Daarvoor rijden we weer een prachtige weg. We zien de sneeuw onder en naast ons. De Zagaro pas over op 2600 meter met minder uitzicht dan gehoopt. De wolken hangen laag. Overnachten doen we 400 meter lager langs de weg met uitzicht op een enorm gebergte en een gletsjer. Van beide is weinig te zien door laag hangende bewolking. De volgende ochtend is het helder en de zon schijnt. Het uitzicht is adembenemend. Die berg rechtsachter is zo’n 4500 meter hoog! En daarachter ligt Rusland.

Hier ontspringt een rivier die samenvoegt met de Tskhenistskali. En deze rivier volgen we de hele dag tot Martvili. We dalen stevig vanaf 2200 meter naar 1900 als we ineens een rood alarm van de motor krijgen. We moeten ‘m laten controleren, staat er op het display. We zetten de motor uit. Geen bereik hier. Dus een Fiatgarage kan ik niet opzoeken. Als we opnieuw starten, is het rood vervangen door oranje. Nog steeds moeten we ‘m laten controleren maar het acute probleem lijkt verdwenen. Helemaal ontspannen rijden we niet. Wat jammer is want het is weer een prachtige route. De weg is ook ditmaal een uitdaging. Om de paar kilometer staat er een bordje *Landslide area.* Hier zijn

[25] https://www.onverticality.com/blog/svaneti-towers
[26] https://corinthfilms.com/films/dede/

de betonplaten verdwenen en de weg bestaat uit zand, stenen en gaten. En na de lunch is ineens ook het oranje alarm verdwenen. Vrolijk rijden we verder, nog steeds dalend tot 200 meter waarbij we

het laatste stuk zelfs uitstekend asfalt hebben. Dalen betekent jammer genoeg ook dat dat de temperatuur stijgt en het weer klef is. We hebben de douche omgebouwd tot kastruimte. Met zo weinig campings moeten we creatief zijn. We hopen er een te vinden bij een plek waar ze raften. Maar helaas geen douche. Dus gebruiken we een sproeier die aan de buitenkant van de camper zit en wassen ons met koud water. Gelukkig is het warm buiten….

Onderweg zag ik grafstenen – althans dat denk ik - met grote foto's er op. Een hek eromheen, een dak erboven. Ik moest denken aan de picknickhuisjes die ik Turkije zag. Als ik weer een aantal van die huisjes naast de weg zie, ga ik dichterbij kijken. De eerste omheinde plek heeft geen dakje. Wel een grafsteen met een grote foto van een jongen (24) met naast hem een fles cola, halfvol en een vol geschonken glas. Naast hem een staat grafsteen met een oude dame (oma? 88). Op een stenentafel naast haar staat een fles wijn en een bord. Ik loop een ander trapje op en zie drie graven onder een

golfplaten-dak. Ook hier staan flessen wijn op tafeltjes naast de graven. Hier staat zelfs een tafel met kleed en een bankje. Na wat zoeken op internet, vind ik uitleg. Dat van picknick blijkt te kloppen. Bij ons is er een koffietafel, daar zijn er maaltijden bij het graf. En eens per jaar is hier ook een soort dodendag (paasmaandag) waarbij Georgiërs overleden familieleden eten en drinken met de doden. Ik vind een oude BBC docu van deze feestdag op een "normale" begraafplaats in Tbilisi. [27]

Andere bijzondere, rare fotomomenten:

Gele buizen lopen in een aantal dorpen langs de weg, net als de elektriciteitsdraden, boven de grond. Het zijn waterleidingen en ieder huis heeft een eigen aftakking én een meter.

[27] https://eurasianet.org/georgias-annual-dinner-with-the-dead en BBC docu https://youtu.be/DrFrpEInoCo?si=Pc2XwJrFQjAi8thH

Werken aan de weg, je zet een pion neer op de snelweg en gaat aan de slag! De grootste schrik kreeg ik in een onverlichte tunnel waar drie mannen rechts op weg staan!

De loslopende honden hebben hier vaak een oormerk en zijn ook niet mager. Hoewel ze van niemand zijn worden ze waarschijnlijk wel gevoerd. Ik zie zelfs een paar keer een hondenhok, midden in de bergen (dat rode huisje op deze foto).

Georgië – op het tweede gezicht

Martvili, Gori, Stepansminda, Tbilisi 14 – 21 juli 2026

Het is nat en mistig als ik wakker word. Het miezert en dat terwijl we vandaag geen reisdag hebben.

Nou eigenlijk een korte van 50 km naar een andere kloof maar de overnachtingsplek is door de regen te drassig. We blijven een nachtje hier staan en kunnen de kloof hier vlakbij bezoeken maar met miezer is dat niks. Heel langzaam staan we op maar om 11 uur is het nog net zo miezerig en mistig. Morgen is een reisdag met vier mogelijke stops. En wij hebben er zelf nog twee bedacht: een grote Carrefour supermarkt en een douche bij een truckstop langs de snelweg. Al snel bedenken we dat we vandaag boodschappen gaan doen in Kutaisi (1 uur rijden) en daar is ook de oude kathedraal gaan bekijken. En misschien op de terugtocht die andere kloof bekijken.

Het uur dat we naar de stad rijden, is erg vermoeiend. De snelheid ligt bijna twee keer zo hoog omdat het vlak is en wegwerkzaamheden ontbreken. Tegelijkertijd staan er om de haverklap koeien op de weg, hele kuddes komen voorbij. En dit keer ook veel varkens en paarden. Tel daarbij op de vele verkeersdrempels en het onvoorspelbare verkeer. Wil René zijn ogen flitsen heen en weer.

De Bagratkathedraal ligt op een heuvel en kijkt uit over de stad Kutaisi. Een steile weg met kinderkopjes en geparkeerde auto's. We kunnen nog net naast de kathedraal parkeren. De oude kerk heeft koperblauwgroene koepels en de restauratie is heel zichtbaar in moderne materialen.

Duizendjaar oude pilaren staan naast moderne stalen kolommen. Ik vind dat smaakvol gedaan. Unesco is het niet met me eens. Ze hebben de Unesco status van deze oude kathedraal weer ingetrokken. Het deert de bruidsparen niet die vandaag hun huwelijk laten inzegenen. We zijn getuige van een glamourrijk huwelijk. Althans dat denk ik te zien aan de jurken van de bruid en alle vriendinnen. En de twee fotografen die lichtstatieven hebben neergezet en rond het bruidspaar cirkelen, een assistente drapeert de

jurk. Als de priester de ring aan de hand van de bruid schuift, hoor ik toeterende wagens de weg omhoog naar de kerk komen. De volgende inzegening. Muzikanten in folklore maken zich op om de aankomst te begeleiden. Ik voel me als een ongenode gast die haar best doet niet te veel op te vallen. Wat dan niet helpt is dat ik een kleurrijke broek aanheb en een niet bijpassende hardgroene sjaal uit de doos bij deur heb gepakt, voor om mijn hoofd.

Net als in de Grieks-orthodox kerk worden hier iconen gezoend en ook de vitrines met botten van heiligen (relieken). Ik hoop nog een keer het gezang van de Georgische kerk te horen. Dat is in tegen stelling tot de gregoriaanse zang in katholieke kerk meerstemmig.

We doen nog snel boodschappen en racen terug naar Martvili om met ons reisgezelschap de kloof te bekijken, per boot. De andere kloof slaan we over en dat is maar goed ook. Reisgenoten zijn wel gegaan en hebben een selfie genomen - met de kloof in de mist op de achtergrond.

De kloof zit achter een hek. Blijft bijzonder dat je voor natuur moet betalen. Dat je voor een boot betaalt snap ik. Voordat we in de opblaasboot mogen stappen, moete we eerst een zwemvest aan. Twee mannen moeten voorin de opblaasboot zitten en krijgen peddels. Ik en nog twee anderen vrouwen mogen erachter gaan zitten – zonder peddels. Hoe klassiek. Het is 5 minuten heenvaren door de kloof en dan omdraaien en weer terug. Door de mist zijn de foto's wel apart. Dan wandelen we nog langs de watervallen – spectaculair en vol met mensen die elkaar fotograferen voor Instagram – tuitende lippen, hoofd schuin, been naar voren.

’s Avonds bekijk ik de andere stops die we morgen kunnen doen. De eerste is een oud klooster (met UNESCO label). Ik wil eigenlijk altijd kloosters zien. Gefascineerd door groepen mensen die daar wonen of gewoond hebben, levend volgens verschillende regels, vaak ver van de bewoonde wereld. Ik zoek op wat de openingstijden zijn en zie dat het vanwege renovatie tijdelijk gesloten is. Ergens anders lees ik dat het in het weekend open is en dan maar gedeeltelijk. Het is morgen woensdag.

Met pijn in het hart besluit ik niet te gaan kijken (scheelt een uur rijden). Kloosters hebben niet zo’n aantrekklingskracht op Wil René. Toch knaagt het bij mij: de angst om iets te missen. Want de kans dat we weer naar Georgië gaan is niet zo groot. Er zijn nog zoveel andere plekken om te bekijken. Wat ik nu niet ga bekijken, ga ik waarschijnlijk nooit meer zien. Met die gedachte rijden we naar de snelweg verder naar het oosten. Als een medereiziger meldt dat het klooster inderdaad gesloten is en een foto stuurt van een ingepakt klooster, ben ik opgelucht. Ik heb niks gemist.

De snelweg doet zijn naam eer aan. We rijden snel, mede door de vele tunnels, richting Tbilisi. En ondanks de 110 die auto's rijden zie ik een koe op de linkerbaan staan grazen van de middenberm. Een man repareert een rooster naast de linkerbaan met alleen een hesje aan. Auto's parkeren op de vluchtstrook voor een pauze. Om de bijrijder de ruimte te geven om uit te stappen, staat de auto bijna op de linkerbaan. En wat te denken van de wielerploeg die op de vluchtstrook rijdt. Gelukkig rijdt de ploegauto met knipperlichten erachter.

We tanken bij een benzinepomp waar een douche zou zijn. Het bordje met het symbool douche hangt er wel, maar de douche zelf is verdwenen. Helaas, weer een nieuw plan verzinnen. Bij datzelfde tankstation, zie ik weer hondenhokken. Dit keer met brokken en water. Twee medewerksters van het wegrestaurant zitten op een bankje terwijl een hond voor hun voeten ligt. Straathonden hebben hier een ander leven dan in Turkije of Griekenland. Ze worden getolereerd, gevoed en als ik de verhalen mag geloven[28] worden ze "geadopteerd" door buurten, flats en dorpen. Velen hebben een gele tag in hun oor. Dat betekent dat ze door de gemeente gesteriliseerd en gevaccineerd zijn tegen hondsdolheid. Ze liggen opvallend vaak te dutten en als ze bedelen om aandacht of eten zorgt Wil René wel dat ze uit de buurt blijven.

[28] https://georgiastartshere.ge/the-stray-dogs-of-georgia-why-they-are-so-loved/

Als we de buitenwijken van Kutaisi naderen zie ik ineens sovjetflats. Snel gebouwd in beton en alleen gericht op goedkoop onderkomen voor arbeiders. Anno 2026 zien de flats er armmoedig uit. Ooit was het communisme begonnen om op te komen voor de uitgebuite arbeiders. Eenmaal aan de macht schafte de partij het privébezit af en fabrieken werden eigendom van de arbeiders geleid door de staat. Die staat richtte zich op de zware industrie als kolen, staal. In Georgië[29] vooral staal, mangaan en waterkracht. Hoewel ideologisch opkomend voor de arbeider, dwongen ze diezelfde om in de mijn te werken. Georgië was voorheen agrarisch land. Hier werd het landeigendom afgenomen van kerk, adel en boeren. De staat leidde de landbouw door supergrote boerderijen op te zetten. Veel mensen vertrokken naar de stad waar de industrie veel arbeiders nodig had. Kutaisi, dat voorheen een Europees voorkomen had, werd een industriestad met mijnbouw en vrachtwagenindustrie. Vooral in de periode dat hun landgenoot Stalin de baas was van Communistisch Rusland. Niet dat Georgië daar voordeel van had. Tijdens de beruchte Grote Zuivering (1936-1938) waarbij in heel Rusland ca 1,2 miljoen doden vielen, werden ook in Georgië 150.000 intellectuelen, boeren politieke tegenstanders opgepakt en terechtgesteld of naar strafkampen (Goelags) in Rusland gestuurd. Stalin was een dictator die tot aan zijn dood met harde hand regeerde en 10 tot 20 miljoen slachtoffers op zijn geweten heeft (niet meegerekend de oorlogsslachtoffers van WOII). Des te cynischer is zijn opmerking die ik lees in zijn museum: “Ieder mens sterft, ik ook. Wat zal het oordeel zijn van mensen en de geschiedenis? Er waren veel fouten maar we hadden en ook successen. Die fouten worden mij aangerekend, mijn graf zal overladen worden met afval. Maar de dag zal komen dat de wind van de geschiedenis dat afval zal wegblazen…..” Er zijn nog altijd aanhangers die zijn overwinning op Hitler memoreren, dat hij de bevolking heeft leren lezen en schrijven, dat hij van Rusland een modern land heeft gemaakt, een nucleaire macht. In het museum werd hij tot 10 jaar terug als held gepresenteerd.[30] Typerend is het dodenmasker dat tussen zuilen wordt getoond. Als wij er zijn noemt een rondleider hem consequent dictator en is er een aparte ruimte ingericht waar de moorden en strafkampen worden belicht. Daar wordt Stalin niet (alleen) voor verantwoordelijk gehouden, Lenin en Beria worden hier geciteerd. Verder is het een verering van de Georgiër die de baas van Rusland was. Curieus is dat het museum naast het geboortehuis van Stalin staat. Dat huis wordt overkapt door een soort Griekse tempel. Het wordt nu gerenoveerd en dus niet te bezoeken (foto van internet). Die tempel is het idee van Beria –

[29] https://georgia.to/nl/soviet-georgia/
[30] https://www.vpro.nl/de-bergen-achter-sotsji/artikelen/de-lange-arm-van-stalin

stafchef van Stalin die het lang volhoudt om in de gunst te blijven maar uiteindelijk net als vele andere Georgiërs, wordt vervolgd voor landverraad en doodgeschoten.

Georgië was van 1921 tot 1991 onderdeel van de Sovjetunie. Toen het land in 1991 de onafhankelijkheid van Georgië uitriep, stortte de economie in. Burgeroorlog, corruptie en de handel met andere Sovjetstaten stopte. Fabrieken sloten hun deuren. 10 jaar later werd Georgië een openmarkt economie, privatisering en buitenlandse investeringen hebben de economie er weer een beetje boven opgeholpen. Met nog altijd mangaan en andere mineralen, energie van de waterkrachtcentrales als exportproducten.

Na zoveel indrukken wordt mijn hoofd leeggeblazen door een stevige wind aan een stuwmeer. Op

zich wel lekker want het voelt dan minder warm. Het lijkt heel verlaten dat stuwmeer. Schijn bedriegt. Uiteraard trekt er een kudde koeien langs en er rijden regelmatig militaire jeeps langs. We overnachten namelijk heel dicht bij Zuid Ossetië – een deel van Georgië dat zich, met hulp van de Russen, in 1992 onafhankelijk heeft verklaard. Als Georgië het in 2008 opnieuw wil innemen, bezetten de Russische troepen het land en wordt door het verplaatsen van hekken en prikkeldraad, steeds een stukje Georgië ingepikt.[31]

De oplossing voor de douche wordt een motorhotel net ten noorden van Tbilisi. We staan met de

camper voor het hotel binnen het hek. Het hotel heeft een zwembad waar we uiteraard in springen en een heerlijke douche in een van de kamers. Het bevalt zo goed dat we twee dagen daar blijven. De tweede dag fietsen we naar een van de buitenwijken om avondeten te kopen. Het wordt een pittige fietstocht om de snelweg te vermijden. Er lopen alleen maar karrensporen die door de regen van de

afgelopen maanden hier en daar erg uitgesleten zijn. Lopen is hier en daar onvermijdelijk. We komen warm en bezweet aan in de wijk met de prachtige naam Didi Dighomi. De wijk zelf bestaat uit flats met bomen ertussen. Op de begane grond zijn kleine winkeltjes en ervoor, op de stoep, zitten ouderen die kleine beetjes groente en fruit verkopen. We waren aanvankelijk van plan een supermarkt te zoeken maar

[31] Mooie documentaire over de situatie door Jelle Brandt Corstius https://www.vpro.nl/de-bergen-achter-sotsji/artikelen/de-wandelende-grens

met ‘n stukje kip bij de slager, groente en fruit bij de groenteboer hebben we eigenlijk wel genoeg voor vanavond.

De taal is en blijft ingewikkeld. Dus blijven handen en voeten over en de vertaalapp. Net als bij Grieks herken ik de 33 letters niet. Gelukkig staan onze letters erbij zodat ik de plaatsnamen herken. Anders had ik niet geweten dat Tehran nog 1239 km was 😉. Hoewel, als we naar Kazbegi gaan, zie ik het niet op de borden. Later begrijp ik dat Stepansminda de nieuwe/oude plaatsnaam is. De Russen noemde het stadje Kazbegi als eerbetoon aan de Georgische edelman die hun in 1800 hielp de Georgiërs te verslaan. In 2006 kreeg het stadje haar oude naam terug. Al spreken ze zelf over Kazbegi, ook als verwijzing naar de berg Kazbek (+5000 mtr).

Na onze relax dagen in het motorhotel pakken we de route weer op. Kazbegi/Stepansminda is de bestemming. We rijden de Historische Militaire Weg, genoemd naar de Russische troepen die in 1800 een verbinding aanlegden tussen Rusland en Georgië door de hoge Kaukasus. We rijden 140 km naar het Noorden en zullen op 12 km van de Russische grens overnachten. Hier is de verbinding met Rusland open, dat merken we aan de veelheid vrachtwagens en auto’s met Russische kentekens. En aan de kraampjes met bontmutsen langs de weg.

Bij een tot de rand gevuld stuwmeer, staat met een kasteel Ananuri dat ooit de vallei overzag. Nu staan de muren met torens en twee kerken op de lijst voor UNESCO. Het is een van de toeristische hotspots voor dagjesgasten uit Tbilisi. Ondanks

de drukte kan het niet weerstaan om te gaan kijken. Gelukkig, want ik hoor in de kerk nog net het meerstemmige gezang aan het einde van een dienst. (Weer een vinkje).

Het volgende deel van de route is niet zo mooi. Een snelstromende rivier in een puinlandschap waar graafmachines stenen en zand weghalen. We verlaten het dal van de Aragvi met haarspeldbochten naar een skigebied – althans in de winter. Het is een herkenbaar beeld van grote skihotels, liften in de groene heuvels waar buggy's en jeeps het gemis aan de spanning in de sneeuw moeten vervangen.

Voorbij dat gebied staat er ineens een groot monument langs de weg (ook een stop voor de dagjesgasten). Ter herinnering van 200 jaar vriendschap Rusland en Georgië. In 1783 vroeg de koning van Georgië Rusland om bescherming tegen de perzen en de

turken. De Russen legden een weg aan door de hoge Kaukasus zodat troepen makkelijker “te hulp” konden komen. Waarschijnlijk is het uitzicht prachtig alleen vandaag is het regenachtig en mistig.

We gaan de pas van bijna 2400 meter over en zigzaggen naar beneden waar de rivier de Terek naar Rusland stroomt. Daar zien we het uiteinde van een 9 km tunnel in aanbouw die het (vracht)verkeer veel sneller en makkelijker gaat maken tussen Rusland en Armenië. Dit keer werken er geen militairen maar Chinezen aan dit grote project [32].

We maken nog een tussenstop bij Sno waar enorme gebeeldhouwde hoofden staan. Ze zijn gemaakt door beeldhouwer Merab Piranishvili[33]. De maker blijkt er zelf te zijn en voor de keren dat hij er niet is, heeft hij zijn gebeeldhouwde hoofd op een grote steen “geplakt”. Er hangt ook een kastje waar je 5 gel (ca 1,75) in kunt stoppen als bijdrage, want een nieuwe steen kost zeker 500 gel om hierheen te brengen en dat geld heeft hij niet. Zijn ambitie is om veel koppen te maken die de geschiedenis van Georgië laten zien….Ambitieus zeker, gezien zijn leeftijd. Er staan er nu zo’n 10….

[32] https://www.crecg.com/zgztywz/cs11/10210606/2025021110100668973/
[33] https://medium.com/stories-of-georgia/merab-eb04debce4e

Eenmaal in Stepansminda besluiten we direct het klooster van Gergeti te bezoeken. Dat ligt bijna 500 meter hoger in 7 kilometer. Niet te fietsen. We worden gewaarschuwd dat het ook erg stijl en smal is voor de camper. We regelen een taxi – met het stuur rechts! Hier kunnen auto's het stuur links of rechts hebben. Ze rijden hier gewoon rechts maar tweedehandsauto's uit Japan (waar ze links rijden) zijn goedkoop en goed onderhouden[34]. De Georgische overheid vindt beide sturen prima. Toch blijft

het gek om bestuurders rechts te zien zitten. De chauffeur sjeest naar boven terwijl hij ondertussen een ansichtkaart van de berg, tussen zijn papieren uitvist. In gebroken Engels vertelt hij dat de berg Kazbek altijd in de middag in de wolken ligt. Vannacht of morgenvroeg kun je die waarschijnlijk zien.

Nee, hij is nooit boven geweest. "Bad for my heart", lacht hij en klopt op zijn borst. Nog altijd haarspeldbochten nemend en dalende auto's omzeilend. Na de laatste bocht verschijnt het klooster op een heuvel met de Kaukasus als decor.

[34] https://providecars.co.jp/ge

We volgen weer de toeristen door de poort van het klooster naar binnen. De kerk is weer een pelgrimsoord voor Georgiërs en een toeristische attractie voor al die buitenlanders zoals wij. Ook hier zijn er patronen en figuren in de muur gekrast.

De taxichauffeur brengt ons ook weer naar beneden en ik zie van boven het stadje én onze camper (zie gele pijl)

De volgende dag rijden we de weer historische militaire weg naar de hoofdstad Tbilisi en overnachten we midden in de stad. Prachtig. Wel op een grote betonplaat met weinig schaduw. Net als veel andere campers zetten we de auto tegen het park aan. Met de stijgende temperaturen tot boven de 30 graden betekent dat de fietsen eraf gaan en we zo min mogelijk in de camper zullen zijn.

Als eerste gaan we op zoek naar een sportcafé waar we eind van de middag Formule 1 kunnen kijken. Daarvoor fietsen we omhoog de oude wijk in. Kleine straatjes met veel oude huizen met mooie metalen balkonnetjes.

We hebben meteen beet. Het café heeft 6 schermen en natuurlijk zetten ze straks F1 aan op het grote scherm boven de bar. De start is pas over 2 uur dus cirkelen we

verder door de wijk. Naast ons zijn er nog twee meiden die komen kijken. Ze zijn fan van de jonge Italiaanse coureur Antonelli. Ondertussen komen er aldoor mensen vragen of ze hier de finale van het WK voetbal vanavond kunnen kijken. Nee, tenzij ze gereserveerd hebben. Ze laten hun telefoonnummer achter voor het geval er afzeggingen zijn.

In het park naast de camper staan twee grote schermen en veel biertenten. Of ik wil of niet, de wedstrijd zal vannacht niet te missen zijn. Hoewel ik geen voetbalfan ga ik toch maar kijken. Samen met andere camperaars ga ik een uur van tevoren om te zien of er nog een tafeltje vrij is. Naïef, ik weet het. Dus halen we kampeerstoelen en zitten tussen de tafeltjes en tussen de Spaanse en Argentijnse fans. Om middernacht is de eerste saaie helft afgelopen en hou ik het voor gezien. Ondanks het geluid val ik toch in slaap en mis de euforie van de Spaanse fans.

Na ruim 2 weken moet ik echt wassen. Ik kies een wasserette waar ik het morgen schoon, droog en opgevouwen kan ophalen. Zo hoeven we niet 2 uur te zitten wachten bij een was- en droogmachine.

We drinken koffie op een groen terras bij Fabrika, een co-workingspace in een oude textielfabriek. Een beetje New World Campus in Den Haag waar ik ooit werkte. Alleen staat deze gevel vol met graffiti. Net als veel muren in de stad.

We proeven een Georgisch hapje wat op een dumpling lijkt. De mijne is gevuld met bouillon en champignons, Wil René met bouillon en vlees. Je moet de knop vasthouden en een stukje ervan afbijten en eerst leegdrinken. Dan de rest opeten. Ik verwacht de smaak van een meelbal maar het is lekker.

Verder naar de andere kant van de oever waar onze fietstomtom ons de helling opstuurt door een bouwvallig wijk waar nieuwe panden tussen verrijzen. In deze stad woont ongeveer de helft van de

Georgische bevolking. De stad is een contrast tussen moderne architectuur en oude panden. In de buitenwijken meer hoogbouw, het centrum meer laagbouw. Het is een groene stad met veel bomen die schaduw geven en zo de stad met deze hitte toch een dragelijke plek maakt. Het is geen fietsstad. De hellingen zijn met een elektrische fiets goed te doen, het drukke verkeer maakt het lastig. Niet alleen voor de fiets. Zodra het dichtloopt kunnen we met de fiets er makkelijk tussendoor maar als het verkeer eenmaal op gang komt, is een stoep toch veiliger. ’s Middags ontvlucht ik de hitte met mijn laptop in een airconditioned foodcourt met werkplekken.

’s Avonds fietsen we voorbij een demonstratie of manifestatie - iets met Georgische en Europese vlaggen. Nieuwsgierig als ik ben ga ik vragen wat het is. “Demonstratie tegen Rusland”, zegt een jonge man. “We staan hier iedere avond om dezelfde tijd al meer dan twee jaar.” En dan valt het kwartje. We staan voor het parlementsgebouw en de demonstranten protesteren sinds de laatste verkiezingen (2024) tegen de regering van de Georgische

Droom. Zowel demonstranten als de EU vinden dat de verkiezingen niet eerlijk zijn verlopen. Sindsdien heeft de regering de gesprekken met EU gestaakt en zoekt toenadering tot Rusland en China. En vooral Rusland ligt gevoelig met de onderdrukking nog vers in het geheugen van de oudere Georgiërs. Persvrijheid en NGO's zijn ondertussen aan banden gelegd. Net als in Hongarije worden tegenstanders als buitenlandse agenten opgepakt.[35] Ik herinner me nu ook dat de reisorganisatie ons gevraagd had de demonstratie te vermijden. De man die we spreken zegt dat de politie niet meer zo hard optreedt als in het begin, en dat we ons geen zorgen hoeven te maken. Dat geldt niet voor demonstranten die vaak hun baan zijn kwijtgeraakt. Ik wens hem sterkte.

We zijn we net voor het donker en net voor een enorme hoosbui terug bij de camper. Het was al klef maar door de aanhoudende regen wordt de lucht steeds vochtiger. Alles plakt. Ook de volgende dag is het 32 graden en klef. Mijn kleren plakken.

We bekijken het museum van de kunstacademie dat in een voormalig paleis is gehuisvest. Een paar

bijzondere zalen zijn te bezoeken. De vochtige lucht drijft ons uit het gebouw, maar niet dat we nog een door zijn binnengestapt waar het werk van studenten Textiel te zien zijn: moodboards, kleding en schoenontwerpen. Zodra we de ruimte verlaten wordt de door snel achter ons gesloten.

[35] https://nl.wikipedia.org/wiki/Georgische_Droom

Tijd om bij de fietsenmaker langs te gaan. Mijn versnelling hapert en in dit verkeer wil ik snel kunnen schakelen. Gisteren had hij geen tijd, nu mag ik mijn fiets de kelder in brengen. Nou ik… Wil René rijdt ‘m over het gootje. De fietsenmaker stelt de versnellingen af en tilt de fiets weer naar boven. Het is nog niet helemaal opgelost. Ik krijg uitgelegd hoe ik zelf de versnellingskabel kan tweeken. De laagste versnellingen doen het in ieder geval.

Nu nog de was ophalen, ook in het souterrain. Waar twee dames de was doen, drogen en alles strijken. Met mijn fietstassen vol gevouwen kleding terug naar de camper en zo snel mogelijk weer weg.

Water tappen. Georgië kent nauwelijks camperplaatsen (laat staan campings). De wc en afvalwater van de camper legen, doe je op een braakliggend terrein of zo. De watervoorraad vul je aan bij een van de vele waterkranen of vraag je aan mensen als je iemand met een waterslang de straat ziet schoonspuiten of de planten watergeven. Deze kinderen in Gori waren net de planten aan het watergeven. Als Wil René vraagt of hij ook water mag. Gieten ze water in een glas. Met handen en voeten maken we duidelijk dat we de camper willen vullen. Wat ook geen probleem is. Het oudste meisje is 10 en spreekt al een beetje Engels. Haar vriendinnetje van negen nog niet. Ik vraag of de vrouw met de rode jurk haar moeder is maar dat blijkt haar oma te zijn. Die past op want ze heeft twee maanden vakantie. En nee de oude vrouw is niet de moeder van oma. Wat de relatie wel is, daar kom ik niet achter. Ik knoei het water uit het glas overal een beetje want ik durf dat niet te drinken. Drinkwater koop ik in flessen. Wil René geeft de meiden stiekem wat munten, wat oma een beetje gênant vindt.

Georgisch eten. Het brood wat je bij de bakker haalt heet Puri. Vaak zijn het hele kleine zaakjes waar het deeg wordt gebakken in een kleioven die wat wegheeft van een tandoori oven. Het brood is het lekkerst als het nog warm is. En dat is eenvoudig want ze bakken de hele dag door. Voor 1 of 2 lari

koop je een brood (35-65 cent). Dat brood vullen ze ook: Dan heet het Khachapuri. . Ik proef drie: de traditionele gevuld met kaas en ei (Adjaruli), een met kip met knoflooksaus (Shkmeruli) en een variant met champignons, tomaten en kruiden. Je zou het een Georgische pizza kunnen noemen. In een winkel zie ik lichte en donkere sjasliek-achtige stokken hangen. Het blijken Churchkhela te zijn: gepelde walnoten aan een touw die met dikke druivengelei zijn overgoten. De lichte zijn met witte druiven en de rode... precies. De walnoten zijn lekker, de gelei een beetje taaiig en met weinig smaak.

Armenië

Haghpat, Gavar, Khndzoresk, Tatev, Arpi, Yerevan, Gyumri, 22 juli – 2 augustus 2026

De grens, het blijft een ritueel. Ook hier moet ik als bijrijder te voet de grens over. Paspoort laten zien, bril af, in de camera kijken, stempel in je paspoort en door. Het gaat alleen langzaam omdat er veel bijrijders de grens over willen. Wil René is met de camper sneller door de procedure dan ik. We zijn Georgië uit. Een kilometer verderop een herhaling bij de Armeense grens. Het grote verschil is de vriendelijkheid van de douane : welkom in Armenië. Voor Wil René is de procedure wat langer want hij moet wegenbelasting betalen en daarvoor moet hij naar een loket met paspoort en kentekenbewijs. Daar bepalen ze hoeveel we moeten betalen in … Armeense Dram. De pinautomaat staat naast het loket. Na de betaling krijgt Wil René 3 formulieren waarmee hij naar een volgend loket mag. Daar wordt alles gecontroleerd, zelf drie handtekeningen zetten en hij mag naar de laatste slagboom. Wederom paspoort en kentekenbewijs laten zien en dan gaat de grens open. Eindelijk want mijn heupen zijn pijnlijk van het staan. Net over de grens regelen we nog de verplichte WA-verzekering en een SIM-kaart. En dan zijn we klaar om Armenië in te rijden. Het is hier 11 uur terwijl Nederland net begint met werken (9 uur).

De Georgische grens ligt aan mijn rechterhand wat ik herken door de rollen prikkeldraad. Aan de Georgische kant zag ik vanochtend raketten in een weiland staan gericht op Armenië. Toch zijn het geen aartsvijanden zoals de andere buren (Azerbeidzjan, Iran, Turkije). Armenië is net als Georgië orthodoxchristelijk en ze voelen zich meer verwant aan Europa. Beide landen zijn ook voormalig sovjet republiek en zijn sinds het uiteenvallen van USSR onafhankelijk. Georgië heeft inmiddels een openmarkt-economie. Armenië heeft door het gebrek aan zee en met vijandige buren zich economisch aangesloten bij voormalige sovjetlanden Rusland, Kazachstan, Belarus, Kirgizië - te bereiken via Georgië. Die Russische oriëntatie herken ik ook direct aan de auto's. Hier rijden nog Lada's en Volga's.

Op de camping staat er ook nog een GAZ 21 Volga. De campingeigenaar vertelt vol trots dat de auto uit de jaren ’60 is, van zijn opa, en hij rijdt nog steeds. Die jaren ’60 zijn ook herkenbaar aan de trailer waar hij in woont.

Camping. Ja je hoort het goed. Na 14 dagen staan we weer op een camping: met douche, elektriciteit, gras, schaduw van fruitbomen, wifi. Bovendien is de temperatuur nog net geen 30 met een briesje. Het uitzicht is ook nog prachtig. Het is dat we deelnemen aan een reis anders waren we zeker een week blijven staan. Nu blijven we twee nachten en wandelen de volgende ochtend naar het klooster van Haghpat. Een pittige helling naar boven maar absoluut de moeite waard. Het middeleeuwse complex is weer anders dan de kloosters in Georgië. Geen koepels maar een verzameling ronde puntdaken. Een aantal hebben een gat in het midden zodat er daglicht binnenvalt. De grote lege ronde ruimtes binnen zijn

indrukwekkend. En overal ontdek ik sierlijke details. Doordat we vroeg zijn, hebben we het complex voor onszelf.

Aan de overkant van de kloof zit een dorp Sanahin. Hemelsbreed maar 5 kilometer, met de auto 3 keer verder. Ik kan het dorp zien liggen. Bij een van die huizen ligt een klein museum over twee broers uit het dorp. Die hebben het ver geschopt toen Armenië onderdeel van de Sovjetunie was. De een was de ontwerper van het MIG gevechtsvliegtuig waarvan een exemplaar in de tuin staat. De ander was invloedrijk staatsman die na zijn reis naar Amerika zijn invloed deed gelden bij voedingsindustrie. Hij bracht de industrie op het idee om schepijs, hamburger en champagne te maken. En bij gebrek aan sinaasappelteelt werd tomatensap bij het ontbijt geïntroduceerd. Hij moet een handig politicus

zijn geweest om deze uitgesproken producten van het decadente westen in Rusland te introduceren ten tijde van Stalin. Beide broers, weliswaar geboren in Armenië, woonden in Moskou. De een ging voor zijn opleiding en bleef. De

ander als vooraanstaand lid van de partij. En als zodanig heeft hij geen schone handen. Toen Stalin de partij en het land “zuiverde” van ongewenste personen, werd deze broer naar Armenië gestuurd met een lijst namen. Hoe enthousiast hij daarover was, weten ze niet, maar nee zeggen tegen Stalin was zelfmoord.

We volgen zoals altijd in de bergen, de rivier die de kloven heeft uitgesleten. We stijgen deze reis van 900 naar 1900 meter. Onderweg doen we boodschappen. We zien bij de groenten kleine bruine bollen liggen met een inkeping. We kopen een ons, en krijgen er een sleuteltje bij om de noten te

openen?! Ze zijn lekker. Wat denk je dat het is? Raden maar of spieken bij de voetnoten[36]. We kopen 3 soorten brood om te proeven. Een stukje roggenbrood, blijkt inderdaad zo te smaken. Een wit brood dat op het Georgische lijkt en een groot vel (*Lavash*) dat opgevouwen wordt en ik meekrijg in een plastic zakje. Het ziet er uit als een wrap XXL, het zal ook wel zo gebruikt worden. Het smaakt in ieder geval gewoon naar wit brood.

Het Armeens is zo mogelijk nog onleesbaarder omdat de 33 letters nog meer op elkaar lijken dan het Georgisch. De vertaalapp heeft er ook moeite mee maar een winkelbediende kan wat Engels en helpt ons met boodschappen doen. Հաց և մածուն եմ փնտրում: Որտե՞ղ են դրանք: (Hier zou moeten staan: Ik zoek brood en yoghurt waar staat dat?)

De volgende kloof leidt ons naar het Sevanmeer dat op 1900 meter hoogte ligt. Vergelijkbaar groot als het IJsselmeer. Daar ligt een klooster dat vroeger op een eiland lag, maar door de daling van het peil, is het nu prima bereikbaar voor toeristen en dat merken we. Het valt niet mee een parkeerplek te vinden. Dan moeten we door een haag van toeristische kramen de trappen op. We zien veel granaatappels. Als fruit, als sap, als schilderij, als afdruk op schort en als beeldjes. Naast de afbeeldingen van het klooster zelf. Dat bestaat uit twee kerkjes. Het ene puilt uit vanwege een trouwerij of doop. De feestkleding, camera’s en drone doen dat vermoeden. Het andere kerkje is ook vol met gelovigen en een verdwaald toerist. Gelovigen steken een kaarsje op, schrijven een kaartje

[36] Macademia noten

met een wens en lopen achteruit - kruisjes slaand - de deur uit. Wat niet eenvoudig is want na de drempel volgt een trapje. De donkere kerkjes zijn van binnen ook niet zo bijzonder. De ligging (70 km van de hoofdstad Yerevan en het meer) zorgt dat er duizenden selfies per dag worden gemaakt.

We hebben de benen gestrekt en rijden verder langs de kust vol watertoerisme,

campings, af en toe een hotel. Althans, langs het stuk weg dat naar Yerevan loopt. Na de afslag wordt het rustiger. Halverwege het meer zit onze overnachtingsplek: een kaasboerderij. We krijgen hier een rondleiding met proeverij. Wil René is geen kaaseter en bedankt. Nou, hij weet niet wat hij mist. De rondleiding beperkt zich tot een verhaal over het ontstaan (eigenwijze boerendochter) en hoe de kazen die we dadelijk gaan proeven, worden gemaakt. Ze maken andere kaas dan de meest voorkomende Armeense kaas: witte pekelkaas (*Chanakh*, beetje feta-achtig). Ze maken alleen kaas van hun eigen koeien en sommige kazen worden dagelijks met cognac ingesmeerd, anderen zijn in zwarte komijn, of roze peperkorrel gerold etc. Na dat verhaal komt het proeven – bij het zien van de

kaasplanken loopt het water je in de mond en daarnaast staan twee glazen Armeens wijn. Die kaasplank wordt onder commando's steeds leger. "Nu proeven we nummer 3" "Nu nummer 3 in combinatie met vruchtensaus" "Ho, de rode wijn mag pas na kaas nummer 5." Het fruit gebruiken we om onze smaakpapillen te neutraliseren en tussen door eten we de zelfgemaakte rauwe ham. Ondertussen noteren we wat we lekker vinden. Uiteraard om straks te kopen. Als ik

anderhalf uur later bij de camper kom, die in het weiland staat, heb ik niet zo'n honger meer. Wil René is echter al aan het koken dus eet ik een klein bordje mie met teriyaki mee. Natuurlijk heb ik kaas gekocht die ze gevacuümeerd hebben: nr 2 en nr 7. Voor Armeens begrippen héééél duur en zelfs voor Nederlandse begrippen prijzig.

Vlakbij de boerderij is een gigantische middeleeuwse begraafplaats met kenmerkende kruizen gehakt in stenen platen – *khachkars* en grafbalken die vaak overwoekerd zijn. Sommige *khachkars* zijn wel

1,5 meter hoog. De recentere doden hebben de weg overgestoken. Opmerkelijk genoeg staan de stenen met hun “gezicht allemaal richting het westen” en wij zijn er in de ochtend. Fotograferen met tegenlicht dus. Dat maakt het lastig een mooi plaatje te maken.

We gaan steeds Zuidelijker. Het landschap wordt droger, weidser en imposant. We rijden 220 km en doen daar de hele dag over. De hoogte schommelt tussen de 1400 en 2400 meter. Een eerste stop maken we bij Orbelian karavanserai, een eeuwenoude rustplek op de zijderoute. Niet zo’n imposant

paleis als in Turkije, maar de ligging op een bergpas maakt dat het prachtig is. Terwijl wij van het uitzicht genieten, spoort een herder te paard zijn koeien aan om door te lopen naar boven. De camper is plots omringt met beesten terwijl de ruiter een achtergebleven koe met een stok opjaagt. De koe herkent de stok en rent snel naar de kudde die de weg oversteekt. De vliegen die de kudde volgen vinden onze camper ook interessant. Het wemelt ervan en we moeten flink wapperen om zonder insecten binnen te komen.

De volgende stop die ik op internet zag, is een plek met menhirs. Zorats Karer. Stenen die rechtop in het landschap staan. Grote en kleine. In een lange rij, in een cirkel. Veel liggen er plat, wat in dit aardbevingsgebied wel logisch is. We lopen erlangs en verwonderen ons over de kleine ronde gaten die in tientallen stenen zijn geboord. Archeologen duiden het als een oud astrologisch observatorium terwijl anderen een begraafplaats als functie noemen. Een ander duidt de rij als resten van een stadmuur. Ach het is lekker weer en we wandelen door het gras langs de stenen. De gaten zouden een fluitend geluid maken als de wind goed staat. Het waait hard vandaag maar de wind staat blijkbaar niet goed vandaag.

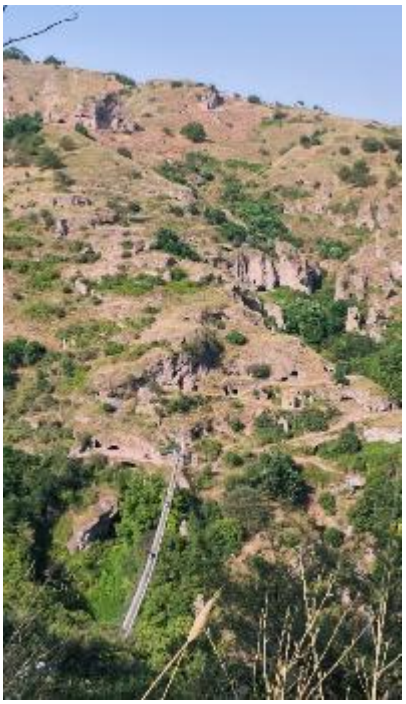

De route gaat verder tussen rotsen en stijgt naar een hoogvlakte. Uitgestrekt velden zonder bomen, bloemrijke weides waar imkers hun bijenkasten tijdelijk hebben staan. Bij de kasten staat een keet waar de honing uit de raten wordt geslingerd en in potten worden gedaan. In sommige keten lijken mensen te wonen.

We slingeren steeds hoger en rijden over de Vorotan pas van 2340 meter. Het eindpunt is een grottenstad in de buurt van Goris. Met uitzicht op de Azerbeidzjaanse bergen, de grens ligt hemelsbreed 5 km verderop. Daarvoor rijden we 3 kilometer over een landweggetje naar de parkeerplaats van de grottenstad. Over die 3 km doen we 30 minuten. Ik klots van links naar rechts terwijl Wil René zijn best doet om de diepe kuilen en de tegenliggers te vermijden. Dit is echt de slechtste weg tot nu toe. We rijden iets verder door en parkeren de camper tussen de velden. En

om te voorkomen dat we morgenochtend weer last van tegenlicht hebben, wandelen we meteen naar de kloof. Daar moet een hangbrug zitten om de grottenstad te kunnen bezoeken. Als ik de kloof zie, met heel ver onder me de “swinging bridge”, weet ik, dat ik van een afstand de grottenstad ga bekijken. Jammer om de resten van een dorp waar rond 1900 nog 8300 mensen woonden en werkten, niet van dichtbij kan zien. Er is een uitzichtspunt waar ik met mijn camera film, en Wil René met zijn drone de kloof verkent. Zie filmpje. De sovjets herhuisvestte alle inwoners in de jaren ‘50 naar gewone huizen in een nieuw dorp dat dan ook Nieuw Khndzoresk heet.

Die afstand naar Azerbeidzjan is klein. Tegelijkertijd merk je niks van de vijandigheid. Ik zie alleen mooie weilanden en bergen. Pas als we bij de volgende stop zijn, wordt het zichtbaarder. Er staan daar grote borden waarin steun wordt gevraagd om de voormalige minister van Nagorno- Karabakh, Ruben Vardanyan, vrij te krijgen. In 2023 heeft Azerbeidzjan deze republiek, waar honderdduizenden Armeniërs wonen, ingenomen. Mensen zijn massaal op de vlucht geslagen. Azerbeidzjan arresteerde acht (voormalige) politici, die begin dit jaar tot levenslang of 20 jaar gevangenis zijn veroordeeld, waaronder Vardanyan. Hij is als ondernemer en filantroop, in 2008, samen met zijn vrouw, initiatiefnemer van Tatev Revival project. In 2010 wordt een hele lange kabelbaan opgeleverd en met inkomsten daarvan, wordt de renovatie van een groot klooster boven de kloof van Vorotan bekostigd. De toeristen zijn de inkomensbron van de bewoners.

We hebben vooraf de kabelbaan gereserveerd want het is zondag. Dus stappen we om precies 16.45 uur in de gondel, en zweven over de kloof in 12 minuten naar het klooster. Prachtig uitzicht begeleidt door gegil als de gondel over de rand gaat. We wandelen weer langs de kraampjes die dit keer vooral zelfgebreide poppen, kettingen en kruidenthee verkopen. Het klooster is met de renovatie weer ommuurd en eenmaal door de poort is direct duidelijk waar de meeste bezoekers op afgaan. De waterkraan. Het is immers alweer 30 graden. Ik wandel op mijn gemak door het klooster en duik in alle ruimtes die er zijn want daar is het koel. Ook hier weer gebeeldhouwde kruisen en prachtig houten deuren. De bergen omlijsten het klooster en als er dan ook nog grote roofvogels over de kloof vliegen, is het plaatje compleet. Het lukt me niet om die vogels herkenbaar te fotograferen. Dus die mag je erbij bedenken.

Om precies 18:15 nemen we de gondel terug en rijden naar het wildcamp dat uitkijkt over de kloof. En als toegift zweven twee aasgieren voorbij. Terwijl Wil René met de monokijker het luchtruim afspeurt, weet een medereiziger de gier wel te fotograferen. Dank.

We rijden met camper de route van de gondel. Eerst 500 meter dalen en daarna weer 500 meter stijgen met haarspeld na haarspeld. Daar doen we bijna 25 minuten over. “Goed aangelegd”, is het

oordeel van Wil René, “door de struiken zie je de diepte niet.” Als fotograaf deel ik die mening niet. Al vind ik het nu minder hinderlijk, want we hebben tegenlicht en het is heiig. We rijden voorbij het klooster verder de bergen in. Het asfalt is verrassend goed ondanks dat we vooral vrachtwagens zien rijden. Het is een van de routes naar Iran. Weer prachtig uitzicht op bergen terwijl we boven de 2000

meter rijden. Hoog boven de Vorotan die we nog twee keer in het landschap zien als stuwmeer. De route is “maar” 128 kilometer en met goed asfalt doen we er 3 uur over inclusief pauzes.

Omdat we vroeg zijn vertrokken, zijn we vroeg op een camping …. met zwembad. Nou dat hoef je Wil René niet twee keer te zeggen. Die springt er meteen in. Wel zes keer die middag. Het is ook heet met 34 graden. De camping heeft bomen zodat de camper niet bloedheet wordt, en de wind die aan het einde van de middag opkomt, is het aangenaam. We blijven hier nog een dag. In de ochtend schrijven we en maken een filmpje in een briesje aan een tafel. In de middag zwemmen we regelmatig terwijl de zon volop brandt. Eind van de middag stappen we allemaal in een taxi voor een wijnproeverij en aansluitend diner. Areni is het centrum van lokale wijnproductie. Deze wijnmaker heeft de laatste jaren flink geïnvesteerd in een grotere productiecapaciteit, opslag en een Franse wijnmaker. Hun wijnen worden in veel landen gewaardeerd. Vele flessen vinden hun weg naar Rusland, Japan, Europa etc. We - nou ja allemaal, behalve Wil René – proeven rood, wit, rosé en een betere witte. Ik word niet verleid om een fles te kopen, zo bijzonder vind ik ze niet.

De Armeense maaltijd begint met een gedekte tafel die al vol staat met voorgerechten. En die zijn echt lekker. Gevulde auberginerolletje, dragonsalade met peer, noot en …, een ingelegde spinazie, ui,……salade, dolmus, kaas, olijven, brood etc. Uiteraard geflankeerd met een witte wijn of rosé. En speciaal voor Wil René is er een flesje cola zero, tot onbegrip van de obers. De tweede ronde zijn gevulde groenten, die wat mij betreft wat meer kruiden hadden mogen hebben. De derde ronde is draadjesvlees, maar liefst drie stukken. Die krijg ik niet op, teveel voorgerecht gegeten. Nog een ijsje om de gaatjes te vullen. Ik plof.

Op de oude locatie is niet alleen een restaurant maar ook een wijnbank. Mensen kunnen hier hun gekochte wijn bewaren voor later. En net als in een bank met kluisjes, liggen de flessen achter slot en grendel en zijn voorzien van nummers. Het brengt twee reisgenoten op het prachtige idee om voor hun (te vroeg) geboren kleindochter een fles te kopen en 18 jaar te laten bewaren. Ze krijgt het certificaat en kan na 18 jaar zelf de wijn gaan ophalen. Nu maar hopen dat ze dan wijn lust.

Yerevan, de hoofdstad is de volgende overnachtingsplek. Op weg er heen zijn er nog twee kloosters als potentiële stop. Twee. We overleggen welke van de twee want we hebben er al veel gezien. En misschien moeten we er alleen maar langsrijden want de interieurs zijn vergelijkbaar. Vergelijkbaar leeg. Ik kies die met de Ararat op de achtergrond. Dan appen onze reisleiders dat we beslist die andere (Noravank) moeten doen vanwege de mooie route door een kloof. Die kloof en vooral het rode rotslandschap erna doet me denken aan Amerikaanse Westerns. Bij het klooster hoor ik van

reisgenoten die net terugkomen dat het middeleeuwse klooster zelf de moeite waard is. Wil René wacht wel even in de camper. Het ommuurde klooster bestaat uit drie kerkjes/kapel. In de kapel ligt een grafsteen waarop een leeuw is afgebeeld, hier ligt prins Elikum Orbelian III (overleden in 1300). De leeuw “die brult staand voor de vijandelijke troepen”[37]. Die naam Orbelian heb ik eerder gezien: de karavanserai in de bergen. Die is door zijn zoon gebouwd.

[37] https://en.wikipedia.org/wiki/Orbelian_dynasty

Om het tweede klooster te bereiken gaan we volgens de kaart dwars door Azerbeidjaans grondgebied. Geen bord of zo die dat aangeeft. De reden: in 1992 heeft Armenië dit stuk grond ingenomen maar feitelijk het is nog steeds van Azerbeidzjan.

Dan rijden we een grote vlakte in en rijden we naar de grens met Turkije op 1 kilometer. Met daarachter de voor Armenen zo belangrijke berg de Ararat. Het klooster kijkt erop uit. De temperatuur is inmiddels gestegen en brandt op mijn huid. Geen haar op mijn hoofd die eraan denkt om de trappen te beklimmen. Een foto van

een reisgenoot laat het voor de Armenen belangrijke klooster Khor Virap zien. Het verhaal vertelt dat St. Gregorius hier 13 jaar gevangen zat en de Armeense koning Tiridates IV (rond het jaar 300) bekeerde, die op zijn beurt het christendom als officiële religie aannam waardoor Armenië het eerste christelijke land werd.

Eigenlijk hebben we in Yerevan een plek waar we wildkamperen. Maar met de voorspelling van aanvankelijk 41, inmiddels nog maar 36 graden en ’s nachts 25, gaan wij niet slapen op een zandvlakte boven de stad. Ik heb een hotel geboekt aan de rand van het centrum met airco.

We rijden dwars door de stad waar 1 miljoen Armenen wonen (een derde van het land). Als eerste tanken we AdBlue. Want bij de tankstations die we eerder aandeden, hadden ze daar nog nooit van gehoord. Waarschijnlijk wordt het systeem bij nieuwe auto’s op het platteland, uitgeschakeld. De wegen zijn vol terwijl het begin van de middag is. Met veel geduld komen we op de plek en parkeren de camper op de zandvlakte, pakken spullen in en fietsen naar beneden. De fietstomtom vermijdt

zoveel mogelijk de drukke wegen waardoor ik me begin af te vragen waar ik in godsnaam een hotel heb geregeld. Het hotel zelf ziet er van buiten netjes uit en de kamer en badkamer zijn oké. De airco aangezet en dan we wandelen de hoek om en staan in het bruisende Yerevan – de cascade. Dat had ik nou ook weer niet verwacht. De Cascade is een soort hedendaagse openlucht kunstmuseum. Helemaal

het park staan kunstvoorwerpen en flaneren heel veel mensen in de koelere avondlucht – het waait hier, boven kun je de stad zien met de Ararat, als het helder is. Helaas dat is het niet. In

merken we. In de middaghitte is het er uitgestorven. Alleen aan de rand waar de terrassen onder bomen zitten en arcades zitten zijn nog mensen. Yerevan heeft zo wie zo, veel parken. We gebruiken het hotel ook om de middaghitte te ontlopen en staan zeker twee keer per dag even onder een lauwe douche. Dat wordt straks weer afkicken.

’s Avonds is de stad net zo levendig en druk als overdag. Vanaf de Cascade loopt er een wandelgebied schuin de stad in. We gaan om half 10 kijken bij de “singing fountains” een soort vuurwerk van water. We hoeven niet te zoeken, we volgen de massa door de stad. Op het plein bewegen sproeiers en lichten op de muziek. Afhankelijk van de wind, stuiven mensen af en toe weg, om te voorkomen dat ze nat worden – wat met zo’n drukte mislukt. Het is een gemoedelijke stad.

We bekijken de creativiteit van de stad. Dit keer op de fiets. Gisteren heb ik echt te veel gelopen. Stiekem hoop ik dat ik iets kan vinden dat ik mee naar huis wil nemen. Ik zie muurschilderingen, een handwerkbeurs die meer lijkt op een souvenirmarkt met eindeloos veel stenen granaatappels, houtsnijwerk – knap maar erg gepolijst -, sjaaltjes, kleden en schilderijen. Ik hoop iets “rauwers” te vinden. We bezoeken nog een kunstenaarsplek die verscholen zit tussen de gebouwen. Het enige dat in de buurt kom is een uitgehakte voet van 1 meter maar die is nog niet af. Bovendien durf ik niet in te schatten wat die weegt – waarschijnlijk zakt de camper door zijn vering.

Naast alle vrolijkheid is er geschiedenis. De ook een donkere genocide door het

Turkse leger op 1 miljoen Armeniërs[38], ruim 100 jaar geleden. Iets wat volgens Turkije niet waar is. Hun verweer is dat het in 1915-1918 oorlog was (1e wereldoorlog en burgeroorlog); dat er Armeniërs samenwerkte met de vijand [39] (Rusland); dat door die oorlog vele mensen (ook Turken en Moslims) door oorlogsgeweld, honger en ziekte omkwamen. Er was volgens hun geen geplande uitroeiing van een bevolkingsgroep. Hoewel er genoeg documentatie is dat bewijst dat in die periode het Turkse leger bijna alle Armeense dorpen binnen het Ottomaanse Rijk heeft geëvacueerd en honderdduizenden burgers heeft vermoord of gedeporteerd.[40] Eerst werden alle weerbare mannen opgepakt en/of vermoord om te voorkomen dat ze in opstand zouden komen. In de tweede fase volgde de deportatie van vrouwen, kinderen, ouderen en zieken naar de Syrische woestijn – dit waren barbaarse dodenmarsen. In het genocide-museum zien we dat allemaal, vastgelegd in foto's, ooggetuigenverslagen, nauwgezette chronologische documenten.[41] Indrukwekkend en treurig, wetende dat demagogie zo een volgende bevolkingsgroep tot slachtoffer kan maken. Ook onder internationale druk erkent Turkije nog altijd niet de genocide. Om diverse redenen. Angst voor financiële claims; angst dat Turks grondgebied, dat historisch deel uitmaakte van Armenië, wordt opgeëist; en angst voor internationaal gezichtsverlies.

Toch zijn de Armenen niet bij de pakken neer gaan zitten. Het land kent de laatste jaren een sterke economische groei (gemiddeld 6 %),[42] ook dit jaar verwachten ze 5 %. Als onafhankelijke republiek was het een zwaar begin: na de ineenstorting van de Sovjet-Unie daalde de economische cijfers met -40%. Van de 3,5 miljoen inwoners verlieten zo'n 800.000 mensen de republiek. Verreweg de meeste Armenen wonen buiten Armenië – de diaspora van naar schatting 7,5 miljoen (mn in Rusland, VS en Frankrijk)[43]. Naast ons tafeltje zitten twee Armeens-Amerikaanse gezinnen die elkaar vertellen, dat de generatie van hun ouders niet geloofd dat Armenië veranderd is. "Maar het is moderner dan zij denken." Mij valt op dat er in Yerevan veel jongeren rondlopen. De opbouw van de bevolking is ook anders dan bij ons. Hier zijn mensen gelijk verdeeld over de leeftijdscategorieën tot 50 jaar daarna neemt het aantal mensen af. De Nederlandse piramide heeft last van obesitas, met veel minder kinderen en pas bij 80 jaar neemt het aanzienlijk af [44]. Die Armeense jongeren zien we op onze laatste avond in Jerevan, uit hun bol gaan op Volksmuziek. Ja, echt waar. Honderden jongeren vormen

[38] Over het aantal slachtoffers zijn de meningen verdeeld. Ergens tussen de 1 en 1,5 miljoen. https://nl.wikipedia.org/wiki/Armeense_genocide
[39] https://www.loc.gov/pictures/item/2006679122/
[40] https://www.clingendael.org/nl/publicatie/turkije-moet-schuld-armeense-genocide-erkennen
[41] https://www.genocide-museum.am/eng/index.php
[42] https://tradingeconomics.com/armenia/full-year-gdp-growth
[43] https://en.wikipedia.org/wiki/Armenian_diaspora
[44] https://www.populationpyramid.net/armenia/2025/ https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/bevolkingspiramide

kringen en dansen op oude muziek aan de voet van de Cascade. Sinds twee jaar, iedere laatste vrijdag van de maand, wordt er hier gedanst, vertelt een meisje me. Op mijn vraag waarom zoveel jongeren

hieraan meedoen – terwijl in Nederland volksdansen door een hele kleine groep vooral ouderen wordt gedaan. Ze denkt even en zegt dan: “It’s in our blood”, net als zingen. Ik heb eerder bij een klooster een man van middelbare leeftijd ook overgave zien dansen. Beide hebben we in een filmpje verwerkt. Zie https://youtu.be/e9U6-AvxtEM Na een half uur kijken, gaan wij eten. Als we om half 10 teruglopen naar ons hotel, zwijgen de boxen maar zingen zo’n 50 jongeren terwijl ze nog steeds in kringen volksdansen. Indrukwekkend.

Drie dagen Jerevan in een hotel voelt als een leuke stedentrip. Relaxed de stad verkennen overdag en ’s avonds. Maar de reis gaat verder. Vroeg uit de veren. Het fietsen naar de camper is een stevige work-out. Die staat immer bij Mother Armenia op de heuvel. Vandaag rijden we via het Armeense alfabet en een enorm kruis opgebouwd uit 1725 kruisen. En we bereiken de tweede stad van het land Gyumri (toch maar 130.000 inwoners). Waar we weer bij een groot beeld van Mother Armenia staan. De fietsen gaan er weer af en we zoeken de schaduw in de stad op. De stad die huizen en kerken herbouwde na de aardbeving in Spitak (1988), dat 50 km verderop ligt. De oude torenspits ligt als herinnering naast de gerestaureerde kerk.

Van de filmpjes die ik onderweg van het landschap maakte, heeft Wil René een compilatie gemaakt. Kijk maar: Armenië onderweg.

Bijzonder – gekke beelden

Ik zag zoveel mooie deuren in kloosters. Sommige lijken we stripverhalen in hout.

Er rijden hier zoveel oude vrachtwagens, ze zijn niet kapot te krijgen.

In Yerevan lijken we in een doodlopende straat te zijn beland maar dan wijzen een paar mensen dat we in de hoek verder kunnen. Er staat een deur aan de straat open en daarachter zit een smal gangetje. Ik was er zelf nooit in gegaan. Het is niet alleen smal, ik kijk in de keuken van een restaurant. Het is een doorgang onder een flat door. Aan de andere kant komen we tussen twee terrassen uit. Niemand kijkt gek op. Nou wij wel.

Terug naar Turkije

Vardzia, Hanak, Bayburt, Maçka, Pinarlar, Niksar 2- 9 augustus 2026

We kunnen nergens van Armenië naar Turkije de grens over. Turkije gooide de grens dicht vanwege de eis om erkenning van de genocide, en later weer vanwege de oorlog met de islamstaat Azerbeidzjan.

Dus rijden we van Gjumri naar de Georgische grens. In konvooi zodat we gezamenlijk de grens kunnen oversteken. Nog geen kilometer op weg of we moeten stapvoets rijden en zigzaggen om de diepe kuil te vermijden. De weg is opengebroken voor groot onderhoud. Riolering, asfalt wordt vervangen, dus hobbelen we 5 kilometer. Via de hoogvlakte op 2000 meter. We raken bedreven in het grens ritueel. Dit keer is de controle van de campers grondiger. Iedere deur, ieder kast gaat open en zelfs met een zaklamp wordt er in gekeken. Waar ze naar zoeken, geen idee. De procedure verloopt vrij vlot en we mogen weer zelf onze route vervolgen. En meteen is het asfalt van erbarmelijke kwaliteit. Ogen op het asfalt. Nou de wegen in

Armenië zijn echt beter dan in Georgië. Hoewel de reisorganisatie anders beweerde. Wil René schuift van links naar rechts over de weg om de ontbrekende stukken asfalt te omzeilen. Als we na een stadje de haarspeldbochten ingaan, zien we een zwaailicht achter ons. Politie en ambulance hebben hier altijd een blauw/rood zwaailicht aan.

Alleen dit keer horen we een diep gekreun erbij. Ik denk dat we moeten stoppen, politie. Kentekenbewijs, paspoort, rijbewijs en of meneer even wil blazen. Ik vraag of ik een foto mag maken, wat niet mag. Jammer, hij weet ook niet dat hij net iemand heeft aangehouden die geen alcohol drinkt, nooit gedaan ook. De rest van het reisgezelschap drinkt wel maar niet zo vroeg.

Dan rijden we het mooie dal van de rivier de Koera in. Het fort Khertvisi bewaakt de kloof. Het kasteel

mooi er uit maar ik voel met niet verleid om in de hitte de trappen op te lopen. Wij rijden langs de rivier totdat het dal te smal wordt. Dan stijgen we en zie ik de rivier onder me in de kloof. Na de engte opent zich het dal en daar heb ik een prachtig uitzicht op de grottenstad van Vardzia. Ik besluit vooral

van dat uitzicht te genieten. Met 30 graden ga ik niet naar boven. Het zweet loopt nu al over mijn rug. Ik ben niet de enige, iedereen besluit het bij het uitzicht te houden. Om vijf uur verzamelen we en wandelen een klein stukje naar een hotel waar het afscheidsdiner is. Morgen reizen we alleen nog samen de grens over. Een diapresentatie frist het geheugen op. Regelmatig hoor ik – Oh ja. In die 50 dagen hebben we heel veel gezien. De wijn vloeit rijkelijk en het is gezellig.

De volgende ochtend reizen we met een kleiner gezelschap naar de grens. De reisleiders blijven in Georgië. Hun kapotte camper blijkt onderdelen te hebben waar lastig aan te komen is. Herstel duurt

nog een paar weken. Wederom rijden we weer in konvooi, dit keer naar de Georgisch-Turkse grens. Dat gaat soepel totdat een van de campers onderweg wordt aangehouden voor, jawel, een blaastest. Gelukkig voor hem is de alcohol van gisteravond voldoende weggezakt. Wat verderop sluit iedereen weer aan. De grens gaat redelijk soepel. Al is er veel efficiëntie te behalen, concludeert Wil René. De doos wijn die we voor een reisgenoot hebben meegenomen, is geen probleem. De regel is maximaal 6 liter wijn. En de mijne is bijna op. De reisgenoot zelf had nog wat meer doosjes wijn bij zich en moet 6 flessen inleveren. Wil René heeft een vrolijkere grenscontrole bij Georgië. Ze vinden dat hij op Arjan Robben lijkt.

Net na de grens nemen we afscheid van iedereen. Ieder gaat in zijn tempo terug naar Nederland. De ene wil in een week thuis zijn, terwijl wij het rustig aan gaan doen. Jammer dat het voorbij is, fijn dat het voorbij. Beide is even waar. Zelf waren we nooit hierheen gereden en de reisorganisatie heeft prachtige routes, mooie bezienswaardigheden en “super” overnachtingsplekken uitgezocht. Het woord super valt vaak bij de reisorganisatie. Het was een kleine groep zodat ik iedereen wel een beetje ken en regelmatig een glaasje met de een of de ander heb gedronken. Een vrolijk, divers gezelschap. Anderzijds blij dat we ons eigen plan weer kunnen trekken, eigen tempo, vaker een camping (én douche) opzoeken. Zelf mooie (en lelijke) plekken ontdekken.

De route vanaf de grens is prachtig met de hoogste pas die we tot nu toe gepasseerd hebben: 2550 meter. Kolossale bergen, weidse velden. We zien onderweg nog een paar campers die waarschijnlijk

stoppen voor koffie. Wij zoeken Ekmek (brood) en vinden dat bij een behoorlijke bakker. Het lukt me om een paar woorden Turks uit mijn geheugen te vissen en ik bestel *iki ekmek* (2 broden) en moet *altemis* (60 lira= 1,10) betalen. Ondertussen loopt een (oud)reisgenoot binnen voor ook een brood. Ik mag wel een foto maken van haar en de bakker.

Vlak erna vinden we een schaduwrijke pauzeplaats – een Turkse picknick plek in een bos - op 2000 meter hoogte. Natuurlijk zijn wij een attractie en voorzichtig wordt er gezwaaid. Een vrouw uit

Istanbul, Zeynep, is hier met haar man Mehmet op bezoek bij hun ouders. Ze zijn 15 dagen hier en moeten morgen weer terug – het werk roept. Ik word voorgesteld aan Kemal (haar vader) en Georg (zijn vader). Althans zo versta ik dat. Van de mannen mag ik wel een foto maken. Van de vrouwen niet. Dan sluit ik me op in de camper want ik wil eindelijk mijn blog afmaken. Door de hitte en het reizen is me dat niet eerder gelukt. Mehmet brengt me een warm brood en wij geven ze brood met hagelslag terug. Mehmet vraagt met Google vertaal, waar we vanavond slapen. Wij hebben inmiddels bedacht dat we dat hier gaan doen. Nou, dat vindt hij geen goed idee. Er komen hier wilde dieren en adviseert om in het dorp te komen slapen. Dat is veel veiliger. Ik wuif het weg. We redden ons wel. Als het donker wordt, loopt de picknickplek leeg en zijn we nog alleen. Ik merk dat de opmerking van Mehmet me bezighoudt. Ik zoek op waar in Turkije beren voorkomen. Precies, deze regio wordt als eerste genoemd. Allerlei scenario's duiken op in mijn fantasie[45]. Ik sluit de deur en ook de zijramen. Het is aardedonker buiten. Alleen de bovenramen staan open tot ergernis van Wil René die het warm heeft. Er komt politie het terrein oprijden. Ze staan even stil maar rijden dan toch door. We hebben nu ook stilzwijgend toestemming van de autoriteiten om te kamperen. We horen nog twee auto's voorbijrijden en een zware motor. En dan is het doodstil. Ik ben zo moe dat ik binnen 5 minuten in slaapval en wakker wordt omdat ik het koud heb! Dat is lang geleden. Het is afgekoeld tot 15 graden, alleen een laken is dus te koud. Van de wilde dieren heb ik niets gemerkt, voor niks me zorgen gemaakt. Die motorrijder blijkt hier zelfs in een tentje geslapen te hebben. Of hij wist niet dat hier beren voorkomen of hij is niet bang voor ze. Ik zie alleen een eekhoorn met een witte staart rondscharrelen en een buizerd op een tak landen.

Nog niet gewend dat de klok een uur vroeger staat, vertrekken we al om 8 uur al. We kiezen ervoor om niet langs de kust te reizen maar parallel door de hoogvlakte met behulp van de papieren kaart. Die hebben we gekregen van de reisorganisatie. Er zijn routes met groene stippen die mooi zouden zijn. Eerst dalen we van de groene hoogvlakte met zijn weidsheid naar 1500 meter. Die hoogte blijven we de hele dag zo ongeveer rijden. Die mooie route begint bij Göle. Dennenbomen in een kloof, daarna gekleurde rotsen met smalle hoge populieren. We slaan af en volgen de rivier Çoruh stroomopwaarts en komen bij een stuwmeer. Dat stuwmeer staat zeker 10 meter te laag, gezien de witte rand. Er lijkt geen einde te komen aan het stuwmeer, het is letterlijk een gevuld dal. Een

[45] Bijvoorbeeld dat van de Grizzly-man, docu van Werner Herzog uit 2005. https://www.cinema.nl/db/1924122-grizzly-man

compleet verlaten dal met bergen waar nauwelijks iets op groeit. Op de kaart was het gewoon een rivier. Na 15 km en heel veel bochten zien we de dam. Aan de achterzijde zien we hoe kolossaal de wand is. En hoe klein de rivier. We volgen opnieuw de rivier.

Een paar bochten verder rijden we een tunnel in van 5 km. Gloed-je-nieuw. Als we daar uitrijden, zijn we alweer bij een stuwmeer. Er volgt tweede tunnel, een derde. We rijden bijna 45 km door tunnels met korte stukjes daglicht. En al die tijd komen we nauwelijks een tegenligger tegen. Voor

wie hebben ze die tunnels aangelegd? We pauzeren op het gravel aan de rand van het derde stuwmeer waar het 38 graden is. Wat een verschil met die 15 van vanochtend.

Mijn oog valt een stuk verderop op een museum voor moderne kunst gecombineerd met oude ambacht. Initiatiefnemer is een voormalige prof aan de kunstacademie in Istanbul die hier geboren is. Er staat een modern gebouw dat een museum, een conferentieoord, een restaurant en sinds dit jaar ook guesthouses. Met dit centrum wil hij zijn geboortestreek een boost geven. De route blijft op hoogte maar het landschap verandert weer. Het is er droger en golvender. De hoge bergen van Kaçkar hebben we achter ons gelaten. De rivier kronkelt nog altijd, net als de weg die we volgen. Die weg wordt wel steeds smaller maar er is weinig verkeer.

Om bij het museum te komen dat op een berg aan de overkant van de rivier ligt, moeten we dwars door een gehucht. Het is dat er bordjes staan, anders waren we omgedraaid: tussen een huis en een schuur, dit is toch niet de weg…?

Bij het museum worden in het Nederlandse aangesproken door een Turkse Nederlander (nu tour guide in Trabzon) die met zijn ouders en vrouw rondloopt. Zijn moeder denkt diep na en zegt dan “Ik heb 30 jaar geleden in den Haag gewoond.” Ze is trots dat ze de woorden nog herinnert. Haar andere zoon woont nog altijd in

Den Haag en werkt op het consulaat. We krijgen een rondleiding van een Turkse jongen die in Polen psychologie heeft gestudeerd. Nu is hij in-between-jobs. Zijn baan waarin hij met Turkse jongeren in Polen werkte, heeft hij opgezegd. Dat was het niet. Om geld te verdienen werkt hij nu in de zomer hier. Het museum is deels een allegaartje van volkskunst[46], moderne kunst, gehaakte kleedjes, oude vazen, glazen mondkapjes. Niet echt een geheel maar wel een paar leuke stukken.

Bij navraag is alleen het guesthouse dat boven de vallei hangt beschikbaar - niet geschikt voor mensen met hoogtevrees. Voor 110 euro per nacht vind ik te veel voor een plek in de middle of nowhere. We rijden nog 50 km naar Bayburt en het landschap verandert in een groener, vlakker landschap met landbouw en dorpjes.

[46] Het tapijt (Gabbeh) toont het mythologische wezen *şahmaran* voor. Figuur uit de anatolische folklore.

In Bayburt is weer een picknickplek waar we als camperaar kunnen overnachten. Het is 7 uur ’s avonds als we een plekje naast het gras en bomen weten te bemachtigen. De zon is al achter de bergen gezakt. We eten buiten op onze campingstoelen terwijl de Bayburters picknicken aan picknickbanken of op een kleed. Hier zijn ze minder nieuwsgierig.

En dan ineens zijn er grote zwermen met kraaien die met veel gekras landen in de bomen. Voor degenen die Birds van Hitchcock hebben gezien, een benauwend tafereel. Hier blijven ze in de bomen. Alhoewel ik ’s morgens wakker wordt van zo’n kraai die op het dak rondscharrelt. De zwarte vogels hebben nu het gras en de picknickbanken in bezit genomen en foerageren in de prullenbakken en op de grond. De sproeiers zorgen voor drinken en wasgelegenheid. Na beter kijken zijn de zwarte vogels een verzameling van roeken (de grootste), bonte kraaien en kauwen (de kleinste). En net zo plotseling als ze gisteren kwamen, vertrekken ze vanochtend. Wel nadat ik schoten hoor.

Ik verheug me op het volgende rit richting Trabzon, volgens de kaart weer met groene punten (mooie route). Ik rij het eerste deel dat na gisteren wel aardig is maar niet bijzonder. Het tweede deel rijdt Wil René en heb ik mijn camera in mijn hand. Maar de waarschijnlijk ooit mooie route, is vervangen door een weg met aaneengeschakelde tunnels. De langste tunnel is zelfs 15 km. Wel een goede want deze is wel voorzien van nooduitgangen, goed licht en ventilatie - volgens Wil René die bij Rijkswaterstaat een tijdje met tunnels te maken heeft gehad. Om de paar kilometer wordt de tunnel blauwverlicht wat ik wel mooi vind. Het enige mooie op deze route.

We slaan af om naar een camping te rijden en komen meteen in een file. Veroorzaakt door de geparkeerde auto’s van bezoekers aan de weekmarkt. De weg is wat smaller geworden dan normaal. Het leuke is dat je rustig naar de mensen langs de weg kunt kijken en kunt fotograferen.

Eindbestemming is een camping, nou ja een plek waar ze een warme douche hebben. Als restaurant in 1994 begonnen en twee jaar later ook een camping, vertelt de zoon van de eigenaar. Die leeftijd is

af te lezen aan de staat van het restaurant. De douche en wc zijn van latere datum, gelukkig. Als we de camper op een plek hebben staan waar geen takken de lak er af schuren en de schaduw redelijk is, pakken we de fiets naar de weekmarkt. 3 kilometer naar beneden. De markt waar in de file stond is klein met vooral kleding. Waarom er zoveel mensen op afkomen is me een raadsel. Het antwoord ligt een stukje verder terug in het dorp. In een zijweg van de doorgaande weg staan alle kramen, vol met groente, fruit, pannen ed. Ik proef een stuk Pestil. Langs de weg stonden overal reclameborden met het woord *Pestil*. In het Nederlands heet het fruitleer. Ik proef het ingedikt fruitsap met walnoten. Welk fruit – geen idee. De noten maken het wel lekker. Ik heb het eerder geproefd toen we in Kars waren en medereizigers kaas kochten waar dit bij zat en niemand wist wat het precies was. *Pestil* dus.

Het is zomer en dan komen er op de camping vooral Turkse gasten. De rest van het jaar zijn het vooral Europeanen en Russen, vertelt de campingbaas. Het is zomer, dus bouwen - als het al donker is - twee gezinnen en een motorrijder hun tenten op. Voor één nacht. Wij blijven er twee want het waait er en de tweede dag is het bewolkt waardoor de temperatuur niet hoger komt dan 24 graden – heerlijk! Ik rommel wat, doe een wasje, schrijf een stukje en de dag is zo om.

We volgen de vallei naar Trabzon. Ik wil graag het graf en de moskee zien van Gülbahar Hatun, de moeder van Selim, de Osmaanse Sultan die in de acht jaar dat hij heerste het rijk 70% groter maakte. Het verhaal[47] dat ik las voor we op reis gingen was dat ze een bijzit was in de harem van de Sultan,

[47] Gods schaduw: hoe sultan Selim I de loop van de geschiedenis bepaalde. Alain Mikhail 2020

geroofd uit Albanië. In de harem waren meerdere vrouwen die zonen baarden en dat waren geen broers maar concurrenten. De sterkste/slimste overwon en dat betekende in de praktijk broedermoord. Als moeder was ze verantwoordelijk voor de opvoeding van haar zoon, een kroonpretendent. Ze ging mee toen haar zoon gouverneur werd van Trabzon als onderdeel van zijn opvoeding. Hij was de vierde zoon. Zij zou al zijn strategisch, politiek inzicht nodig hebben om sultan te worden. Ze heeft niet meer meegemaakt dat die functie veroverde. Niet door te wachten op het overlijden van zijn vader maar door zijn vader af te zetten en zijn broers te vermoorden.

De graftombe is sober en gesloten, ik kan alleen door het raam haar graf fotograferen. De moskee is

door haar zoon gebouwd en heeft een mooi portaal. Het is vrijdag, 30 graden en het plein zit vol biddende mannen. Voor ik denk dat dat een mooi plaatje kan zijn, staan ze op en verspreiden zich. Ik doe mijn schoenen uit en vraag of ik binnen mag kijken. Natuurlijk. Zonder hoofddoek stap ik in de grote ruimte waar nog een enkele man zit/staat te bidden. Ze lijken erg op elkaar die moskeeën. Bovendien ruikt het sterk naar zweetvoeten. Ik ben zo weer buiten. Terwijl ik mijn veters strik, heet een oudere man me welkom in deze zeer oude moskee. In 1514 opgeleverd.

We hebben de camper geparkeerd bij een hele grote, nieuwe moskee. 500 jaar later opgeleverd dan die van Gülbahar Hatun. Daar hoef ik niet zo nodig in. Achter deze joekel staat sinds dit jaar een schaalmodel van de El Aqsa moskee in Jerusalem. Opmerkelijk. Een stichting van broeders met gelijke waarde heeft het laten bouwen.

De fietsen gaan eraf en fietsen naar de Hagia Sofia – de tweede deze reis (de eerste was in Griekenland). Deze is kleiner, lichter en de voormalige

Byzantijns christelijke kerk is nu ingericht als moskee. Het vloerkleed ligt nog opgerold zodat de mozaïekvloer te zien is. We hebben 20 minuten voordat het vrijdaggebed begint en het tapijt teruggerold wordt. De koepel is niet meer zichtbaar door een soort paraplu's. Ik gok dat ze het gruis opvangen dat naar beneden komt. Nog snel kijken naar prachtig herstelde plafondschilderingen in de zijbeuk. Sultan Selim is trouwens ook degene die

de Soenitische Islam hier ingevoerd heeft. Uit de doos bij de ingang heb ik een oranje sjaal gevist. Staat me best goed. Maar blij dat ik ‘m weer af mag doen en de wind in mijn nek voel.

We rijden nog door het centrum waar oude wijken zijn gesloopt en de oude stadsmuren deels zichtbaar worden waar de Ottomaanse huizen bovenuit steken. We fietsen zoveel mogelijk in rustige straten – soms tegen het verkeer in maar dat lijkt iedereen normaal te vinden, inclusief politie. Bijna gaat het mis als een auto Wil René over het hoofd ziet en rechts af wil slaan. Gelukkig stopt hij op tijd maar mijn hart zit wel in mijn keel.

Het centrum is verder niet zo boeiend dus besluiten we verder te rijden langs de zwarte zee. De plek waar veel Turken nu vakantie houden. Ik zie tenten en caravans staan net achter de vangrail, uitkijkend over zee. We zien veel zwart stenen aan de kust, zou de Zwarte zee daar haar naam aan te danken hebben?

Het is inmiddels bewolkt en het regent soms een beetje. De temperatuur zakt al iets. Op zoek naar een koelere overnachtingsplek slaan we na 2 uur weer een dal in en rijden de bergen in. Er zijn daar watervallen en dat betekent parkeerplaatsen waar we waarschijnlijk wel kunnen overnachten. Bij de eerste wandelen we naar de waterval die uiteraard tegen betaling van dichterbij te zien is. Bij de volgende waterval zie we politie nummerborden fotograferen van auto's die langs de kant staat, ondanks stopverbod. De parkeerplaats staat vol. De derde parkeerplaats is bij een Travertijn-waterval. Vanaf een grote, vrijwel lege parkeerplaats zie ik de rijen bezoekers boven me de trap afdalen. De parkeerplaats boven is vol, we overnachten hier en dan gaan we morgenvroeg wel als er nog weinig bezoekers zijn. Een busje uit Macedonië komt vragen of we hier gaan overnachten. Ja. Oh, dan blijft hij hier ook staan. Later komt er nog een Turks busje bij.

De volgende ochtend rijden we naar boven, betalen 2 euro en trekken onze slippers uit. Alleen op blote voeten mag je het witte travertijn betreden. Een beetje aarzelend zet ik mijn voeten op de glimmende stenen trap. Koud is het water, maar de trap is niet glad. Ik wandel naar beneden nog altijd bedacht op uitglijden. Beneden zijn bekkens uitgehakt waarin het water lichtblauw water kleurt. We hebben mazzel, de zon schijnt. Wil René probeert me nog in een diep bekken te laten stappen voor een "foto" maar de eerste trede is al zo diep dat ik mijn korte broek snel nog hoger trek. Ik loop over een rand terwijl Wil René stiekem filmt in de hoop dat ik omkukel. Hij heeft pech. Er zijn genoeg fotomomenten. Om mij heen zijn gezinnen elkaar ook aan het fotograferen. We nemen de trappen

zonder reling naar boven en moeten via een paar bekkens terug naar de ingang. Nu zie ik Wil René zijn korte broek omhoogtrekken. Het is pas half negen en voel ik de warmte van de zon, die mijn koude voeten compenseert. Vanmiddag gaan er beslist mensen vrijwillig een nat pak halen.

We rijden verder landinwaarts en zodra we een mooie schaduwplek zien stoppen we voor een kop koffie. Even later stopt er zo'n oude rode vrachtwagen, vlak achter ons. Nieuwsgierig als ik ben ga ik

toch even kijken. Er stapt net een vrouw uit met een knapzak over haar schouder. Ik groet Merhaba en zij rebbelt in het Turks tegen me. Ook als ik in het Turks vertel dat ik de taal slecht ken, rebbelt ze gewoon door alsof ik het dan wel ga begrijpen. Ze loopt direct door naar de andere kant van de weg en verdwijnt tussen de struiken de toch wel steile helling omhoog. Ze lijkt net een kaboutervrouwtje. De zoon spreekt een paar woorden Engels. Maar net onvoldoende om mijn vragen te beantwoorden. Wil René helpt met Google Vertaal. Ze zijn onderweg naar hun weiland om gras voor de koeien te maaien. Die staan bij hun huis een eind verderop. Boven bezitten ze niet alleen grasland maar ook hazelnootstruiken. Vandaag gaan ze die ook plukken voor de markt[48]. En terwijl moeder de vrouw al lang en breed boven is maken nu vader en zoon ook aanstalten. Hij met een grasmaaier en rugzak, pa met zijn jasje die hij net heeft aangetrokken.

De vallei is groen met steile wanden en veel naaldbomen. We stijgen weer tot 1850 meter, zien nog een restje sneeuw en rijden dan via een 5 km lange tunnel naar de Zuidkant. Die is meteen droger en lelijker. Het landschap is door de Turkse weg en waterbouwministerie aangepakt. De weg is verbreed en bovenin wordt de vallei klaar gemaakt voor een stuw. Deze vallei eindigt in een breed dal dat naar het westen loopt. Daar zien we een groot stuwmeer met daarin viskweek. Van die grote cirkels. Als pauzeplek kiezen we een haven waar je verse vis kunt kopen. Sterker nog je kunt met een schepnet je verse zalm of forel uit een kweekbak in het meer halen. Verser krijg je het niet. Ze springen nog in de emmer. Nou lust ik best vis maar om zelf de vis de kop af te snijden en de ingewanden eruit te halen. Nou nee. Ik eet vanavond Haloumi.

Aan het einde van het stuwmeer zien we een aftakking van het rivierwater in een kanaal verdwijnen. Dat kanaal daalt net als wij. En hoewel wij dit keer geen tunnels hebben, zien we het kanaal af en toe verdwijnen in de rots om even verder weer tevoorschijn te komen. Het passeert zo bergen, wegen en dorpen. Voor de volgende stuw wordt het water via een energiecentrale weer in de rivier gestort. Bij de iedere dam zien we dan opnieuw een aftakking in een betonnen kanaal gaan, parallel aan de weg of hoger. Weinig verval. Het lijkt een soort open waterleiding. Het is een sport om onderweg de leiding te volgen in een verder saai landschap en met de zon op de voorruit is het ook een manier om wakker te blijven. We zijn gedaald tot 350 meter. Vlak voor onze afslag bij Niksar zien we ‘m niet meer. Maar liefst 100 km kanaal reken ik later uit. We steken de rivier Kelkit over en doen boodschappen met 36 graden. Gelukkig ligt de camping op 1000 meter.

[48] Turkije is ’s werelds grootste hazelnoot producent – 70 tot 80% komt uit Zwarte Zee Oostelijke kustregio . Langs de weg, bij de benzinepomp overal kun je zakjes tot balen (ongepelde) hazelnoten kopen. https://nl.atlasbig.com/landen-op-basis-van-de-hazelnootproductie

Het is een resort met camping, huisjes en picknickplekken. Op het campingdeel staan alleen Turkse kampeerders. We staan nog niet of de buren hebben ons uitgenodigd voor thee en krijgen we aanwijzingen van de andere buurman over zon en windrichting.

We zijn ongeveer halverwege Turkije ook al hebben we alweer 1200 km gereden. Ik ben benieuwd hoe het noordwestelijke deel er uit zal zien.

Bijzondere en gekke dingen:

Een afgedankte treinwagon als brug over de rivier. In Maçka zagen we er drie. Slim hergebruik.

Zigzaggend door de bergen

Vezirköprü, Safranbolu, Çamlıpınar Göleti, Kazakburun, 9 – 13 augustus 2026

Even twijfelen we of niet nog een nachtje op de camping zullen blijven, maar de toiletten en douche zijn zo smerig. Gisteren bij aankomst waarschuwt de buurman dat er waarschijnlijk geen warm water is, zo eind van de dag. Nou mag het water van mij best lauw zijn. Daar koel ik meer vanaf. Als ik wil gaan douchen is die bezet. Voor de 30 kampeerplekken en de 6 huisjes is er een douche voor de vrouwen en een voor de mannen beschikbaar. Als de mevrouw voor mij uit de douche komt waarschuwt ze mij. Iemand heeft zijn behoefte gedaan in het douchputje. Ze heeft er maar een laag papier opgelegd. Ik doe net of ik het niet zie en spoel me snel af. Wat nog niet eenvoudig is, want er is weinig waterdruk. De volgende ochtend is het water wel bloedheet, alleen zijn de wc's en douche rond 10 uur nog steeds niet schoongemaakt. Met de zon die alweer flink brandt, wil ik wel weg. Er is een oude karavanserai annex bazaar ruim 150 km westelijk en aan het stuwmeer. Daar vlakbij is een picknickplek waar je mag overnachten.

Het is zondag en waar ik geen rekening mee gehouden heb, is dat de "overdekte" bazaar bijna uitgestorven is en de grote ruimte binnenin, waar vroeger de Karavan Serai zat, afgesloten. Jammer want de bazaar heeft veel kleine werkplaatsen: schoenmaker, metaalbewerker, kleermaker ed. Er zijn een paar *semaver* verkopers open. Een *semaver* is een heetwaterketel die gebruikt wordt om de thee te maken waarvan de Turken liters per dag drinken. Vaak zit een eer keteltje aan vast waar sterke

thee-extract zit en wordt aangelengd met heet water. Ik denk dat dankzij de armoede van Vezirköprü het complex er nog altijd is. Vergane glorie, zo kan je het ook omschrijven.

Door naar het picknickpark aan het stuwmeer. Aangezien het zondag is, is het er heel druk. Het is een heel groot natuurterrein met een betaalde entree. Het terrein loopt ook heel schuin naar het water. Er zijn niet zoveel parkeerplekken en de hoge stoeprand weerhoudt ons om het bos in te rijden zoals sommige auto's en busjes. Hoe dichter bij het water, hoe voller. Terug naar boven, waar we nog een plekje vinden dat lang genoeg is voor ons. De campingstoelen zetten we in het bos en we worden (alweer) uitgenodigd voor de thee. Inmiddels zijn we gewend aan de gastvrijheid van de Turken. Ik bedank – hete thee is niet waar ik nu naar uitkijk. Na een tijdje worden we weer gevraagd voor de hee. Het is een klein gezin. Oma, opa, dochter en kleinkind. Hoewel Wil René al zijn charme uit de kast haalt wil het 2-jarige meisje geen handje geven. Zelfs niet als hij een bakje chips heeft gehaald, wat Leila heel graag wil, maar niet durft. Op oma's arm pakt ze een chipje uit het bakje om snel weer tegen haar aan te kruipen. Dochter (30 jaar) heeft voor schooljuf geleerd maar tot nu toe heeft ze geen baan gekregen van de overheid. Het gesprek via de vertaal-app weerhoudt me om door te vragen, de spontaniteit ontbreekt en het risico om te beledigen, onbegrip is veel groter. Ze wonen in Vezirköprü en nodigen ons tot twee keer uit om in huis te komen slapen. "We hebben ons huis bij ons", en bedanken na drie bakken thee uit de *Semaver*. Langzaam loopt het park leeg.

De volgende ochtend worden we vroeg door de zon gewekt. De route langs het meer en de rivier is mooi én aangezien ik rij, zie je een geleende foto[49]

Na deze schoonheid worden we weer geconfronteerd met de Turkse Rijkswaterstaat die het landschap op de schop neemt voor betere en bredere wegen. Ook fijn maar het zal wat jaren duren voordat de littekens door de natuur zijn weggemoffeld. Niet alleen de overheid maar ook het bedrijfsleven maakt gretig gebruik van de grondstoffen die in de bodem zitten. Vooral kalk, grind en zand. Wie zien cement- en baksteenfabrieken. Het land is ook zo groot dat het me minder stoort.

Sinds gisteren is de gasfles leeg. We hebben een kleine reserve fles dus geen paniek. Onderweg gaan we opzoek naar het merk Ipragaz, waar we deze fles hebben gekocht. Al snel ontdek ik dat het ook een leverancier is van LPG. Via internet word ik zo niet wijzer. “Ze koken hier op het platteland op gasflessen”, zegt Wil René. “En onze route gaat door dat platteland.” Inderdaad als we voor een stoplicht stilstaan, ziet hij ineens een bord aan de gevel. Het is een supermarkt en winkel van sinkel ineen die inderdaad gasflessen heeft staan. In de volle zon? Dat zijn de lege flessen. Naast het pand in de schaduw staan de volle.

Langs de weg verschijnen ineens geen kraampjes meer met meloenen en perziken maar met knoflook. En niet een paar maar zeker 50 kraampjes met duizenden strengen. Let bij de foto op de aanhanger die links in de achtergrond staat: afgeladen vol. Allemaal hangen ze hun knoflookstrengen op een rode achtergrond. Niet blauw of paars maar rood. Waarom? Geen idee. Tot aan de volgende grote stad Kastamonu en daarna verdwijnt ze weer uit het straatbeeld.

[49] Maker is Vezirköprü55, de facebook pagina van het district.

Die stad zien we van verre liggen met de grote flats aan de rand. We moeten nog boodschappen doen en ik heb in die stad een Starbucks gevonden. Als ik dat noem gaan Wil René's ogen glanzen. Frapucchino Caramel. Geen enkel probleem meer om dwars door de stad te rijden.

Eindbestemming van vandaag is Safranbolu dat als stadje op de UNESCO erfgoedlijst staat. We hebben er bovendien een camping gevonden

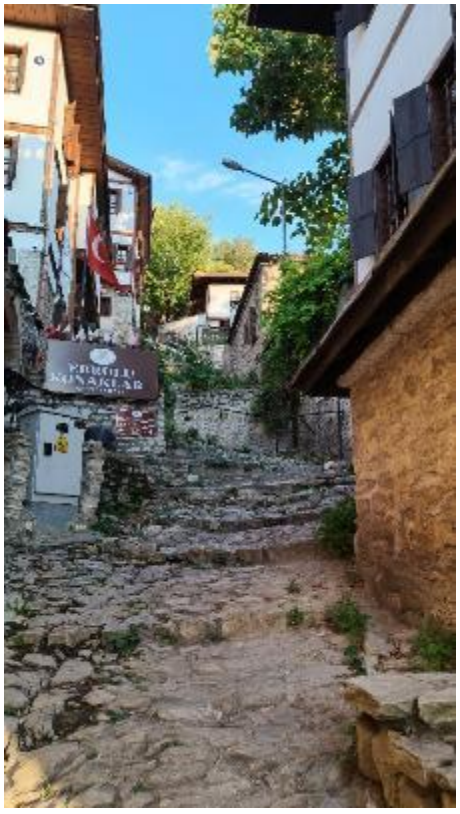

met douche en het oude centrum op loopafstand. Als we eind van de middag aankomen is de temperatuur al gezakt tot 27. We kiezen een plek in de schaduw van een grote walnotenboom. Als we wat meer zijn afgekoeld, bezoeken we het oude stadje dat in een kloof ligt. Vol met oude Ottomaanse huizen: stenen onderkant met een houten opbouw die vaak uitsteekt. Die bovenkant is een soort

vakwerk. Donkere houtenbalken met daartussen bakstenen (arme variant) of gestukt. De oude wegen zijn onbegaanbaar. Ongelijke brokkensteen die me dwingen om de straat te bestuderen in plaats van mijn omgeving. Bovendien zijn ze in de loop van de tijd glad geworden en mijn schoenen hebben weinig profiel. Kortom: aandachtig lopen en bedacht zijn op uitglijden.

Er is een bazaar met veel horeca, kleding en natuurlijk saffraan olie. De stad heet niet voor niets Safranbolu. Hoog boven me, zie ik mensen op een uitkijkpunt staan. Met open

streetmap vind ik een route naar boven op de rand van de kloof. Langzaam loop ik de steile straatjes en trappen op. Met als resultaat een prachtig uitzicht ook omdat de zon net ondergaat. Voor de

terugweg kiezen we een omweg die wat minder steil is. Desondanks is het balanceren op die rot keien. Eenmaal terug op de camping trillen mijn benen van de inspanning. Gelukkig morgen weer rijden…

De plek die we op de camping uitgekozen hebben, zorgt dat we ook in de ochtend in de schaduw van een boom staan. Met prachtig uitzicht op een stukje kloof en stad. Pas tegen het middaguur komen

we weer in beweging verder richting het westen. We hebben geen haast dus kiezen we een weg binnendoor in plaats van de tolweg. Het is een rustige weg, een heel rustige weg, gelukkig! Grotendeels is die maar éénbaans. We stijgen en stijgen en rijden over een kam tussen de naaldbomen dwars door een natuurgebied. Uiteindelijk hebben we maar drie tegenliggers in 50 kilometer.

Bij de stad Bolu pakken we een stuk tolweg en ineens zien we op deze 2x driebaansweg dat er best wel wat Europese auto's rondrijden. Wij zagen er tot nu toe zelden één, laat staan een camper. Aan deze tolweg zit een outlet en ik kan wel wat dunne katoenen bloesjes gebruiken met deze hitte. En kijkend naar het weer in Zuidoost-Europa wordt het er niet minder heet op. Turkije lijkt met temperaturen rond de 30 nog best koel te zijn. Ik scoor er drie en Wil René nog een poloshirt. En niet verrassend, er zit een Starbucks.

De overnachtingsplek ligt aan een ven op 1000 meter hoogte. Terwijl we daarheen rijden is de zon verdwenen en het zou kunnen regenen - daarboven. De weg blijft droog. Hoewel het zes uur is lijkt de

schemer al in te vallen. Nog een klein stukje. De laatste 2 kilometer is er geen asfalt maar gravel. Het is dat er een bordje staat dat verwijst naar het ven, anders waren we er niet ingereden. De weg zit vol kuilen en stijgt. Af en toe slipt de band even. Maar de weg is nog altijd beter dan bij de grottenstad in Armenië. Het is een prachtig meertje. Eromheen staan nog vier Turkse stellen/gezinnen. Een tent die er al een al een tijdje staat. De anderen - een 4-wheel drive pick-up, een stelletje in een auto en een gezin met auto en tractor-kar - vertrekken als het donker wordt. Die tractor-kar reed voor ons in het

dorp met in de laadbak een kindertent. De kinderen zitten er gezellig in. Het tentje wordt naast de picknicktafel gezet.

Als het donker is komt er nog een Turkse camperbus en twee motoren aan. In het donker manoeuvreren tussen bomen is niet eenvoudig, blijkt. Aanwijzingen worden geroepen, het busje rijdt verschillende malen op en neer. Ze willen vlak bij het meer staan, zie ik de volgende dag en dat vraagt inderdaad wel wat precisie. Het was vannacht koud, 16 graden. Lekker onder mijn dekbed. Trots dat ik weer een goede overnachtingsplek heb uitgezocht. Rond acht uur schijnt de zon op de camper en verplaatsen we 'm toch in de schaduw van het bos. De stoelen zetten we in de zon om een beetje op te warmen. Tot mijn verrassing krijgen we vandaag geen thee aangeboden, maar de twee jongens uit het busje vragen om koffie. Ze hebben het busje pas net en proberen het uit. Nog geen koffiepot aan boord. Natuurlijk zet ik koffie.

Wederom vertrekken we eind van de ochtend en rijden een omweg over een groene route van de kaart. Het blijft een verrassing of wij de route ook mooi vinden. Hij voert in ieder geval langs een prachtig meer tussen de bergen. Dicht bij de tolweg en goed bereikbaar voor Istanbul en Ankara.

Daarmee is weg naar het meer een uitgelezen kans voor horeca-ondernemers. Het is een aaneenschakeling van hotels, restaurants, bungalows, ressorts en straatverkopers. Uiteraard is het meer ook voorzien van twee betaalde toegangen. Eenmaal daar voorbij, rijden we de pas over met een prachtig uitzicht. Hier geen horeca. Duidelijk dat de bezoekers van het meer niet de moeite nemen om een paar kilometer verder te rijden. We volgen een berggebied met dezelfde naam als het natuurgebied en het meer: Abanta. De rest van de middag slingeren we door die bergen verder naar het westen. Uiteindelijk zijn we maar 100 km westelijk gereden. Belangrijker: we zijn 1000 meter gedaald. Dat merken we meteen aan de temperatuur. Om zes uur is het nog 30 graden, vannacht zal het niet hard afkoelen vermoed ik.

Als overnachtingsplek heb ik weer een picknickplek uitgezocht. Het hek is Baant dicht, het is pas 18 uur. De parkeerplekken waar caravans en campers kunnen staan, is vol. Ook voor de picknickers en kampeerders. Voor hun staan er bolderkarren om hun spullen naar binnen te rijden. Parkeren kan op de grote parkeerplaats aan de grote weg. Ik pas. We zitten in de buurt van een groot meer en als ik het woord "kamp" in Maps intik, verschijnen er verschillende mogelijke overnachtingsplekken. Een snelle scan levert er twee op waarvan ik denk dat wij er als camper kunnen staan. De eerste is een kleine camping waarvan de eigenaar enthousiast gebaart naar een plek waar de camper wel kan staan. Er is groen gras, elektra, water en ja ook een warme douche. Het is op zijn Turks: rommelig, shabby en ook

wel charmant. Er hangt wel een stevig prijskaartje aan 1500 lira (30 euro). Eigenlijk veel te veel maar ik heb geen zin om te onderhandelen of verder te zoeken. We ploffen neer. Rond 22 uur ga ik toch maar douchen, ook al is het nog altijd 26 graden en windstil. Dat wordt een warme nacht. Exit dekbed.

We overleggen wat we morgen gaan doen. Hier wordt het heet en we hebben geen schaduw. Istanbul, Edirne worden 35 graden. Geen weer voor een camperplaats in de stad. Ze blijven op mijn lijstje “ooit te bezoeken” staan - met koeler weer. Ik bekijk de Europese weerkaart en ook daar word ik niet blij van. Heel Zuidoost-Europa kleurt dieprood. Alleen langs de Bulgaarse kust is het “maar” 28 tot 30 graden. Da’s wel een eindje rijden. We zien morgen wel hoe ver we komen.

Bij het afrekenen blijken we alleen met cash te kunnen betalen. Probleem. Ik heb niet genoeg. Ik leg al de cash dat ik nog heb in zijn handen en kom tot 1070 lira. Hij knikt het is oké. Waarschijnlijk was 1500 zijn onderhandelingsprijs gisteren en dik tevreden dat ik meteen instemde.

We gaan de tolweg op waar we zeker overal met pin kunnen betalen, dat komt goed. We zoeken op wat de munteenheid is van Bulgarije. Lev meende ik me te herinneren. Blijkt dat ze sinds 1 januari de euro hebben. Hoeven we straks ook niet te wisselen. Wel een tolvignet regelen zie ik want bijna alle doorgaande wegen zijn tol.

Dit deel van Turkije is een stuk drukker. Een aaneenschakeling van steden en dorpen aan de linkerkant van de tolweg totdat we noordelijker gaan en vooral heuvels, en eindeloze landbouwvelden zien. De routeapp geeft ineens aan dat de weg voor ons geblokkeerd is en zoekt een andere weg. Ik check voor de zekerheid Maps en zie dat er een ongeluk gebeurd is over 135 km. Nog geen reden om direct af te slaan. Over 100 kilometer kunnen we nog kiezen om via de middelste tolweg langs Istanbul te rijden. Ik check regelmatig en zie dat de file groeit, weer afneemt, weer groeit want op een andere plek is een ongeluk gebeurd. Hij groeit nog verder want er is nog een ongeluk gebeurt. Na 100 kilometer is de middelste tolweg sneller dus ik stuur Wil René die kant op. Het scheelt maar een paar minuten – deze tolweg geeft ook files. Eigenlijk hoop ik dat de omgeving van deze weg wat interessanter is dan heuvels en weilanden. Dat klopt en aangezien Wil René rijdt kan ik rondkijken. We gaan straks over de Bosporus naar de Europese kant van Turkije. Ik verheug me om de stad te zien. “Er staan vast van die windschermen op de brug”, tempert Wil René mijn verwachting. Het blijkt

een laag hekje te zijn. Wat een enorme stad is dit. En dat zeg ik de volgende 50 km regelmatig. 2x vierbanen auto's wurmen zich zigzaggend door het verkeer. Grote flats om ons heen. Ineens zit er een gesluierde vrouw met een kind naast de linkerbaan te bedelen. Wil René schrikt zich rot. Even later biedt een jongen ringbroden met een stok aan. Hij staat op de weg tussen de rijen auto's die in een korte file staan, een eind verderop weer, ook water te koop. Blijkbaar weten deze mensen waar de dagelijkse files staan – bij de opritten. En toch, ze wagen zich over 4 rijbanen naar het midden van de snelweg.

Ik schrik nog een keer flink, en zit bijna bij Wil René op schoot. We worden ingehaald door een auto met zeker 150 km/u, over de vluchtstrook. De snelweg voorbij Istanbul is "nog maar" 2x tweebaans en met meer vrachtverkeer. Deze auto zigzagt met hoge snelheid door het verkeer. Dat gaat zeker nog eens mis want ongetwijfeld kunnen die gasten goed rijden, alleen zijn er andere weggebruikers die net zoals ik totaal niet bedacht zijn op deze manoeuvres.

Regelmatig staan er auto's op de vluchtstrook met pech. Een kwartier later worden we weer rechts ingehaald op de vluchtstrook. Ik begrijp die vele ongelukken op de tolweg nu wel. De uitgebrande auto op de sleepwagen zou een reminder voor die gasten moeten zijn.

We rijden lekker door. Bulgarije gaan we halen vandaag. We verlaten Turkije via een kleinere grenspost bij de Zwarte Zee. Er staan rode borden langs de weg met een gewapende soldaat met in vier talen:

verboden gebied. Hier hebben vele Syrische vluchtelingen geprobeerd de grens te passeren. En misschien nog steeds wel.

We staan in een overzichtelijke rij auto's te wachten. Ik zie acht auto's de grenspost inrijden. En dan stopt het en begint het wachten. We speculeren maar hebben geen idee waarom het zo lang duurt. Als we eindelijk ook de grenspost binnenrijden zien we dat er zeker 25 auto's in twee rijen staan die hun papieren bij een loket moeten laten zien. De rij naast ons schuift langzaam door, wij staan stil. Opmerkelijk veel Belgische en Duitse auto's. Wil René's ongeduld en frustratie groeit. Waarom duurt het zo lang, wat is er met deze rij aan de hand? Hij stapt uit en gaat kijken. Alle passagiers van een bus blijken in "onze" rij hun paspoort te moeten tonen, stempelen etc. De rechter rij blijft sneller gaan. Ik rij de camper eindelijk een autolengte naar voren. En weer wachten. Wil René roept ineens naar mij: "Rij naar de rechterrij", en hij blokkeert de auto in die rij. "Wat maakt het uit?" "Nee zet de auto in deze rij." Met een ongemakkelijk gevoel, rij ik de camper naar rechts wat uiteraard tot getoeter leidt. Met de autopapieren en zijn paspoort loopt drie auto's voorbij naar het loket. Dan gebaart hij dat ik ook met mijn paspoort moet komen. Met een stempel erin kunnen we verder alleen staan er auto's voor ons. Wil René start de auto en wil de voorgangers inhalen. Maar een politieagent maant hem te wachten. De Oekraïense auto voor ons hoort bij de auto achter ons. Daar blijkt een heel team van turnstertjes inzitten die zoals je al raad – allemaal hun paspoort moeten laten zien, laten stempelen. Al we dan eindelijk verder kunnen rijden worden we door de politieagent aangehouden – we moeten onze pasporten nog laten stempelen. Hebben we gedaan, legt Wil René uit. Hij moet uit de auto komen en alle deuren van de camper openen. Pas dan mag hij door. Van een Belgische automobilist horen we dat de grens bij Erdine zeker 4 uur wachttijd heeft. De vakantie van mensen met Turkse wortels is afgelopen en iedereen wil dit weekend naar huis. Na anderhalf uur zijn we door de Turkse grens. We rijden door een desinfecteertunnel, grenscontrole (in de camper kijken), paspoortcontrole, douane: rookt u? Nee. En klaar. Binnen 10 minuten staan we in Bulgarije.

We reden 2500 kilometer van de grens van Georgië naar de grens van Bulgarije. In elf dagen. Wat een eind. Wel een mooi eind 😊

Ondertussen zijn de meeste medereizigers wel terug in Nederland. Het lijkt een ongewoon zware reis te zijn geweest voor de campers. Camper 1 raakte oververhit en stopte er vervolgens mee in Georgië waar die nog altijd staat om gerepareerd te worden. Camper 2 begon in Turkije al met een haperend zonnepaneel, kreeg daar een kapotte deur bij en in Bulgarije begaf íe de geest. Hij staat op een vrachtwagen terug naar huis. Camper 3 had ventilatieproblemen, versnellingsbakproblemen en op de terugweg hield de toevoer van de LPG er mee op. Camper 4 worstelde in het begin met luchtvering en kreeg een rood lampje in Roemenië, verstopt oliefilter constateerden ze zelf en met behulp van internet konden ze toch verder rijden. Camper 4 werd in een slootje in Georgië geparkeerd waar hij door de brandweer werd uitgetrokken, op de terugweg in Ankara 6 uur vertraging omdat de motor gereset moest worden. Camper 6 had een tikje van een graafmachine gekregen, hefboomwerking deed het niet meer, maar is in Turkije weer gerepareerd. Camper 7, de kleinste had slechts een kapotte hor die we zelf konden maken. En wij, camper 8, hadden een spijker in een band, een aanrijding met een meloen die uit de bak van tegenligger viel en onze grill raakte. Allemaal klein bier vergeleken met camper 1, 2 en 3.

Bijzondere beelden

Twee minaretten. Minaretten zijn de lange uitroeptorens van een moskee. Ze zijn eigenlijk altijd van wit steen. Ik zag er een die helemaal van hout is.

En bij de tweede begon Wil René hard te lachen. De toren is gemaakt van aluminiumpijpen die ze in fabrieken gebruiken voor luchtafvoer.

Grappig is ook dat er geen levend persoon op al die torens staat die mensen oproept tot gebed. Het zijn megafoons waar een imam via een telefoon de oproep zingt. Dat klinkt metalig en je hoort de klik als de verbinding wordt verbroken.

Als ik door een stadje wandel zie ik kleden op een muurtje liggen. Als ik dichterbij ben, zie ik dat het een waterplaats is waar twee jongens op aanwijzingen van hun moeder de kleden schrobben.

Verbaasd ben ik als ik een motorrijder zie waar twee kinderen meerijden zonder helm! Zonder helm zie ik ze wel vaker rijden, vaak heeft de passagier er geen op maar zelf wel een helm en je kinderen niet, vind ik onbegrijpelijk.

Vakantie in Bulgarije en Roemenië

Tsarevo, Nesebar, Kamen Bryag, Mamaia-Sat, Transfăşgărăşan, Braşov, Vadu Crişului 13 – 24 augustus 2026

Eindelijk rijden we Bulgarije in. Later dan gehoopt. We slaan meteen rechtsaf richting kust. Ik verheug me om het Bulgaars landschap te zien. Maar ik zie alleen bomen en dichtbegroeid bos. Als er een doorkijkje komt zie ik beboste hellingen. Wil René ziet zelfs de bomen niet. Zijn ogen zien asfalt en de gaten erin. Hij jakkert over de smalle weg want hij wil absoluut niet in het donker rijden. Hij is enigszins nachtblind. Het is een rustig weggetje. In de eerste 20 km komen we 4 auto's tegen waarvan er drie Bordercontrole op de wagen hebben staan. We worden ook twee keer aangehouden door hun collega's en moeten de deuren openen. Duidelijk op zoek naar illegalen. Ik moet weer denken aan de verhalen van vluchtelingen die door Bulgarije en Roemenië trokken op zoek naar vrijheid.[50]

Na 60 Kilometer komen we bij de kust waar ik een camping met zwembad heb uitgezocht. We volgen de routeapp die zegt: Sla links af, en rijdt 1 kilometer door op onverharde weg. Als ik "onverharde weg" hoor ben ik altijd alert. Nu weet dat het laatste stukje onverhard is. Totdat we de begraafplaats oprijden. Dat is beslist niet de bedoeling. We vinden een onverharde weg eromheen en bereiken dan in de schemer de camping. Gehaald. De terrassencamping bestaat uit huurhuisjes en heeft dakjes voor caravans. Twee meter zeventig. Daar passen wij met een 3 meter hoge camper dus niet onder. Gelukkig zijn er bovenin nog vrije plekken met een mooi uitzicht op de zee.

Geen dakje betekent wel de hele dag zon. Geen probleem want het waait hier constant en die blaast de warmte uit de camper. Het is trouwens maar 27 graden. We kijken niet alleen uit op de zee maar ook op Costa de Croco – een enorm bouwproject van een resort dat sinds 2009 stilligt. Geld en juridische problemen. Voor 6,5 miljoen kon je destijds, het hele project overnemen. Blijkbaar niet gelukt. De natuur is bezig om het over te nemen. Ik ben

[50] Nieuwsuur dec 2015. https://youtu.be/_1n2P-U-nzg?si=zNHmWqi3JVFmSF1G

nieuwsgierig om het van dichtbij te bekijken. Via het strand en een bruggetje van oude deuren kunnen we het terrein op. Treurig dat zo'n enorm complex staat te verpieteren. Maar het levert wel mooie beelden en natuurlijk heeft er iemand al een dronefilmpje gemaakt van zo'n mooie ghosttown[51]. Hoeven wij die niet meer te maken. De video is naar onze maatstaven te traag maar bevat wel mooie beelden.

Na het Grieks. Georgisch, Armeens, weer een taal waar ik geen touw aan vast kan knopen. De letters zijn cyrillisch (zoals het Russisch, Oekraïens) en voor mij niet leesbaar. Menukaart is niet te doen, bij boodschappen zijn de producten vaak wel herkenbaar zonder te lezen. En de mensen spreken hier vaak goed Engels. Als ik bij de Lidl (eindelijk lekker bruinbrood) een beker yoghurt laat vallen, die uiteraard uit elkaar spat op mijn broek en schoenen, probeer ik het probleem met gebaren aan de medewerker uit te leggen. Tot hij zegt: "you can talk English". Een beetje gênant dat ik er zondermeer van uit gegaan ben dat ze alleen Bulgaars spreken. Enfin, ik krijg papieren doeken om mijn broek schoon te maken terwijl hij de vloer dweilt.

We fietsen naar het dorp dat leeft van toerisme. Het centrum van het dorp is een lange straat met winkeltjes. Wil René zoekt de ingang naar het pad dat langs de zee afloopt. Maar een braakliggend terrein ligt in de weg en even verderop gaan we de hoogte in. Daar zie ik mensen staan op een rotspunt in zee. Laten we daar even gaan kijken. In het dorp ervoor is het verkeer vastgelopen. Auto's willen blijkbaar allemaal naar die rotspunt terwijl anderen het dorp uitwillen. Hoe groter de auto, hoe dichter bij ze willen parkeren. Op de rotspunt blijkt een kerk te staan en ineens zegt Wil René: "Het is 15 augustus!" Alsof ik dan begrijp waarom het druk is. "Maria hemelvaart". Een christelijke feestdag. Geen idee, waarom ik dat weet," voegt hij daaraan toe. En hoewel Bulgarije maar 40% gelovigen kent, staan ze in de rij voor het kerkje. Eerst met auto's in het dorp en nu staan op het terrein mensen geduldig in de rij te wachten tot ze naar binnen kunnen. Wat me opvalt is dat ze niet op hun paasbest gekleed zijn. Meer vakantiekleding: jurkjes, korte broeken, t-shirts. Uitzonderingen daargelaten. Het

[51] https://youtu.be/iDJO2gcNVw8?si=xYmnJm4I3ELrcqYr

kerkje ziet er niet oud uit en via internet zie ik dat dat ook geldt voor het interieur. Ik sluit niet aan bij de rij. Ik kijk wel vanaf de punt naar de zee.

Die grote luxe auto's verbazen me, aangezien Bulgarije Europees armste land is. Het bruto minimumloon is 620 euro per maand (in NL is dat 4x hoger) en de gemiddeld Bulgaar heeft een salaris van 1400 euro. Niet verwonderlijk dat veel inwoners als arbeidsmigrant vertrekken naar West-Europa. Gevolg is dat dorpen leeglopen, voorzieningen verdwijnen. En een groot sociaal probleem is dat kinderen van arbeidsmigranten achterblijven bij opa en oma en opgroeien als "Skypekinderen". 25% van de kinderen spreken hun ouders alleen online. [52] De kloof tussen arm en rijk is hier groot door corruptie (en een zwak rechtssysteem) waardoor hoogopgeleide jongeren zonder netwerk ook vertrekken. Ik kijk nu toch anders naar de chauffeurs van die grote dikke auto's.

Na twee dagen luieren, rijden we een paar uur noordelijker. We blijven bij de kust vanwege het weer. En wij zijn niet de enigen. Het is zondag en de Bulgaren zijn massaal onderweg naar het strand. Aan de nummerborden zien we er veel uit de regio Sofia en Plovdiv. We staan regelmatig in de file bij afslagen naar zee. Inmiddels heb ik gemerkt dat onderweg fotograferen zinloos is. Het landschap, dorpen ze verschuilen zich allemaal achter bomen en struiken. Het enige landschap dat zich regelmatig laat zien zijn de enorm uitgestrekte maïs- en zonnebloemvelden. De zonnebloemen zijn al uitgebloeid en laten hun koppen hangen. De uitgestrekte graanvelden zijn allang geoogst. Bij

Boergas, de stad die volgend jaar het Eurovisie Songfestival mag hosten, laat de kaart veel water zien. Ik zie vooral rietlanden. We doen boodschappen in de stad en laten het verder links liggen. De tolweg

[52] https://eenvandaag.avrotros.nl/artikelen/dorpen-in-bulgarije-lopen-leeg-omdat-arbeidsmigranten-naar-west-europa-gaan-kinderen-groeien-op-zonder-ouders-154960

(gewoon een tweebaans weg) heeft nauwelijks P's. Ik laat Wil René een zandpad inslaan naar een P die aan zee ligt. Tja dat dachten heel veel Bulgaren ook. Sterker nog, dat dacht ook veel camperaars die daar gratis aan zee staan. Met veel moeite lukt het om te draaien. En dan blijkt dat er alleen een oprit zit terug naar Boergas. Pas bij een rotonde in de stad kunnen we keren. Met goede moed rijden we verder naar het dorpje Nesebar dat tevens een schiereiland is. Het is UNESCO erfgoed - en vermoedelijk ook erg toeristisch. Een Nederlandse reviewer heeft het over Valkenburg 2.0. Met alle drukte onderweg vrees ik dat de parkeerplaats vlakbij het schiereiland wel vol zal zijn ondanks dat het

betaald is. Het valt mee. Zowel op de parkeerplaats als in het dorp. We bekijken het dorpje op de fiets. Voordeel is dat we in no time op de punt van het schiereiland staan. En vandaaruit kunnen we verder fietsen naar Sunny Beach. Met een reputatie van zon en zuipen niet boven aan mijn lijstje. Toch wel nieuwsgierig waar onze dochter ooit als 18-jarige vakantie vierde met klasgenoten. De skyline is zoals verwacht een aaneenschakeling van strandbedden met parasols met daarachter grote

hotels. De boulevard is een stuk verderop. We pakken de camper en rijden naar het andere einde waar ik een camperplek aan zee zag. Duimen dat er ruimte is. Het is al wat later in de middag én het is betaald. Die combi geeft inderdaad ruimte. We parkeren de camper nog onder de bomen, halen de fietsen er af en rijden naar de Boulevard wat een combi is van Benidorm maar dan een jonger publiek; kermis – reuzenrad, horrorhouse, schiettenten, toeristentreintje; een strandmarkt – kleding, strandspeelgoed, harenvlechten; horeca strip – met casino, Engelse sportcafés, mini-McDonalds en uiteraard de strandtenten met zitzakken. We kunnen vanavond zelfs de voetbalwedstrijd Ajax-Heereveen bekijken. Ik maak foto's voor onze dochter maar die herkent er niks van. Waarschijnlijk ging haar aandacht toen uit naar andere dingen/mensen. Halverwege de boulevard draaien we om – genoeg gezien.

Bij het strand verplaatsen we de camper. Nu kijken we uit op het strand, de zee en de skyline van Sunny Beach. We eten in een strandtent. We bestellen geen varkensoortjes[53] maar schnitzel en garnalen. En we slapen op het strand terwijl het 's nachts goed afkoelt. De volgende ochtend

wandelen we over dat strand met een kop koffie als pauze. We nemen een duik in zee en vertrekken pas weer rond het middaguur als de zon te hard brand. Drie uurtje naar het noorden waar de zandstranden zijn vervangen door rotswanden. Mooi uitzicht dat wel. De camping is mini. Met twee campers en drie tentjes staat de tuin van een Duits/Russisch echtpaar wel vol. Hij realiseerde zich

twee jaar voor zijn pensioen dat hij weinig had opgebouwd. In Bulgarije kunnen hij en zijn vrouw met een klein pensioen en camping wel rondkomen. Hij laat me zijn moestuin met planten zien. De laurier heeft het erg naar zijn zin, uit Duitsland heeft hij de asperge meegenomen. De artisjok is helaas

[53] Ooit aten we die in Spanje, in de veronderstelling dat het een creatieve omschrijving was van het gerecht. Het bleken echt varkensoortjes te zijn en de taaie, kraakbeenachtige structuur deed Wil René kokhalzen en kijken waar hij die ongezien kon uitspugen.

favoriet bij de woelmuizen. Ik moet ruiken aan de sinaasappel-citroen melisse. Iets verderop staat een bad waar hij nog een vuurplaats en rookoven bij wil bouwen. Zijn vrouw wil zo graag buiten baden. Ze zijn 6 jaar geleden getrouwd in de haven iets verderop. Zijn vorige huwelijken op land waren niet gelukt. Hij is nog bezig een composttoilet te maken en de deur van het keukentje is kapotgewaaid dus heeft hij ernaast een andere deur erin gezaagd. De haan is net overleden mar daar merken de kippen en de eenden niets van. En zo babbelt hij terwijl we ons installeren. Gelukkig komen er twee wandelaars met tentjes die hem afleiden.

We wandelen naar de kust en zien het eeuwige vuur. Veroorzaakt door een methaan-leiding uit zee.

Ooit gedacht dat het commercieel interessant zou zijn maar dat was het niet. Nu kun je er op bbq-en. De camping is alles houtje-touwtje en van de twee nachten die ik vooraf gedacht had, is één nacht wel genoeg. We reizen verder naar het noorden.

Het deel van Bulgarije dat ik heb gezien (Zwarte Zeekust) vind ik niet heel interessant. Misschien is de zomer ook niet het mooiste seizoenen misschien is het binnenland veel mooier. Dat gaan wij niet in de zomer bekijken maar wie weet, ooit in het voor- of najaar.

De weg naar het noorden gaat langs de kliffen en aan de rand bivakkeren tientallen caravans. Dan

realiseer ik me dat we in Roemenië ook een tolvignet nodig hebben. Ik heb nog 20 km de tijd om dat te regelen. Online lukt het me om, net voor de grens, het vignet te betalen. De grenspost is klein en de Bulgaarse grens passeren we zonder iemand te zien. Bij de Roemeense grens houdt de politie ons aan – paspoorten, kentekenbewijs en alle deuren openen. Allemaal goed en we zijn in 5 minuten in Roemenië. Daar rijden we meteen door badplaatsen waar het druk is met geparkeerde auto's voor het strand. De badplaatsen rijgen zich

aaneen. We denken na of we verschillen zien met Bulgarije. De zebrapaden zijn met rood gemarkeerd. De kluwen elektriciteitsdraden aan houten palen. En de taal. Gewone letters. Niet dat ik er veel van kan brouwen.

Voorbij Constantia vinden we camping die net begonnen is. Het waait er flink dus dat maakt het ontbreken van schaduwplekken acceptabel. We zitten in een zijstraat van een strandboulevard van 5

km. In het begin zijn er campings maar al snel zijn het grote hotels die de boulevard flankeren. Blij dat ik een bril én een zonnebril draag. De hard wind komt vanaf zee en het zand schuurt mijn armen. De ober van de strandtent baalt van de wind. Het is er veel minder druk, dus hangen de 5 collega's een beetje verveeld aan de bar. De volgende ochtend ontbreekt de zon en wandelen we over het strand naar een van de vele strandtenten voor een (ijs)koffie. Als we omdraaien zien we de petrochemische industrie aan de

horizon, terwijl kinderen spelen in de golven. En wat we niet zien maar wel weten, is dat het oorlog is aan de overkant van de zwarte zee. Het moet raar zijn voor de Oekraïners die hier vakantie vieren. 95% van de strandbezoekers zijn trouwens gewoon Roemenen. Een restauranthouder noemt het pensioen karig – eigenlijk kun je er niet van rondkomen. Maar de zorg is hier gratis en er zijn geen wachtrijen. Dat wordt door een taxichauffeur later genuanceerd. De zorg is gratis als je werkt en belasting betaalt. Zijn oom heeft maar één been en kan niet werken. Hij moet ieder jaar laten zien dat zijn been niet is aangegroeid om gratis zorg te krijgen.

Na twee dagen strand zijn we wel klaar met vakantievieren en luieren. We gaan naar het noordwesten. Vrienden reizen daar rond en we hebben afgesproken in Brașov. Daar niet ver vandaan is een van de topattracties van Roemenië: de Transfăgărășan. Helaas moeten we daarvoor 400 km saaie tolweg rijden. En dan komen we bij de 90 kilometer kronkelende weg die ons de bergen inleidt langs een bijna leeg stuwmeer en beren. Ja echt waar. We zagen wel de waarschuwingen dat we ze

niet moeten voeren, maar met de drukte van al die toeristen, ruim boven de 30 graden, kon ik me niet voorstellen dat we er één zouden zien. We zien er meer. Auto's die stilstaan op de weg zijn een indicatie dat er een beer staat, zit of ligt. Het is duidelijk dat ze wel eens gevoerd worden. Het levert aandoenlijke beelden op. De beren worden bijna aaibaar. Ik snap dat mensen voorzichtig uit hun auto stappen en vanachter het portier een foto van dichtbij maken. De beren blijven zitten of liggen. Een man stapt uit zijn auto en gaat een eindje verder staan pissen met zijn rug naar de beer. Wat ik dan weer niet snap. Vorig jaar is hier nog een toerist door zo'n beer meegesleurd en gedood. [54]

Als we net boven de boomgrens zijn, kiezen we een uitkijkpunt waar we overnachten. Ervan uitgaande dat de beren vooral in de bossen rondzwerven. Officieel mogen auto's niet tussen 9 uur 's avonds en 7 uur 's ochtends in het gebied rijden. Jammer genoeg doen ze dat wel en tot middernacht hoor ik ze nog af en toe voorbij komen en om 7 uur racen de eersten weer voorbij. Dat zijn inderdaad snelle auto's die komen voor

[54] https://www.ad.nl/buitenland/toerist-die-door-beer-werd-gedood-in-roemenie-wilde-hem-eten-geven~aac6e9501/

de weg. Top Gear noemde het de mooiste weg van Europa. In de ochtend is nog steeds maar 16 graden. Zodra de zon over de bergen komt, worden we verblind en kunnen we niet meer van het uitzicht genieten. Tijd om verder naar boven te gaan. De top omzeilen we door een korte tunnel. Mijn mond valt open als we aan de andere kant zijn. Het lijkt wel een parkeerplaats van een pretpark,

overal zijn auto's, motoren en kraampjes. Het contrast kan haast niet groter. Even had ik het idee om hier te parkeren en rond het meer te wandelen. Nou dat gaat het niet worden. Vanaf boven zie ik een stuk lager een parkeerplaats, waar enkele campers staan. Het is hier nu nog koel, de stad haalt 35 graden vandaag. We rijden een paar haarspeldbochten naar beneden. Ik wil toch heel graag een stukje wandelen. Van het indrukwekkende landschap genieten. Onder aan de berg is een grote vlakte. Er loopt een pad naar boven en met bergschoenen aan en een stok mee zigzaggen we naar boven. De wind zorgt dat het niet warm wordt. Na een half uurtje zie ik dat het inderdaad een mooi meertje is waar iedereen naar toe wil. Ik zie een file wandelaars naar boven gaan, ik zie overal kleine tentjes en auto's staan. Tijd voor koffie aan het meer. En daarna wandelen via de weg terug waar auto's in een hele lange file staan. Voordeel, het is heel veilig lopen.

Het is toch nog drie uur rijden naar Brasov waar een camperplaats is én waar vrienden van ons bijna tegelijkertijd aankomen. Wat een feest. We kennen elkaar van de reis naar Marokko. Dit jaar doen wij een reis door Roemenië met dezelfde organisatie als waarmee wij naar Georgië, Armenië en Turkije gingen. Zij zijn net 10 dagen onderweg. En ook hun reis is heet, vandaag is niet anders. Al snel zit ik met mijn voeten in het water. Eind van de middag gaan we de stad in en laten ons door een taxi afzetten bij het grote plein. We bekijken de zwarte kerk die zijn naam dankt aan het verhaal dat de kerk na een brand in de 17e eeuw zwart was geworden. De werkelijkheid is minder prozaïsch: de stenen zijn zwart geworden door luchtvervuiling en de bijnaam is er pas sinds de 19e eeuw. In de kerk hangen tientallen Turkse tapijten – Brasov lag op de handelsroute - en er zijn veel Duitse woorden en namen, die verwijzen aan Duitse wortels. Zoals de bank van het schoenenmakers gilde. Meer dan 600 jaar geleden vestigden zich hier Saksische kolonisten op uitnodiging van de koning. Die wilde er een stad hebben om de Tartaren en Turken tegen te houden, de stad werd Kronstadt genoemd. Tot 200 jaar geleden vormden Duitsers de meerderheid in de stad en de kerk is nog altijd Luthers.

De volgende dag fietsen we met z’n vieren door de stad en zien de middeleeuwse muren, een stadspoort, huizen met lichte gekleurde gevels. Ik zie een houten kerk die ik fotografeer. Voor onze vrienden inmiddels niet zo bijzonder. Die hebben al mooiere gezien. We bezoeken een orthodoxe kerk

die schuilgaat achter een gevel aan het plein. En het heetste deel van de dag brengen we door…. ? Jawel, in een groot winkelcentrum met Starbucks.

’s Avonds brengt een taxi ons door de regen! naar het centrum. Het is zo weer droog en door de hitte zijn de stoepen zo weer droog. Het is leuk om weer eens ’s avonds door de stad te slenteren. Zeker als er zoveel volk op de been is. Het is weekend.

De volgende ochtend scheiden onze wegen. Zij vervolgen hun Roemenië-reis en wij gaan verder richting noordwest. Onderweg zie ik een paar keer een paard met wagen rijden. Het gekke is dat ik noch in Turkije, noch in Georgië of Armenië een paard met wagen zag. Het trekpaard was daar vervangen door kleine tractoren.

Het binnenland is aantrekkelijker dan de kust. De bergen en uitlopers van de Karpaten liggen in een krul rond de vlakte waar wij rijden. Hier zie ik grote landbouwpercelen (ontstaan in de Sovjettijd), met kleine dorpen waar we doorheen rijden. Met meestal vierkante huizen van één etage met rode dakpannen die als een gesloten front langs de weg liggen. Zachte kleuren. Bij een grotere stad zijn nieuwe grote huizen (hotels?) in aanbouw waarvan de daken me chinees aandoen. Het gras is overwegend geel geworden, de rivieren staan laag. Die avond parkeren we onze camper op een basecamp voor raften en klimmen. Prima overnachtingsplek met douche, wc, afwas- en kampvuurplek ver van de drukte. Totdat we ’s morgens worden gewekt door inparkerende vrachtwagens, dreunende geluiden. We staan naast een spoorlijn in aanleg…

Nog een uur en dan rijden we Hongarije binnen. We hebben van Bulgarije en Roemenië maar een klein beetje gezien. Onvoldoende. De hitte en de wens om toch begin september thuis te zijn, houden me tegen om het echt te verkennen. Deze 10 dagen voelde meer als vakantie.

Bijzonder beeld

Gespot in het damestoilet van een Mall

Botten, vakken en héél veel campers

Gyöngyös (H), Zebenégy (H), Galanta (SL), Kutna-Hora (CZ), Dresden (D), Hohenfelden (D), Düsseldorf (D) 24 – 31 augustus 2026

Zodra ik Hongarije binnenrijd, waan ik me in Georgië. Wat een slechte weg. Aanvankelijk denk ik “bij het eerste dorp zal het wel beter worden, want wie wil de weg naar de grens betalen.” Ik kom bedrogen uit. Hoewel ik 90 mag, rij ik max 60 en slinger ik als een dronkaard over de weg om de grootste kuilen en gaten te vermijden. Ik zie niks

van de omgeving maar ik mis niks, zegt Wil René. Stiekem denk ik dat hij graag wil dat ik mijn ogen op het asfalt houd. Maar soms lukt het vanuit een ooghoek te kijken en zie ik inderdaad alleen grote kale vlaktes van gemaaide velden met hier en daar wat bomen.

De snelweg naar Boedapest zal waarschijnlijk veel beter zijn maar we hebben ervoor gekozen om tolwegen te vermijden. We hebben immers alle tijd. In Bulgarije en Roemenië zijn bijna alle wegen tol dus daar hebben we dat e-vignet wel geregeld. En net als in die landen hebben we geen geld

gewisseld. Op veel plaatsen kun je pinnen. Na 200 km zijn we het zat en zoeken een overnachtingsplek op. Ik zie een picknickplek bij een stadje waar ze geen Starbucks hebben, wel een McDonalds. We maken het ons gemakkelijk. Niet koken maar hier eten, en dan is de temperatuur straks hopelijk ook weer onder de 30.

De picknickplek is prima, de zon is bijna achter de bomen. We zetten de camper met de deur naar het veld zodat de zandweg achter ons loopt. Zodra de zon weg is, zitten we buiten. De idylle van de plek is met de hitte van de afgelopen weken letterlijk opgedroogd. Er is geen kabbelend beekje meer, de

bomen zijn dor en het groene gras is geel als stro. Het knispert onder mijn voeten. Het is er heerlijk rustig. Totdat een auto vol opgeschoten jongens gillend voorbijrijdt en later ook weer terug. Ik zwaai uitbundig naar de auto, in de hoop dat ze inschatten dat we niet bang zijn en ze dus geen “lol” aan ons kunnen beleven. Of dat geholpen heeft, weet ik niet, maar ze komen niet meer terug. In de avondschemer komt er een brandweerauto kijken of er geen smeulend vuur is achtergebleven. Wel schrik ik me rot, als in het donker een wandelaar met zaklamp vlak langs de openstaande deur loopt. Ik had ‘m wel horen aankomen maar verwacht dat íe over de weg zou lopen. Daarna blijft het stil en slapen we prima. Niet de zon maar een jong stelletje wekt ons. Ze stoeien en lachen.

Ik heb een route uitgestippeld langs een UNESCO-dorp, de Donauknie en als we het halen het stadje Tata. We rijden langs wijnvelden en zijn – helaas - te vroeg voor het wijnfeest in een dorp. Hollókö, het Unesco-dorp ligt verscholen in een heuvelachtig natuurgebied. Na een uur, rijden we het dorpje in. Ik verwacht grote drukte, touringcars, maar het is erg rustig. We rijden de betaalde parkeerplaats op, waar nog plek zat is. Om tot de ontdekking te komen dat je alleen cash met Hongaarse florin kunt betalen. Het infocentrum ernaast is gesloten, ook al zou het open zijn. Tja wat dan. We besluiten verder te rijden. We weten immers niet wat we missen. Rationeel klopt dat maar ik baal er wel van, en mopper nog een tijdje voor me uit. Ik zet een review over de parkeerplaats op google. Misschien helpt het andere buitenlandse bezoekers.

Een paar dorpen verder vinden we een leuke plek om een boterham te eten. Bij een kasteel. Op internet zien we dat het een museum is. Ach, laten we maar gaan kijken. Entree is 1500 florin – wat we niet hebben - maar met een briefje van 5 euro kunnen we ook binnenkomen. Een dame die alleen Hongaars spreekt neemt ons mee. Het is een allegaartje aan thema’s. Het kantoor van de laatste

kasteelheer - denk ik. Dan een zaal met uitleg over blokprint en batik van Hongaarse motieven. Een kledingontwerpster gebruikt de oude motieven in een nieuw jasje. Ik vind het blauw op wit wel mooi. In de volgende zaal stappen we ineens de oudheid in met Romeinse vondsten. Om daarna de oorlogen met de Turken en de Tartaren te zien en het ontstaan van dit kasteel. Bij de volgende zaal zitten we in de Sissi-tijd al gaat het over diplomatie. En als laatste wandel ik het interieur van een damessalon en slaapkamer in. Het is wel een aardige onderbreking van het rijden maar ik zou het je niet aanraden.

Op naar de Donau. Van tevoren heb ik gekeken of de Donau te zien is vanaf de weg. De route aan de noordkant van de rivier geeft de meeste kans. Voordat we daar zijn, stuiteren we over de slechte Hongaarse wegen. Soms lijkt het alsof we stoelen met gasvering hebben zoals in vrachtwagens. Ik herken het schommelen uit de beelden van de rally Parijs-Dakar. We wisselen regelmatig want het is inspannend dat turen naar het asfalt, snel reageren om gaten te omzeilen terwijl ik ook tegenliggers en het verkeer achter me in de gaten hou. Eenmaal bij de Donau zijn we het rijden zat, ook al is het pas 3 uur. We zoeken een mooi plekje aan het water naast een aanlegsteiger van de veerboot. Die vaart niet, het aanmeerponton ligt maar half in het water.

Om het stadje Tata te bereiken, rijden we via Slowakije. De Donau is ook een stukje grens. Om dan via een brug weer Hongarije in te rijden. We pakken de fietsen om rond het meer van Tata te rijden. Maar eerst ergens wat eten. De eerste brasserie heeft om wat voor een reden geen broodjes maar de eigenaresse verwijst ons naar een collega. Een kilometer verderop. Alleen is die vanwege omstandigheden gesloten. Een restaurant in de buurt is gesloten, om de hoek aan het meer –

gesloten. Jasses, ik moet eten – ik ben inmiddels al grumpy. Wil René neemt het voortouw want zonder eten kun je geen land met mij bezeilen. Vlakbij ligt een park met kasteelruïne, toch maar even kijken. En ja hoor, die staat achter hekken want wordt gerenoveerd. “Ik ga niets meer uitzoeken, het is allemaal onbereikbaar!” Van grumpy ben ik inmiddels ronduit chagrijnig en onredelijk. Wil René rijdt linea recta naar de dichtstbijzijnde locatie waar wat te eten is: een banketbakker. Na een kop koffie en een tompoes ben ik weer aanspreekbaar.

We fietsen verder rond het meer en verbazen ons over de vele afgescheurde bomen. Er zitten hele recente storm-slachtoffers bij[55]. De natuur mag hier zijn gang gaan, alleen de boomdelen die over het pad lagen zijn weggehaald, concludeer ik. “Of er is gewoon geen geld voor” oppert Wil René. Tja, zo kan je er ook naar kijken. We zien de kastelen alleen van buiten. Geen zin om binnen te kijken. Veel meer zin in een douche.

En die is er bij een benzinepomp net over de grens met Slowakije. Die info vind ik in een Truckers-app. En die info klopt! Voor 2 euro pp douchen we en met zo’n warme dag als vandaag, is dat heerlijk. De ventilatie zou beter kunnen maar mij hoor je niet klagen. Ik voel me weer fris en schoon.

We rijden nog een uur Slowakije in en zoeken een plek bij een stuwmeer. In tegenstelling tot Turkije is hier genoeg vertier. Zeilbootjes, motorboten, waterscooter, vissers, fietsers, skeelers, en gezinnen die onder een parasol aan de waterkant vertoeven. Er is zelfs een terras.

[55] Nog geen week geleden trok er een zware storm voor dit gebied met veel omgevallen bomen en stroomuitval. Het betekende ook het einde van een periode van extreme hitte en droogte. Rapporteren Ground News en Hongarian Conservative

De drukte blijft, ook al lijkt het aan het begin van de avond rustig te worden. Tot ver na middernacht

komen en gaan auto's. Een busje parkeert om half drie 's nachts net naast ons. Al kwebbelend stappen vier mensen uit en aan half uur later kwebbelend in. De gesloten deuren smoren de stemmen een beetje. Pas rond half vier dempt de regen het geluid van buiten en val ik in slaap. Vier uur later is het vertrek van datzelfde busje de wekker. Inslapen lukt me niet meer want er komen meer auto's aan die graag naast ons parkeren. Het blijken brandweermannen te zijn. Er verzamelen zich zo'n 7 verschillende wagens waarvan er vier een bootje bij zich hebben. Na drie kwartier is er een briefing. En weer drie kwartier later - als wij vertrekken - liggen de bootjes in het stuwmeer. Geen erg hoog tempo. We wachten de verdere oefening niet af en als we wegrijden komen we nog een aantal grote brandweerauto's tegen.

Mijn nichtje heeft deze zomer met AI haar reis samengesteld. Goed plan: dus ik vraag AI ook om een mooie route naar Dresden, tolvrij en in ongeveer drie dagen. Met wat moeite had ik het zelf waarschijnlijk ook wel kunnen vinden maar AI doet het in 1 minuut. Dat hoge reistempo heeft te maken met ons plan om volgende week in Düsseldorf naar de Caravan Salon te zijn. De grootste camper- en caravanbeurs van Europa. We denken er nog steeds over om de onze in te ruilen. En deze hebben we 7 jaar geleden gekocht op deze beurs. De tijd vliegt.

We rijden vandaag Slowakije uit en Tsjechië in. Als het mijn beurt is om te rijden, stop ik alweer na driekwartier. Mijn ogen vallen dicht. Eenmaal in de bijrijdersstoel is dat letterlijk zo. Bij Brno, in het zuidoosten, is de lucht als een benauwde, warme deken. Dat motiveert me om verder te rijden. Wel na een sterke bak koffie. Om half zeven zijn we bij de eerstgeplande AI bedachte stop: Kutna Hora. We zijn het meer dan zat. Inmiddels hebben we twee wild-plekken afgekeurd. Eén omdat die gebruikt werd door de Scouting, en de ander was voor onze camper onbereikbaar (te smal, steil pad). Het wordt een camping aan de Elbe. Dan lossen we ook gelijk ons afvalprobleem op. In Tsjechië scheiden ze afval en restafvalcontainers kunnen we niet vinden of die zijn met een ketting op slot. Heel goed, alleen waren wij er nog niet op bedacht.

De camping heeft weinig buitenlandse gasten. Alle aanwijzingen in het toiletgebouw staan alleen in het Tsjechisch. Ook al kan ik de letters herkennen, ik kan de woorden niet duiden. We hebben honger en na zo'n lange dag rijden, zeker geen zin om te koken. De camping heeft een restaurant, we eten er boven verwachting prima. Om half 10 lig ik in mijn mandje en val direct in slaap.

Kutna-Hora schijnt een mooie stad te zijn maar die laat ik voor een andere keer. Wat we wel bekijken is de knekelkapel van Sedlec. Ooit strooide een monnik, net terug van een Middeleeuwse kruistocht, op de begraafplaats het zand van Golghota, de berg waar Jezus aan het kruis hing. Dat betekende een toeloop van mensen die hier begraven wilden worden. Bij de bouw van een kerk moesten graven geruimd worden. De opgegraven beenderen werden gedroogd en bewaard. Een monnik sorteerde de botten legden ze op stapels. In de 19e eeuw kreeg een houtbewerker de opdracht de kapel met knekels opnieuw in te richten. En zijn werk is wat we vandaag zien. Hij maakte een kroonluchter van de beenderen, een wapenschild, een vaas, wandversieringen. Zo vrolijk gemaakt dat ik vergeet dat het botten zijn van mensen die 500 jaar geleden overleden. Ik maak geen foto's maar hergebruik foto's van internet. Net als de houtbewerker, alleen minder creatief 😊.

De route volgt min of meer de Elbe. Wegens wegwerkzaamheden word ik een kronkelige weg ingestuurd die voert langs kastelen en oude fabrieken in smalle dalen. Hier wil ik nog wel eens terug

en dan rustig kijkend op de fiets. De grens passeren we via de Elbe vallei. Hier zijn ineens veel campers en camperbussen. En om aan te geven dat we dichter bij huis zijn, begint het te regenen.

We zetten de camper midden in Dresden vlak bij het station. Het wordt geen rustige nacht met aan drie kanten spoorwegen. Ik ben echter door het rijden moe genoeg om de vele treinen te negeren.

We fietsen naar het centrum en zijn verbaasd dat er om half 10 nergens koffie te koop is terwijl er al hordes aan toeristen rondlopen. In ieder geval op de binnenplaats van het voormalige paleis van de keurvorst van Saksen. Om 10 uur gaan de meeste koffietenten open, net als de musea.

Toch eerst koffie en dan het museum van de oude meesters. Die keurvorst was niet alleen opdrachtgever van veel stadsgezichten op Dresden maar verzamelde ook veel schilderijen. Waaronder ook veel doeken uit de lage landen – Rembrandt, Rubens, Vermeer, Ruijsdaal etc etc. Ik ken een aantal schilderijen als plaatjes in boeken, uit de kunstgeschiedenisles. Alleen hier zie ik hoe

groot of beter, hoe klein die doeken zijn. Jammer van de vaak slechte verlichting (spiegeling) en de vergeelde kleur – veel doeken zijn wel toe aan een opfrisbeurt. Het inspireert wel weer om zelf te gaan schilderen. Daar zijn we de laatste 2 maanden niet aan toegekomen.

We dwalen wat door de oude stad. Het is fantastisch weer 25 graden, overwegend zonnig met een lekker briesje. We lezen dat Dresden ook veel straatkunst heeft die vooral te vinden is aan de andere kant van de Elbe. Daar vinden we echter vooral veel volgekladde muren en een enkele mural die beklad is. We stuiten op een kleine buitententoonstelling van oude vakantievoertuigen. Caravans uit de DDR-tijd en een Lada met daktent. Vooral de klapstoelen roepen meteen herinneringen op. Een knipoog naar de beurs in Düsseldorf. Genoeg gedwaald, tijd om boodschappen te doen en weer een stukje westelijker te rijden. In de supermarkt zie ik als eerste de groenten en fruit. Wat een breed assortiment is het weer en alles ziet er zo fris uit. Een feest om te zien en te kopen. Wat zijn we in NL toch gewend aan, en verwend met een hoge kwaliteit vergeleken met Turkije, Georgië, Armenië, Bulgarije en Roemenië.

We zetten de camper op de groene parkeerplaats bij het Thüringen openluchtmuseum in Hohenfelden. ’s Nachts is het er aardedonker en oorverdovend stil. Nu we hier toch zijn, gaan we ook wel even kijken. Er zijn oude (vakwerk-)boerderijen hierheen verhuisd en opgeknapt. Ieder toont een andere periode. We zijn de eerste gasten en kunnen onbekommerd rondlopen en binnenkijken. Een huis associeer ik meteen met een concentratiekamp door de hoge schoorsteen. Het blijkt oude een bloempotten maker te zijn. Het park heeft een hoog educatief gehalte. Normaal zou ik niet zijn gaan kijken maar nu ik er ben vind ik het wel interessant

Tegen de middag rijden we door naar Düsseldorf. De grootste camperbeurs van Europa. Het is zondag en rustig op de snelweg, totdat we in de buurt van het Ruhrgebied komen. Het aantal campers op de weg neemt toe. Pas om 19 uur kunnen we het parkeerterrein op. Ik heb een overnachting geregeld op wat ook de grootste camperplaats van Europa is: 3500 plekken zijn er beschikbaar. Als we rond half acht de snelweg af willen, rijden we in een file van campers en busjes. Vier rijen dik rijden we P1

op. 45 minuten later staan we op P1 Süd, vak 5, rij 14. We pakken de fiets naar de douche. Wat is het enorm en wat een kapitaal aan voertuigen staat er hier! Er zitten waarachtig 20 douches en verdomt ze zijn heet en de straal is hard. Misschien omdat ik de enige ben die er nu gebruik van maak. Ik vind op internet een luchtfoto van deze camperplaats.

Maandagmorgen, komen we 1 minuut voor opening aan bij een van de toegangen aan. En zoals gehoopt is het nog redelijk rustig. Eenmaal binnen zie ik grote stromen mensen die trappen afkomen.

Ik voel de opwinding van al die mensen en heb zelf ook de neiging om sneller te gaan lopen. Terwijl we zeker 8 uur de tijd hebben voordat de deuren sluiten. In die 8 uur willen wij een groot aantal campermerken bezoeken op zoek naar een vervanging voor onze huidige camper. We zoeken een camper van maximaal 6,90 mtr (die past namelijk in onze tuin), waar we makkelijke in kunnen staan (geen camperbus), grote leefruimte, groter hefbed dan de huidige twijfelaar. Dat is plan A en plan B is opknappen van onze huidige. Halverwege de middag hebben we al zeker 15 grote merken als Chausson, Hymer, Adria, Rollerteam en Hobby gehad. Veel meters gelopen en veel campers bekeken. Het lijkt plan B te worden. Wat ook prima is.

Nog drie merken niet gehad. Een zit in hal 1 (Weinsbergen/Knaus), in hal 17 zit Pilote/Frankia. We laten 1 zitten – te ver. En dan zien we ‘m: een Frankia. Een integraal van 6,45 mtr met een kingsize hefbed. Even dreigt het te mislukken want hij is pas in juni volgend jaar leverbaar en we het niet eens kunnen worden over de prijs (waarbij we onze oude inleveren). Het showmodel zoals íe daar staat wordt de

oplossing. November oplevering. Nu als de wiedeweerga C1 rijbewijs halen. Want ook al is íe maar zes en halve meter - hij valt onder de categorie tot 4500 kilo wat hetzelfde is als een kleine vrachtwagen.

Bijzondere beelden

Water tappen. Drinkwater kopen we in flessen of vul je bij een bron. Watertappunten zijn in Georgië, Turkije en Armenië vanzelfsprekend. In Hongarije zie ik ze nauwelijks. Nou hoeven de christelijke Hongaren zich niet te wassen voor hun gebed. Terwijl wij met een grote fles de voorraad bijvullen, stoppen er drie auto's met jerrycans en moeten we elke keer aansluiten in de rij.

We passeren in Hongarije kleine stationnetjes. We moeten één keer stoppen voor dichte slagbomen bij Szurdokpüspóki. De stationschef draait handmatig de slagbomen omhoog nadat de trein is gestopt. Hij gebaart met zijn pannenkoek dat de trein weer mag vertrekken Er is waarachtig iemand uitgestapt! Het dorp heeft 1756 inwoners.